

Tisdagen den 22 oktober

Kl. 13.00–15.50
18.00–19.23

---

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte

*Återrapportering från
Europeiska rådets
möte*

Anf. 1 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! I förra veckan träffades EU:s ledare i Bryssel. Mötet inleddes på torsdagseftermiddagen med brexit, och därefter, under middagen, behandlades utvidgningen och Turkiet.

På fredagen hade vi en diskussion om EU:s nästa långtidsbudget och därefter en diskussion med den inkommande kommissionsordföranden Ursula von der Leyen om hennes prioriteringar och genomförandet av den strategiska agendan. Vi följde också upp klimattoppmötet i New York i september och det fortsatta arbetet inför COP 25 i Santiago de Chile i december.

Herr talman! Strax innan mötet inleddes i torsdags kom EU:s och Storbritanniens förhandlare överens om en ny lösning för gränsen mellan republiken Irland och Nordirland. I det avtal som föreslås regleras Storbritanniens utträde ur EU. Överenskommelsen innebär bland annat att Nordirland förblir inom Storbritanniens tullområde men med EU:s regelverk och moms nivåer. Gränskontroller kommer då att ske vid den yttre gränsen, inte vid gränsen på den irländska ön. Enligt överenskommelsen ska Nordirlands parlament också ge sitt samtycke till att förlänga avtalet vart fjärde år. I det stora hela följer överenskommelsen de riktlinjer som fastställts för förhandlingarna om brexit, och Europeiska rådet kunde ställa sig bakom den.

Från regeringens sida beklagar vi naturligtvis att Storbritannien lämnar EU, men Storbritannien fortsätter att vara en strategiskt viktig samarbetspartner för oss. Den överenskommelse som nu har nåtts är ett viktigt steg på vägen mot ett ordnat utträde, vilket i sig lägger grunden för ett fortsatt nära samarbete med britterna. Detta är välkommet. Inget är dock färdigt ännu, som ledamöterna nog känner till. Vi väntar fortfarande på ett godkännande i det brittiska underhuset och av Europaparlamentet.

Under middagen diskuterades utvidgningen. Det finns en oro bland vissa medlemmar för att utvidgningsprocessen får sitt eget momentum och i praktiken blir oåterkallelig, oavsett om länderna följer utvidgningskriterierna eller ej. Flera vill se en tydligare koppling mellan ländernas reformarbete och utvidgningsprocessen, en koppling som ska kunna användas om ländernas reformarbete går i negativ riktning. Vi enades om att återkomma till frågan om en förhandlingsöppning för Albanien och Nordmakedonien inför toppmötet mellan EU och västra Balkan i maj nästa år.

Vi diskuterade också Turkiets militära offensiv i norra Syrien. Vi kunde notera de uppgifter från USA och Turkiet som kom på torsdagskvällen om uppehåll i Turkiets militära offensiv, men vi upprepade samtidigt EU:s fördömande av denna offensiv. Den är ett brott mot folkrätten och undergräver stabiliteten och säkerheten i hela regionen, inte minst eftersom den försvårar kampen mot Daish. Den orsakar naturligtvis också ett svårt lidande hos en redan hårt prövad befolkning. Från svensk sida har vi därför varit pådrivande för ett EU-gemensamt vapenembargo. Sverige har stoppat vapenexporten till Turkiet, och det är glädjande att övriga medlemsstater har gjort detsamma. Vi har förklarat oss vara öppna för ytterligare gemensamma åtgärder.

Vi fick en redogörelse för Turkiets borringar efter naturgas i Cyperns exklusiva ekonomiska zon. Den cypriotiske presidenten Nicos Anastasiades förklarade att situationen snarare har förvärrats sedan vi träffades i juni, och det är därför bra att EU nu är redo att vidta ytterligare riktade åtgärder mot juridiska personer som medverkar i de illegala provborringarna.

Herr talman! Vi hade en lång diskussion om EU:s nästa fleråriga budgetram. Diskussionen kretsade kring tre frågor: den totala volymen, den inbördes fördelningen mellan olika politikområden och, slutligen, konditionalitet. Spannet mellan dem som vill hålla nere utgifterna och dem som vill ha en expansiv budget var påfallande stort. Mitt besked var tydligt: Vi måste anpassa budgeten till det faktum att ett stort medlemsland nu lämnar EU, och vi måste hålla utgiften till 1 procent av EU:s samlade bni. Med denna ingång menade jag, tillsammans med våra närmaste likasinnade, Danmark, Nederländerna och Österrike, att det föreslagna spannet låg för högt.

En modern budget som rustar oss för nya framtida utmaningar kräver en annan fördelning mellan politikområdena. Ordförandeskapets förslag innebär i praktiken en ökad andel för EU:s jordbrukspolitik. Vi vill snarare se en omfördelning till förmån för gemensamma åtgärder inom säkerhet, migration, konkurrenskraft, forskning, miljö och klimatomställning. Här står medlemsländerna fortfarande långt ifrån varandra.

Det var samtidigt glädjande att det fanns en större uppslutning bakom kopplingen mellan utbetalningar från budgeten och respekten för rättsstatens principer. Jag betonade att vi vill se en tydlig koppling mellan ett solidariskt och rättvist ansvarstagande i migrationspolitiken och stödet från EU-budgeten. Debatten resulterade inte i någon uppgörelse, och så var heller inte tanken. Länderna står fortfarande långt ifrån varandra, och nu blir det upp till det finländska ordförandeskapet att förbereda en siffersatt förhandlingsbox inför de fortsatta förhandlingarna vid Europeiska rådet i december.

Herr talman! Den tillträdande kommissionsordföranden Ursula von der Leyen presenterade prioriteringarna för sin mandatperiod och sina tankar om genomförandet av den strategiska agendan. Hon har ett ambitiöst program. Kommissionens roll är avgörande för att genomföra den strategiska agendan, som Europeiska rådet enades om i juni.

Jag och flera av mina kollegor underströk vikten av att inte tappa fart i arbetet med att fördjupa den inre marknaden. Just denna marknad är en av EU:s starkaste framgångar, och den är avgörande för vår konkurrenskraft och vårt välstånd. Det var glädjande att höra von der Leyens beslutsamhet

att kraftsamla sin kommissions arbete för att motverka klimatförändringarna. I arbetet mot klimatförändringarna ska vi ta vara på den möjlighet som finns att vitalisera europeisk industri genom klimatomställning och stärka vår industris konkurrenskraft i framtidens klimatanpassade ekonomi.

Slutligen antog vi slutsatser dels om de globala klimatförhandlingarna, dels om nedskjutningen av Malaysia Airlines MH17 i juli 2014.

Detta, herr talman, var återrapporteringen från mötet.

Anf. 2 PÅL JONSON (M):

Herr talman! Tack, statsministern, för redovisningen!

Jag vill framför allt uppehålla mig vid utvidgningen. Som statsministern vet har både kommissionen och Europaparlamentet föreslagit att Albanien och Nordmakedonien ska få påbörja sina ansökningsprocesser. Både jag och statsministern vet att det är en lång resa från att vara ett ansökarland till att eventuellt slutligen bli ett medlemsland. Det finns närmare 70 kontrollpunkter och möjligheter att avbryta resan.

Efter vad jag förstår var det en stor majoritet på Europeiska rådets möte som ansåg att både Nordmakedonien och Albanien ska få påbörja sina medlemskapsprocesser men att detta hölls emot av Frankrike. Det är andra gången på mindre än ett halvår som de två länderna får kalla handen av EU. Detta är ett stort bakslag framför allt för den proeuropeiska regeringen i Nordmakedonien, som har gjort mycket stora reformansträngningar, vill jag tillägga. Europeiska rådets ordförande Donald Tusk kallade utfallet ett misslyckande för EU, och det borde rimligen vara i EU:s självupplysta egenintresse att faktiskt påbörja den här processen för Albanien och framför allt Nordmakedonien. Det handlar nämligen om geopolitik: Om EU drar sig bort från västra Balkan kommer det utrymme att fyllas av ryska intressen, vilket inte är bra för säkerhet och stabilitet i Europa.

Jag upplevde, herr talman, att statsministern vid samrådet med EU-nämnden i onsdags uttryckte sig anmärkningsvärt vagt och kortfattat när han diskuterade utvidgningsprocessen. Han sa att regeringen kan gå med på att ytterligare villkor ställs men också acceptera att förhandlingsprocessen påbörjas. Den positionen ger enligt min mening inte uttryck för någon tydlig politisk vilja.

Herr talman! Jag skulle vilja att statsministern redogjorde för vilken linje Sverige hade kopplat till utvidgningsförhandlingarna samt hur man arbetar för att få genomslag för den positionen.

Anf. 3 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Om den frågan råder ingen som helst tvekan. Sverige är för och har drivit detta. Ända sedan kommissionen föreslog att Nordmakedonien och Albanien skulle få påbörja förhandlingar har vi stött den inriktningen. Det har också framförts väldigt tydligt. Det frågetecknet finns alltså inte.

Däremot finns det, precis som Pål Jonson här påpekar, olika uppfattningar. Det handlar inte bara om Frankrike. Det fanns en diskussion om huruvida man skulle kunna ta bara något av länderna, och då är det Nordmakedonien som i så fall skulle ligga före i röret. Flera har påpekat att det skulle skapa en annan typ av instabilitet i området.

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Återrapportering från
Europeiska rådets
möte

Det är dock helt korrekt, och alla förstår, att detta är väldigt känsligt, av det enkla skälet att här finns andra intressen. Här är Ryssland, här är Turkiet, här är Saudiarabien och här finns även andra intressen. Därför har Sveriges hållning väldigt tydligt varit att vi helst vill se den här möjligheten.

Uppfattningen från Sverige är alltså klar. Den har redovisats både före och efter.

Däremot fanns det en beredvillighet: Om en kompromiss skulle innebära att exempelvis Albanien fick ytterligare villkor för sina förhandlingar och/eller att Nordmakedonien skulle gå före var vi beredda att diskutera det, för att ändå ta ett steg. Nu fanns ingen sådan aptit, och de här besluten kräver enhällighet.

Anf. 4 PÅL JONSON (M):

Herr talman! Tack, statsministern, för svaret på min fråga! Jag upplever att den position som statsministern nu redogör för är tydligare än den som framgick av det som sades under mötet med EU-nämnden i onsdags, och det välkomnar jag.

Jag tror att statsministern och jag är eniga om att det helt klart finns utmaningar med utvidgningsprocessen. Vi vet att reformtempot stannar av när man går från ansökarland till medlemsland, men vi vet också att utvidgningen både ur ett säkerhetspolitiskt och ur ett ekonomiskt perspektiv har inneburit mycket stora landvinningar för både Sverige och övriga Europa. Därför är det viktigt att den fortsätter och att man också då uppmärksammar alla de strävanden som gjorts – inte minst i Nordmakedonien, där de till och med har ändrat namnet för att kunna få i gång den här processen.

Jag vill ändå fråga statsministern om regeringen inför mötet i maj kommer att vidta några åtgärder för att se till att EU har en enad position på det här området. Jag tror inte att det ligger i någons intresse att unionen är så splittrad som den framstod förra veckan.

Anf. 5 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Om det råder oklarhet i EU-nämnden går det alldeles utmärkt att fråga. Om man upplever att en ståndpunkt inte är klar skulle jag uppskatta om man frågade: Vad är ståndpunkten?

Ståndpunkten har varit klar från början. Vi menar att de två länder som hade ett ja från kommissionen skulle få påbörja sina förhandlingar.

Dessa förhandlingar är processer som tar lång tid. Det är inte så att om vi säger ja nu blir man medlem nästa år. Det kan ta väldigt lång tid, och det är också inbyggt i processen att den ska tas steg för steg. Man ska mäta av om det fungerar eller inte.

När det gäller enighet är det ju inte så att Sverige kan besluta att nu ska det vara enighet i Europeiska rådet. Däremot kommer Sverige att tala för detta. Vi behöver visa dessa länder att de tillhör EU och den västliga delen – ja!

Anf. 6 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Turkiets invasion av norra Syrien är ett förslaget brott mot FN-stadgan, mot folkrätten och mot den internationella humanitära rätten, men också mot de avsiktsförklaringar som Turkiet har lämnat i sam-

band med dess EU-närmande. Efter Turkiets tidigare invasion av Afrin i nordvästra Syrien utsätts den kurdiska majoritetsbefolkningen där för ett brutalt förtryck inklusive avrättningar, organiserade mord, kidnappningar och vräkningar.

Turkiets målsättning är etnisk rensning. Erdoğan planerar att flytta in sunniaraber från Turkiet för att splittra den kurdiska befolkningen och göra en framtida demokratisk kurdisk stat demografiskt omöjlig.

Turkiet begår dessa övergrepp tillsammans med den så kallade syriska nationella armén, ett hopkok av jihadistiska terrorgrupper, legosoldater och rövare, som tränas och finansieras av Turkiet men som startades och styrs av den så kallade syriska interimregeringen.

Det som gör situationen lite udda är att den syriska interimregeringen får stöd inte bara från Turkiet utan även från både EU och Sverige. I punkt 12 i slutsatserna från den 16 april 2018 slår EU:s utrikesråd fast att man ska ge ”support for local civilian governance structures in opposition held areas, including by working with the Syrian Interim Government”. Dessa slutsatser stöds av Stefan Löfvens regering, medan vi som enda parti specifikt varnade för att dessa grupper inte var lämpliga som samarbetspartner.

Jag vill därför fråga statsministern om han ångrar att hans regering ställde sig bakom rådsslutsatserna och därmed gav sitt uttryckliga stöd till den turkiskallierade interimregeringen och den jihadistarmé som nu härjar i norra Syrien. Jag undrar också om det här ställningstagandet fortfarande gäller från EU:s sida.

Anf. 7 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det som utrikesministrarna beslutade 2018 har Europeiska rådet inte diskuterat. Att i ett skede ge stöd till en kraft som verkar för en fredsuppgörelse i Syrien innebär inte att man friskriver samma kraft för allt som kan ske i framtiden. Jag vet inte exakt i vilken grad de har varit inblandade i detta, men det är ingen tvekan om var EU står vad gäller denna invasion: Den bryter mot folkrätten, den innebär ett stort humanitärt lidande och den gör hela regionen osäker, och därför är den fördömd. Därför har också utrikesrådet gett säkerhetstjänsten i uppdrag att se över vilka mått och steg man kan ta för att visa att detta inte är acceptabelt.

Jag kan inte specifikt referera till det tidigare beslutet. I Europeiska rådet har vi inte beslutat hur vi ställer oss till det. Jag kan bara konstatera att det här och nu är ett kraftigt fördömande av denna invasion och att EU kommer att fortsätta att arbeta med att se vilka sanktioner som kan vidtas för att markera.

Anf. 8 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Jag tycker att det svar jag får är relativt svagt. Det ställningstagande som utrikesrådet har gjort om stöd till den turkiskstödda interimregeringen är en ståndpunkt som fortfarande gäller. Jag kan inte se att utrikesrådet har beslutat om någonting annat under den period som har varit sedan man fattade detta beslut. Det innebär alltså att utrikesrådet eller Europeiska rådet med ena handen fördömer den turkiska invasionen i ganska kraftiga ordalag, precis som statsministern säger, men samtidigt med andra handen uttrycker sitt stöd för de organisationer som faktiskt

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Återrapportering från
Europeiska rådets
möte

bedriver denna invasion: den turkiskstödda interimregeringen och den syriska nationella armén.

Statsministern måste ändå förstå att det påverkar unionens trovärdighet när man å ena sidan fördömer och å andra sidan uttrycker stöd för samma organisation. Detta måste ändå någonstans väcka en tanke om att man inte riktigt vet vad man håller på med inom EU.

Anf. 9 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! För det första är utrikesrådet inte detsamma som Europeiska rådet. Det är två vitt skilda organ. Om det ena rådet diskuterar något innebär inte det att det andra har gjort det. Europeiska rådet har inte diskuterat eller tagit ställning till detta.

Om detta, för det andra, var en fråga som diskuterades 2018 kan det vara skillnad på situationen då och nu. EU är väldigt tydligt, utrikesministrarna liksom Europeiska rådet: Detta ska fördömas. Vi arbetar just nu på vilka sanktioner som kan komma i fråga just för att inskräpa allvaret i situationen. Det är brott mot folkkrätten och humanitära lidanden, och det försvagar regionen. Därför kommer EU att visa väldigt tydligt var man står i den här frågan.

Anf. 10 ANNIKA QARLSSON (C):

Herr talman! Jag får tacka statsministern för återrapporten! Det är alltid intressant att höra vad som har varit uppe på agendan. I medierna har det varit väldigt mycket brexit – det känns som att det bara har varit det, men återrapporten tyder på att det som vanligt har varit många fler saker som har diskuterats.

Långtidsbudgeten börjar närma sig att gå in i ett skarpt skede. Det är intressant att fundera på vart den tar vägen. Målet med att hålla ned och se till att det är en restriktiv budget men också att den ska vara mer modern har varit ett tydligt anslag från regeringen. Det har också funnits diskussioner kopplade till de rabatter som har funnits för vissa länder. Budgeten är mer intressant att benämna i form av balansen mellan att betala in och möjlighet att få del av de insatser som görs gemensamt inom EU.

Från vår sida har vi många gånger sagt att Sveriges jordbruks konkurrenskraft måste värnas i den omställning som vi ser behöver göras framöver. Vi har också pratat om möjligheten som finns via den delen av budgeten att faktiskt göra större miljöinsatser som en viktig del i omställningen. Vi kan se att de gröna näringarna har en unik och speciell position och möjlighet, men då måste man göra det här på rätt sätt.

Det gjordes i våras ett framsteg där 23 av 27 länder ställde sig bakom nettonollutsläppen. Det är fyra länder som inte riktigt har tagit steget in och är med där.

Min fråga är: Kom man ytterligare steg framåt på mötet vad gäller de fyra länder som fortfarande är kvar? Är det tydligt att det är kopplat till budgetarbetet? Hur kommer man att lägga upp det här arbetet för att faktiskt få med sig hela EU i den viktiga omställning som vi har att göra framöver?

Anf. 11 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag börjar med diskussionen om nivå och modernisering liksom om de så kallade rabatterna. Dessvärre kan man säga att diskussio-

nen å ena sidan nog inte ledde oss närmare varandra, om man ska vara ärlig. Vi hade å andra sidan kanske inte heller den ambitionen, utan det här mötet var nog mest avsett att ge en möjlighet att utifrån ordförandelandets presentation redogöra för vilka ståndpunkter man har, och det gjorde man väldigt tydligt. Sedan kan möjligtvis diskussionerna komma igång.

När det nu kommer en siffersatt förhandlingsbox, förhoppningsvis i december, kan nog diskussionerna fortsätta och förhandlingarna komma igång mer. Men min bedömning är att det inte är möjligt att komma fram till någonting i december, utan det kommer att ta längre tid. Så långt ifrån varandra är vi.

När det gäller jordbruket och konkurrenskraften för Sveriges del upplevde vi, som jag sa, att jordbrukspolitiken nu får förhållandevis mer enligt det senaste förslaget. Vi vill se något annat. Sedan diskuterades det att göra om CAP och ge den en annan struktur. I det är det flera som för fram miljöfaktorerna, så även de länder som gärna vill se en stor andel till jordbruket vill också se kopplingen till miljö. Med det inte sagt att det är en total uppställning, men det finns en tydlig ambition hos ganska många länder att se miljöfrågorna som en viktig del.

När det gäller nettooll kan jag säga att de länder som är emot fortfarande är emot, och det kopplas till ekonomi. De vill se någon form av stöd för sin omställning – den stora omställning som inte minst Polen, som är så beroende av kol, har att göra. Det är klart att det är lätt att koppla till MFF, men det har också talats om andra möjligheter att stödja den omställningen. Men det kommer att krävas någon form av ekonomiskt stöd.

Anf. 12 ANNIKA QARLSSON (C):

Herr talman! En annan del som också har varit uppe och som vi kanske är lite förvånade över att det än så länge låter som förhållandevis enkelt att få med i budgetarbetet är rättsstatsprincipen och konditionaliteten, alltså att det ska finnas en tydlighet inom alla EU:s länder vad gäller yttrandefrihet, tryckfrihet, rättsstatssäkerhet och så vidare.

Det som är lite intressant är att det än så länge är ett ramverk utan så mycket detaljer i. Det är alltid enklare i det skedet att vara överens om att det här ska införas. Men som bekant är det i detaljerna som en viss osympatisk liten herre bor, och då måste man fundera på hur arbetet ska se ut framöver, på vilket sätt ramverket kommer att förtydligas och fyllas med innehåll och på hur det arbetet kommer att bedrivas så att det finns en majoritet för det när det väl landar på bordet.

Anf. 13 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag delar Annika Qarlssons oro när det gäller att det är lätt att vara enig om principerna i början. Det var en diskussion om detta där de länder som kanske känner sig träffade säger att det här behöver klargöras. Vad är det för faktorer som ska ingå? Hur ska processen gå till? Det måste naturligtvis bli transparent. Där finns det kvar att göra, och exakt när det kan vara klart är svårt att bedöma.

Däremot känns det nu som att det verkliga ska tas i botten, så att säga, och då får man diskutera hur detaljerad man kan vara i detta, vilka procedurer som ska krävas och så vidare.

Det känns ändå hoppfullt att det finns en medvetenhet om betydelsen av att stå upp för rättsstatens principer. Det är bra.

Anf. 14 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Herr talman! Tack, statsministern, för åtterrapporeringen!

På det EU-nämndssammanträde som vi hade inför Europeiska rådet föreslog Vänsterpartiet att allt stöd från EU till Turkiet ska dras in, även det så kallade förmedlemskapsstödet som innebär att EU bara i år betalar ut ungefär 2,7 miljarder svenska kronor till Turkiet för att det är ett ansökarland.

Statsministern åtterrapporerede nu från rådet att rådet fördömer Turkiet och att rådet och EU arbetar vidare med sanktioner och med ytterligare gemensamma åtgärder. Men samtidigt som vi diskuterar ytterligare åtgärder och sanktioner pågår Turkiets brott mot folkrätten. Bland annat finns det nu misstanke om att man använder förbjudna kemiska vapen mot civilbefolkningen.

Jag skulle därför vilja fråga statsministern vad som mer konkret diskuteras inom Europeiska rådet när det gäller sanktioner och gemensamma åtgärder. Någoting måste hända. Vi kan inte vänta med de här åtgärderna tills kriget är slut och Turkiet och Erdoğan har fått igenom precis det som de vill.

Anf. 15 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Rådet har gett i uppdrag till säkerhetstjänsten att fundera igenom vilka sanktioner som kan komma i fråga. Vilka är de bästa och mest lämpliga? Det arbetet pågår, och jag kan inte säga vad det innebär exakt eller när det kommer, men rådet har lagt en sådan beställning.

Det är viktigt, tycker jag, att det här kommer på plats så att EU visar att det är allvar. Samtidigt är det viktigt att ha det sagt att när det gäller förhandlingsstödet är det inte pengar som går till att stärka Turkiets statskassa, lika lite som stödet till flyktingarna är det. Det här stödet är avsett att stärka civilsamhället och frågorna kring jämlikhet och jämställdhet. Det har en stark betydelse, för mig i alla fall, att oppositionen tycker att det är viktigt att ha det här igång. Så länge man kan göra en insats för civilsamhället och stärka de krafterna i Turkiet är det bra.

Dock är det ingen tvekan om att man samtidigt behöver vara väldigt tydlig mot den turkiska statsledningen om att det som sker nu i Syrien är fullständigt oacceptabelt. Därför kan man göra både och – se till att ha det här arbetet igång för demokrati, jämlikhet och jämställdhet i civilsamhället och samtidigt vara tydlig mot statsledningen att det här inte är acceptabelt.

Anf. 16 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Herr talman! Det som jag blir orolig för är, återigen, att det talas om sanktioner och gemensamma åtgärder, men åtminstone statsministern är inte beredd att arbeta för att vi ska dra in de pengar som Turkiet får i dag. Vilka åtgärder finns då kvar att vidta? Vilka sanktioner finns kvar att ta till om vi samtidigt ska fortsätta med det avtal vi har när det gäller flyktingar och om vi ska fortsätta betala ut 2,7 miljarder kronor bara i år för att man är ett ansökarland?

Den opposition som jag pratar med, det vill säga den kurdiska oppositionen, vill vad jag förstår inte att Turkiet ska fortsätta få EU-pengar. EU

stärker Turkiet med de pengar vi betalar ut, oavsett vad EU anser att de ska gå till.

Jag frågar igen: Vilka åtgärder och sanktioner kan vidtas om EU ska fortsätta att betala alla pengar?

Anf. 17 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Om de pengarna skulle dras bort är det inte Erdoğan som blir lidande. Det är inte Erdoğan som har aktiviteter för ökade rättigheter, för ökad jämlikhet, för ökad jämställdhet eller för att stärka civilsamhället. Det är bland annat sådana organisationer som får det stödet. Därför har en tydlig politisk opposition i Turkiet gett uttryck för det, i alla fall så här långt. Jag hör mig naturligtvis för om bilden där. Det är tydligt att de vill ha stödet. Det drabbar alltså inte statsledningen i Turkiet om vi drar bort stödet.

Samma sak gäller stödet till flyktingarna. Det är inte statsledningen i Turkiet som blir lidande, utan det är en massa flyktingar som blir lidande. Det vill jag inte ha på mitt samvete.

Återigen, jag vet inte exakt när beställningen som nu är lagd kommer, och jag kan inte säga vad den innehåller. Det är nämligen en beställning till säkerhetstjänsten. De får återkomma till rådet med vilka sanktioner som kan vara aktuella.

Anf. 18 DÉsirÉE PETHRUS (KD):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporten!

Det låter som att vi är överens om att storleken på långtidsbudgeten ska hållas nere och att det är omöjligt att vår avgift ska öka med 40 procent. Jag hoppas att statsministern fick förståelse för det i EU-kretsen.

Fördömandet av Turkiet är bra. Jag tycker också att det borde leda till någon typ av sanktioner.

När det gäller den stora frågan, brexit, är det en otroligt lång och smärtsam process, både för det brittiska folket som är delat och för oss alla i EU. Det påverkar oss förstås på olika sätt, även när det gäller till exempel långtidsbudgeten.

Nu gäller det den ytterligare förlängningen och Boris Johnson-breven. Han har uttryckt sig så här: Jag ligger hellre död i ett dike än skjuter upp brexit. Ingen vill väl att han ska hamna död i ett dike. Men vi kan inte heller annat än lyssna på parlamentet, som vill ha en förlängning.

Hur får vi då ett ordnat utträde? Är det Boris Johnsons önskan om att Europeiska rådet inte ska förlänga avtalet eller brittiska parlamentets önskan om en förlängning som gäller?

Anf. 19 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! När det gäller långtidsbudgeten och om det finns förståelse överallt i andra medlemsländer för att vår avgift inte ska öka med 40 procent vill jag inte skriva under på det. Enkelt uttryckt ser de länder som är nettomottagare av medel att det här bör öka. De kan även säga: "Vi kan också tänka oss att öka vår egen del." Men det beror på att de netto får tillbaka mycket mer. Vi som är nettogivare har en annan filosofi. Någonstans där går skiljelinjen. Vi måste i slutänden hitta en kompromiss som ser till helheten.

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Återrapportering från
Europeiska rådets
möte

I fråga om brexit och utträde har Donald Tusk formellt mottagit breven. Han vill nu konsultera med medlemsstaternas ledare. Det pågår just nu. Men vi behöver också veta mer tydligt var britten står. Det vet vi ännu inte. Diskussioner pågår i dag, och vi vet inte hur omröstningen vid 19-tiden i kväll om lagarna som ska implementeras kommer att gå. Vi måste helt enkelt avvakta och se.

För oss har det viktigaste varit att titta på orsaken till en begäran om förlängning, som vi ska ta ställning till. Vi vill göra det mesta för att det ska bli ett ordnat utträde. Det är det bästa för oss. Då har vi lättast att få till bra samarbetsavtal med Storbritannien, både i EU och bilateralt. Vi ska alltså jobba för det. Men det måste såklart finnas ett bra motiv för en förlängning. Men vi är positiva till och redo att diskutera det.

Anf. 20 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Herr talman! Tack för svaret, statsministern!

Det känns väldigt osäkert. Förut har premiärministern och parlamentet varit överens om att begära en förlängning. Nu kommer kanske premiärministern och det brittiska parlamentet att ha olika åsikter om EU ska fatta beslut om förlängning. Det kan skapa lite problem.

I fråga om själva avtalet har vi fått en hel del underlag. Det läggs ett ganska stort ansvar på det nordirländska parlamentet i Stormont, som kontinuerligt ska utvärdera avtalet. Vad händer i det fall parlamentet efter ett, två eller tre år säger: "Nej, vi tycker inte att det här är ett bra avtal"? Vad händer då? Börjar vi om på ruta ett? Vad bedömer statsministern kommer att hända då?

Anf. 21 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag säger återigen att processen för brexit är väldigt osäker. Det är väl så mycket man kan säga. Ingen vågar gissa hur detta ska gå.

Avtalet som sådant säger att det nordirländska parlamentet ska utvärdera efter fyra år om de önskar förlängning eller inte. Det var uppe när Irlands premiärminister Leo Varadkar var här i Sverige för några veckor sedan. Vi frågade då tydligt om det. För oss har det nämligen varit viktigt att lyssna på Irland och höra vilka risker de ser. Det här är också den öppning som Irland har gett i förhandlingen.

De bedömer inte att risken är stor. Ingenting kan uteslutas, men de bedömer att risken är liten därför att Nordirland ändå far väl av detta. Skulle man ändå säga att man inte vill vara med kommer helt enkelt andra regler att gälla. Då blir det nog någon typ av gräns på ön.

Anf. 22 ALLAN WIDMAN (L):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporten som givits kamraren!

Det är nu jämnt tio år sedan riksdagen i Sverige antog den så kallade solidaritetsförklaringen. Den innebar en uttalad solidaritet både mot EU:s medlemsstater och mot de nordiska länderna. Vi ska inte stå passiva om något av dessa länder drabbas av en katastrof eller ett angrepp av något slag. Det har sedan följts upp i och med Lissabonfördragets solidaritetsklausul.

I likhet med statsministern beklagar jag faktumet att Storbritannien nu verkar lämna EU. Om så blir fallet faller de bort både från solidaritetsklausulen och från den svenska ensidiga solidaritetsförklaringen.

Min fråga är: Vilken beredskap har regeringen för att från och med nästa torsdag omedelbart låta vår solidaritetsförklaring omfatta ett Storbritannien som står utanför EU?

Anf. 23 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det här är ett av de perspektiv som gör att vi är besjälade av att få till ett ordnat utträde. Ju mer ordnat utträdet är, desto bättre samarbete får vi.

Tyvärr är det bara att acceptera att man har röstat och att brexit ser ut att bli av. I alla samtal jag har haft med såväl David Cameron som Theresa May och Boris Johnson har vi uttryckt att vi efter brexit vill ha det bästa samarbetet även ur säkerhetssynpunkt. Exakt vad det kommer att utmynna i är för tidigt att säga. Där är vi ännu inte i diskussionen.

Jag menar att det är viktigt att vi har den typen av samarbete. Storbritannien är viktigt. Både med tanke på Storbritanniens läge och deras kunskap och kompetens är det viktigt att ha med dem i ett samarbete. Flera länder är också intresserade av det.

Jag bedömer att vi fort måste komma till den diskussionen. Det har inte heller varit uppe från Storbritanniens sida ännu. Men vi ser båda att vi behöver behålla ett starkt säkerhetspolitiskt samarbete.

Anf. 24 ALLAN WIDMAN (L):

Herr talman! Som jag bedömer det finns det i och för sig ingenting som hindrar den svenska regeringen från att lyfta fram en svensk solidaritetsförklaring gentemot Storbritannien. Det beslutar enkom vi själva om. Min tro är att om Sverige skyndsamt hade agerat på detta sätt vid en eventuell brexit hade det, förutom att skapa en förväntan om ömsesidighet gentemot Storbritannien, varit ett exempel för andra EU-länder att följa.

Anf. 25 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Vi är återigen överens om att diskussionerna med Storbritannien ska fortsätta på en rad områden för samarbete, inte minst om säkerhetspolitik. Jag tycker därför att det är lämpligt att bereda de frågor på det sätt som vi ska bereda dem. Det brukar ge de bästa besluten.

Vi har inga schismer med Storbritannien, utan jag tror att de har upplevt oss som en seriös aktör som vill väl och vill ha ett gott samarbete. Det gäller också på det säkerhetspolitiska området.

Anf. 26 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Tack, statsministern, för åtterrapporten! Det var glädjande att det kunde bli ett entydigt fördömande av det turkiska agerandet och Turkiets brott mot folkrätten. Det är också glädjande att Sverige har fått gehör för ett EU-gemensamt vapenembargo. Sverige har självt stoppat vapenexporten, och andra länder följer efter. Vi är även beredda att göra mer.

Läget är besvärligt. Turkiet ligger där det ligger, och oavsett vad måste vi förhålla oss till landet. Det är därför ännu viktigare att vi kan vara tydliga när verkliga brott begås på det sätt som har skett.

Jag tänkte även säga något om brexit. Det är lätt att hålla med Boris Johnson när han säger att vi måste få brexit gjort, get it done. Det finns en lockelse i detta, eftersom vi har hållit på med frågan under väldigt lång tid och måste gå vidare till nästa. Samtidigt får detta inte leda till att man reagerar spontant. Här står mycket på spel. Jag vill instämna i det som statsministern har sagt några gånger här under debatten, att det är viktigt att vi till varje pris undviker en hård brexit för det skulle få väldigt stora konsekvenser.

Det är dessutom inte så att man får något gjort bara för att man röstar igenom något och lämnar EU. Efter det har vi hela det stora jobbet kvar där vi ska få fram ett samarbetsavtal med Storbritannien. Det ska ju också fungera.

Om just detta handlar mina frågor till statsministern i dag. Finns det något mer att säga om det samarbetsavtal och det klimat i vilket vi går vidare efter denna diskussion? Hur påverkas det av de turer som vi ser? Europaparlamentet har just nu sagt att man inte ska rösta denna vecka. Men kanske ska det brittiska underhuset heller inte rösta. Vi får se. Hur kommer alltså samarbetsklimatet mellan EU och Storbritannien att se ut framöver?

Anf. 27 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag delar uppfattningen om betydelsen av EU:s syn på Turkiet och situationen där. Vi måste ta det vidare i och med den beställning som jag tidigare har refererat till.

När det gäller brexit och get it done får det inte ske till varje pris, för då hamnar vi kanske i en förlorad situation. Vi ska naturligtvis anstränga oss maximalt för att se till att det blir ett ordnat utträde.

Min bedömning av såväl EU som Europeiska rådet och Storbritannien och Boris Johnson, utifrån den stund som han var med under torsdagen, är att det finns en ömsesidig respekt och förståelse för att situationen är svår. Det finns framför allt en insikt om att vi ligger där vi ligger, också efter ett utträde. Vi har behov av varandra.

Jag bedömer alltså att det finns goda förutsättningar. Allting kan så att säga hända på slutet, men EU är väldigt tydligt med att man vill hjälpa till för att få ett ordnat utträde och därför blev denna förhandling över huvud taget av. Bara det är en signal: Vi hade ju ett avtal. Men okej, kan vi följa principerna kan vi tänka oss att förändra några delar i avtalet. Det är nu gjort

Signalen var också tydlig om att vi väldigt gärna vill att detta ska fungera. Nu ligger dock bollen hos Storbritannien, och den måste ligga där. Beroende på vad svaret därifrån blir får vi hantera situationen därefter. Donald Tusk ska konsultera alla stats- och regeringschefer för att se vad svaret blir utifrån vad som händer. Osäkerheten om detta är så stor att det inte går att gissa. Vi får ta det från det att vi vet Storbritanniens svar.

Anf. 28 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman och statsministern! Jag tror att många av oss tittade på tv i lördags och följde debatten i House of Commons. Från att tidigare smått beundrande ha följt deras motsvarighet till statsministerns frågestund, som brukar vara väldigt livlig, och upplevt dem som roliga kände jag mig ganska förskräckt av hur demokratin fungerar just nu i Storbritannien. De

har såklart sin tradition, men att till exempel inte alla partiledare får yttra sig i en debatt om landet ska lämna EU är ganska häpnadsväckande. Jag är glad över att vi i alla fall har tillfälle att säga det vi vill säga i vårt eget parlament.

Min sista fråga handlar dock om budgeten. Vad tycker du är det bästa argument som biter på dem som vill att Sverige ska betala mer? Vad säger statsministern om det?

Anf. 29 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag lämnar inga synpunkter om demokratin i UK, utan kan bara konstatera att det fungerar annorlunda där än här.

När det gäller MFF finns några argument.

Dels har vi ett behov av att ha ett reformutrymme. Vi kan inte säga att vi har ett visst reformutrymme framför oss och samtidigt se svenska folket i ögonen och säga att vi ska gå till Bryssel. Det går inte. Vi har mycket att göra här.

Dels har vi all anledning att se på moderniseringen av budgeten. Vi talar ändå om 1 000 miljarder euro. Det finns såklart möjligheter att modernisera den. Jag kan förstå att det finns olika behov, även nya behov, men så är det i alla medlemsstater. De får alltid fundera över sin egen budget. Man måste kanske lägga till något, men då får man ta bort något annat. Det går inte bara att lägga till saker även om det är lätt att lägga till saker när det gäller andras pengar.

Samtidigt är vi tydliga med att vi vill vara nettobetalare för vi har nytta av EU. Det är alltså inte fråga om det. Vi kan dock inte ta en sådan ökning.

Anf. 30 TALMANNEN:

Innan nästa talare vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att vi i dag har besök från Skottlands parlament.

I would like to greet the Speaker from the Scottish Parliament, Mr Ken Macintosh, and his Delegation, a warm welcome to the Swedish Parliament.

Anf. 31 JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporten! De viktigaste förhandlingarna om EU:s nästa långtidsbudget går nu in i ett avgörande skede. För svensk del har det varit en styrka att vi har haft en bred samsyn och varit tydliga med att tala om en budgetrestriktiv linje, bland annat i syfte att hålla nere den svenska medlemsavgiften och få till en modernare budget. Det är viktigt att hålla fast vid denna linje nu när förhandlingarna går in i slutfasen. Därför är det med oro som jag ändå noterar en viss uppgivenhet när statsministern ofta väljer att poängtera att Sverige är ganska ensamt om att driva en budgetrestriktiv linje. Detsamma gäller rabattsystemet. Jag hörde statsministern två gånger säga i återrapporten att man står långt ifrån varandra.

Statsministern har även börjat understryka att vårt EU-medlemskap inte bara kan värderas i ekonomiska termer. Det håller jag självklart med om. Men det riskerar samtidigt att sända signaler till andra EU-länder om att Sverige trots allt kan tänka sig en kraftigt höjd medlemsavgift.

Att nå framgång i långtidsförhandlingarna är faktiskt möjligt. Det visade vi i Moderaterna förra gången det förhandlades fram en budget och vi var i regeringsställning. Jag tror att det finns en risk att statsministern gör Sverige en otjänst om han i detta kritiska skede av budgetförhandlingarna visar tecken på uppgivenhet.

Vi står i förhandlingarnas slutskede. Jag inser att det är svåra förhandlingar, men Tyskland står ganska nära oss i synen på budgetens storlek och rabatterna. Jag har en fråga till statsministern och regeringen huruvida det finns några tydliga röda linjer nu i förhandlingarnas slutskede.

Anf. 32 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Först och främst får det här med uppgivenhet stå för Jesika Roswall. Vi är väldigt tydliga med var vi står i diskussionen. Jag kan dock inte säga annat än att EU är betydelsefullt för Sverige. Annars hade vi aldrig gått med eller försvarat medlemskapet. Det är klart att det är betydelsefullt för oss.

Vi menar dock att volymen på förslaget är för hög. Nu drar sig ett stort medlemsland ur unionen. Då måste man se över budgeten. Det hade vilken annan förening som helst gjort. Man kan modernisera budgeten. Vi i Sverige måste naturligtvis titta på vår avgift. Vi är tydliga med att vi tänker hålla nere avgiften. Man måste se på fördelningen mellan politikområdena. Man måste se på återflödet och titta på rabatter eller korrektionsmekanismer.

Att se på helheten är för mig det bästa sättet att hantera en sådan här förhandling. Sedan kommer det naturligtvis att kunna komma till en gräns. Men att nu säga var den gränsen går vore inte speciellt framgångsrikt, skulle jag nog säga.

Låt oss fortsätta att ha den här diskussionen, dels naturligtvis här i parlamentet, dels tillsammans med de andra medlemsstaterna. Ett flertal länder har samma uppfattning som vi: Tyskland, Österrike, Holland och Danmark. Men man ska komma ihåg att det är många länder som är nettomottagare, och de har en annan uppfattning. Det var den jag redogjorde för tidigare. Det här blir alltså tufft, men jag tror att det bästa sättet att säkerställa bra resultat är att se till helheten.

Anf. 33 JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret. Även på föregående talares fråga fick vi klara svar angående tydligheten. Jag vill också framhålla att vi har varit överens om detta i Sverige. För att vara framgångsrik i förhandlingar behöver man vara tydlig. Det gäller särskilt så här i slutet av förhandlingarna.

Herr talman! Jag har en fråga om konditionaliteten, som togs upp i återrapporten alldeles nyligen. Den är viktig för Sverige och för Moderaterna. Vi har verkligen välkomnat den som en viktig del av bland annat kampen mot korruption. Men jag skulle vilja höra lite mer. Det finns nämligen även där en viss oro; det har kommit vissa signaler från statsministern om att det finns ett motstånd i denna fråga. Hur hårt är statsministern beredd att driva frågan om konditionalitet för att se till att detta blir verklighet?

Anf. 34 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det återstår att se om vi är i slutet av förhandlingarna. Jag bedömer nog inte att vi är där. Det här kan komma att ta tid. Det kan komma att ta ett år till, och det är lika bra att vara uppmärksam på det. Vi har inte bråttom. Vi vill naturligtvis få till detta, för då löper alla program på bra. Men vi tänker inte göra någonting förhastat. Vi ska ha ett bra förhandlingsresultat.

Konditionaliteten har inte minst Finland drivit hårt under sin tid som ordförandeland. Man har nått framgång i den meningen att det nu även bland dem som förut var emot är flera länder som säger att de kan tänka sig ett sådant system. Men som sas i ett tidigare replikskifte vet vi inte hur det blir. Det är en sak att prata om principen, men det är när man kommer till detaljerna som man får se vad detta innebär, vilka faktorer som ska avgöra och hur mekanismen ska se ut. Detta är alltså inte "hemma", men det finns en större förståelse, en större insikt om att man måste stå upp för EU:s grundvärderingar för att det här ska fungera.

Återrapporteringen var härmed avslutad.

§ 2 Justering av protokoll

Protokollen för den 1 och 2 oktober justerades.

§ 3 Meddelande om statsministerns frågestund

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 24 oktober kl. 14.00* skulle frågor besvaras av statsminister Stefan Löfven (S).

§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2019/20:41

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:41 Barns idrottande och bullernivåer

av Maria Stockhaus (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 12 november 2019.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 17 oktober 2019

Miljödepartementet

Isabella Lövin (MP)

Enligt uppdrag

Egon Abresparr

Expeditionschef

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:46 Utvecklingstid
av Lars Beckman (M)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 7 november 2019.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade resor och engagemang.
Stockholm den 16 oktober 2019

Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark (S)

Enligt uppdrag

Susanne Södersten

Expeditionschef

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2019/20:3395–3397, 3400 och 3402 till utrikesutskottet

2019/20:3393, 3394, 3398, 3399, 3401 och 3403 till utrikesutskottet

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Justitieutskottets betänkande

2019/20:JuU3 Fortsatt giltighet av lagen om försök med tillgänglighetsdelgivning i brottmål

Civilutskottets betänkande

2019/20:CU2 Elektroniska fraktsedlar vid vägtransport

Finansutskottets betänkanden

2019/20:FiU8 Statistik över hushållens tillgångar och skulder

2019/20:FiU16 Statistik på upphandlingsområdet

Försvarsutskottets betänkande

2019/20:FöU2 Skyddsobjekt och obemannade farkoster

Kulturutskottets betänkande

2019/20:KrU2 Villkor och riktlinjer för radio och tv i allmänhetens tjänst
2020–2025

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2019/20:MJU4 Riksrevisionens rapport om Klimatklivet

Näringsutskottets betänkanden
2019/20:NU5 Riksrevisionens rapport om regionala exportcentrum
2019/20:NU6 Riksrevisionens rapport om jämställdhet i Almis låneverksamhet
2019/20:NU7 Första kontrollstationen för energiöverenskommelsen

Prot. 2019/20:23
22 oktober

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2019/20:AU3 Behandling av personuppgifter vid Myndigheten för arbetsmiljökunskap

§ 7 Svar på interpellationerna 2019/20:32 och 40 om dumpade gift-tunnor

*Svar på
interpellationer*

Anf. 35 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Herr talman! Lars Beckman har frågat mig vilka specifika åtgärder jag och regeringen har vidtagit för att påskynda arbetet med att ta upp eller motverka riskerna med gifttunnorna i Östersjön mellan Sundsvall och Gotland. Lars Beckman har vidare frågat mig vilka specifika regeringsuppdrag som har getts till Länsstyrelsen Gävleborg rörande situationen med gifttunnorna utefter kusten i Gävleborg samt vad regeringen avser att vidta för åtgärder för att identifiera gifttunnornas placering mellan Sundsvall och Gotland inklusive Gävleborg.

Även Jörgen Berglund har frågat om de gifttunnor som dumpats under 1950- och 1960-talen bland annat utanför Sundsvall. Jörgen Berglund har frågat mig om jag delar hans syn att det är viktigt att snabbt göra något åt tunnorna samt vad jag och regeringen avser att göra för att tunnorna ska tas om hand. Slutligen har både Lars Beckman och Jörgen Berglund frågat mig vad regeringens bedömning är att det kommer att kosta att ta upp eller täcka över de dumpade gifttunnorna samt vilken tidsplan som finns för arbetet.

Eftersom samtliga frågor från riksdagsledamöterna rör de dumpade gifttunnorna mellan Sundsvall och Gotland ger jag här ett samlat svar.

Herr talman! Att sanera förorenade områden från miljögifter är en viktig fråga för regeringen. Det har regeringen visat gång på gång genom ökade medel till anslaget för sanering av förorenade områden. Anslaget har aldrig varit så stort som det är i dag. Det uppgår till nästan 900 miljoner kronor jämfört med drygt 400 miljoner kronor 2014. Jag vill påminna om att riksdagen för budgetåret 2019 beslutade att anvisa 100 miljoner kronor mindre till anslaget jämfört med det som regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2019. På regeringens förslag förstärktes därefter anslaget i vårändringsbudgeten för 2019.

Regeringen har dessutom sedan 2018 satsat särskilda medel som är öronmärkta för just minskade miljögifter i hav och vatten, bland annat för sanering av förorenade sediment. Regeringen arbetar aktivt för renare hav och vatten.

Det statliga bidraget för sanering av förorenade områden är till för insatser där det inte finns någon ansvarig som kan betala hela eller delar av insatsen. Naturvårdsverket har tagit fram en nationell plan för fördelningen av medel för att se till att efterbehandlingsåtgärder genomförs vid de mest prioriterade förorenade områdena.

För mig är det viktigt att vi hanterar våra gamla miljöskulder på ett ansvarsfullt sätt genom att minska risker för människa och miljö. Regeringen har genom ökade medel möjliggjort ett mer aktivt arbete så att fler förorenade områden kan undersökas och åtgärdas. Men det finns tyvärr många förorenade områden i Sverige, varav hela 8 000 bedöms utgöra stor eller mycket stor risk för människors hälsa och för miljön. Bara i Väster- norrlands och Gävleborgs län finns nästan 600 objekt i riskklass 1 och 2, varav nästan 100 objekt i riskklass 1. Prioriteringarna på både regional och nationell nivå är därför nödvändiga för att kunna hantera de områden som utgör störst risk.

Jag delar Lars Beckmans och Jörgen Berglunds oro, och jag anser att det är angeläget att man kan genomföra undersökningar för att bedöma på vilket sätt tunnorna utgör en risk för människors hälsa och miljön och där- efter besluta om lämpliga åtgärder.

Länsstyrelserna arbetar utifrån sin uppgift som tillsynsmyndighet. Länsstyrelsen i Väster- norrlands län arbetar nu med ett tillsynsärende för att kunna fastställa det miljö- rättsliga ansvaret vad gäller det utpekade dumpningsområdet utanför Sundsvall.

Hittills har endast ca 3 600 av de dumpade tunnorna identifierats. Re- geringen gav i juni 2019 flera myndigheter, däribland länsstyrelserna, i uppdrag att tillsammans ta fram bättre kunskap för att hantera förorenade sediment i hav och sjöar. Dessa uppdrag kan bidra till bättre kunskap om bland annat resterande dumpade gifttunnors lokalisering och risker.

Regeringen har inga beräkningar på vad det skulle kosta att täcka eller ta upp de dumpade gifttunnorna. Det är svårt att veta när inte undersök- ningarna och riskbedömningarna är gjorda. Men bara själva undersök- ningen av tunnorna i dumpningsområdet uppskattas kosta mellan ungefär 10 och 30 miljoner kronor.

Det vi vet är att både undersökningar och saneringsåtgärder är kost- samma och ofta tar tid samt att regeringen har gjort flera satsningar på sanering. Dessutom behövs mer kunskap om förorenade sediment och spridningen av miljögifter i hav och vatten, ett arbete som regeringen har påbörjat.

Anf. 36 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag tror att väldigt många är förvånade över att det kan ligga 23 000 dumpade gifttunnor i Östersjön med upp till tio ton kvicksilver i dem utan att regeringen har vidtagit några som helst åtgärder på området. När man går in på regeringens hemsida och skriver ”gifttunnor” kan jag berätta vad svaret blir. Prova gärna själv. Det blir noll.

Det finns inte ett enda initiativ på regeringens hemsida när man söker på ordet gifttunnor på regeringens hemsida. Om man söker efter regerings- uppdrag till Länsstyrelsen i Gävleborg hittar man inget. Det finns inget regeringsuppdrag om att Länsstyrelsen i Gävleborg ska arbeta med gift- tunnorna.

Det kan naturligtvis bero på, som statsrådet säger i svaret, att man har pekat ut Länsstyrelsen i Väster- norrland att jobba med frågan. Men även om man har gjort det finns det inga tydliga regeringsuppdrag om att han- tera frågan. Det tycker jag är bekymmersamt.

Jag läste en intervju i Fiskejournalen med en miljökämpe i Sundsvall som heter Tove Gulliksson. Hon säger ganska uppgivet: Politikerna pratar, men det händer väldigt lite. Det är ungefär så man tyvärr måste säga om statsrådets svar. Jag tror att många förväntar sig att statsrådet ska agera väldigt kraftfullt för att ta upp kvicksilvret ur vattnet.

Fru talman! Det här är miljöpolitik på riktigt. Varje minut som går, varje sekund vi står här och pratar i talarstolen, riskerar vi att tunnorna vittrar sönder. Vi riskerar att tunnorna går sönder. Vi riskerar att giftigt kvicksilver åker ut i Östersjön.

Jag hade gärna velat se en kraftig handlingsplan från statsrådet. Jag hade velat se ett tydligt regeringsinitiativ där man konstaterar att det är oacceptabelt att vi inte vet var 20 000 gifttunnor befinner sig mellan Sundsvall och Gotland.

Fru talman! Våra myndigheter vet inte var 20 000 gifttunnor befinner sig. Vi vet att de är någonstans i vattnet mellan Sundsvall och Gotland, men vi vet inte var. Jag tycker att det är otillständigt.

Det är organiserat så i Sverige att det är regeringen som har initiativrätten. Det är regeringen som via sina regleringsbrev kan styra sina myndigheter. Det är regeringen som har hela initiativrätten på området.

Det pågår en utredning på Länsstyrelsen i Västernorrland sedan 14 år tillbaka, som min kollega kommer att prata om. Man har hållit på att utreda vem som är ansvarig. Jag menar att vi inte kan vänta 14 år till.

Det är inte ens säkert att de företag finns som hade alla tillstånd och gjorde allting rätt, även om vi i dag aldrig skulle acceptera det. Jag tror att medborgarna förväntar sig att en regering tar frågan på allvar.

Jag är helt övertygad om att de 23 000 gifttunnorna kommer att läcka. Det är inte fråga om utan när. Hade de funnits i till exempel Stockholms skärgård tror jag att engagemanget för gifttunnorna hade varit betydligt större än nu när de befinner sig utefter Norrlands kust.

Det vore en av de största miljökatastrofer Sverige råkat ut för om tio ton kvicksilver åker ut i Östersjön. Jag är inte riktigt nöjd med statsrådets svar, vilket framgår. Jag återkommer till det i mitt nästa inlägg.

Anf. 37 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet!

Med risk för att slå in öppna dörrar vill jag säga att kvicksilver är giftigt. Det är mycket giftigt. Det är ett av de farligaste miljögifter vi känner till. Vid långvarig förgiftning av kvicksilver får man skador på mag- och tarmkanal, njurar, hjärnan och det centrala nervsystemet.

Barn är känsligare än vuxna. Ofödda barn är känsligare redan i fosterstadiet, och den mest känsliga perioden är då hjärnan och nervsystemet utvecklas. Kviksilver kan nämligen överföras till foster genom att passera den så kallade blod- och hjärnbarriären. Det hämmar enligt forskning troligtvis även vid mycket låga halter utvecklingen hos barn.

Kviksilver kan också reagera med enzymer. Det är därför skadligt redan vid låga halter, och anrikning av så kallat metylkvicksilver i näringskedjan är ett stort problem för människor och djur redan från fosterstadiet.

Fru talman! Alliansregeringen, som leddes av Moderaterna, införde från och med den 1 juni 2009 totalt förbud mot kvicksilver med hänsyn till att det är ett miljögift. Detta förbud innefattade även användning av

tandlagningsamalgam. Allt det gjordes för att förhindra att detta gift skulle komma ut i naturen, spridas ut i vattnet och in i djur och människor.

Från och med 2011 råder det exportförbud av kvicksilver inom EU. Det är ett förbud som Sverige och dåvarande alliansregeringen drev på för att få igenom. År 2018 trädde en ny förordning i kraft som implementerar Minamatakonventionen. Minamatakonventionen är en FN-konvention som antogs 2013. Även den var Sverige och den moderatledda alliansregeringen pådrivande för att få till stånd. I och med det infördes bland annat också ett importförbud, nya restriktioner för amalgam och regler för lagring av kvicksilveravfall.

Fru talman! Det finns verkligen skäl för att lagstiftningen skärpts fler gånger vad gäller just kvicksilver. Det är bra, det är riktigt och det är viktigt. Därför blir det så märkligt när regeringen med miljöministern i spetsen nu inte inser allvaret med de 23 000 tunnorna på havets botten innehållande just kvicksilver.

Oron delar miljöministern med mig. Det är jag helt övertygad om. Men med oro kommer inte tunnorna upp. Oro kommer inte att förhindra, om det inte redan sker, att kvicksilvret läcker ut i Östersjön. Det är handling som räknas. Jag är väldigt orolig att miljöministern inte agerar trots vetenskap.

Ju mer kvicksilver som tillförs samhället, desto mer ökar halterna i miljön. Kviksilver som redan har spridits i miljön finns kvar länge och ansamlas i både mark och vatten och i levande organismer. Om vi agerar nu för att få bort gifttunnorna har vi en chans att stoppa en massa kvicksilver från att läcka ut. Gör vi inte det har vi misslyckats och får ännu mer giftigt kvicksilver som för lång tid hamnar i vårt ekosystem.

Fru talman! Jag vill därför fråga statsrådet: När kommer tunnorna upp ur havet? Är det denna mandatperiod, eller när är det? Tänker miljöministern gripa in och påskynda den process som är påbörjad för att få fart på det hela? Om inte, varför? Tycker verkligen miljöministern att det är viktigare att sätta skatt på plastpåsar och förbjuda sugrör än att åtgärda kvicksilvertunnorna i Östersjön? Det har miljöministern flera gånger talat sig varm för, det vill säga skatt på plastpåsar och att förbjuda sugrör. Men jag har aldrig hört miljöministern tala om gifttunnorna, förutom nu när jag och Lars Beckman tar upp frågan.

Anf. 38 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Fru talman! Naturligtvis delar jag all oro för de miljögifter som tidigare beslutsfattare och generationer lämnat efter sig i Sveriges natur. Som jag sa finns det mer än 8 000 områden som bedöms vara av riskklass 1 och 2 i hela Sverige.

När det gäller vad som finns i våra hav har vi ännu inte en riktig kartläggning av hur många områden det finns. Här gav regeringen ett uppdrag i somras till våra myndigheter att kartlägga så att vi får en bättre bild av vad som finns i våra hav.

Jag håller verkligen med om att det känns fruktansvärt att veta att det ligger tusentals tunnor med gammalt kvicksilver. De dumpades med öppna ögon av beslutsfattare och de partier som hade makten. Vid det tillfället lät man dessa miljögifter dumpas i havet.

Först tyckte man att det var en bra idé att ha det på internationellt vatten. Sedan visade det sig att det var för långt att åka, så man dumpade det på svenskt vatten. Det var inget misstag. Det gjordes med öppna ögon.

Det som göms i snö kommer upp i tö. Det kommer aldrig att försvinna. Det måste mänskligheten lära sig. Mitt parti bildades just därför att vi aldrig skulle agera på det viset som de som hade makten vid det tillfället. Det är utmärkt att vi förbjuder användningen av kvicksilver.

När det gäller tunnorna innehåller de uppskattningsvis 8,7 ton kvicksilver. Samtidigt finns det studier som beräknar att andra källor runt om endast i Sundsvallsbukten har släppt ut 50–100 ton kvicksilver. Det är gamla sediment. Det är gamla industrier som lämnat saker efter sig i marken, sedimenten och havet.

Det är verkligen inte så att regeringen har suttit stilla i detta. Vad vi har gjort är att mer än fördubbla budgeten för att sanera förorenade områden i Sverige. Det var 400 miljoner kronor 2014 när vi tog över. Nu är det 900 miljoner. För första gången har vi också öronmärkt pengar för att titta på att rena haven. Vi har en hel satsning på rent hav där vi också sanerar gamla vrak och annat – de verkligen tickande miljöbombarna.

Våra ansvariga länsstyrelser som utför det här arbetet får planera och använda de här pengarna och peka ut vilka som är de mest riskabla källorna för människors hälsa och för miljön. Det är precis det de gör, och de bockar av.

Moderaterna och Kristdemokraterna lade en budget förra året som röstades igenom av riksdagen, och i den minskade ni det anslaget med 100 miljoner kronor. Det är knappast att ta ansvar. Det är knappast så att man får mer gjort med mindre pengar, så den ekvationen går inte ihop.

För första gången har vi alltså öronmärkt pengar för haven och mer än fördubblat medlen. Vi har också gett i uppdrag att kartera var de farligaste ställena i våra hav finns så att vi vet hur vi ska kunna gå vidare med detta.

Jag kan bara beklaga att vi har ställen som Essvik, det vill säga Nyhamns gamla industriområde i Västernorrland, där vi har PCB, PAH, en rad tungmetaller och cancerframkallande ämnen. Här är ett område där man har spärrat av och där man också behöver sanera.

Om det bara fanns *ett* problem skulle ingen vara lyckligare än jag, men vi har tusentals problem att ta hand om.

Anf. 39 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Det är väl ingen som betvivlar statsrådets eller Miljöpartiets engagemang för miljön. Det är snarare förmågan och prioriteringarna vi kritiserar. Samma statsråd som står här och pratar om brist på resurser var alltså beredd att subventionera elcyklar med 5,7 miljarder samtidigt som det ligger 23 000 gifttunnor med kvicksilver i Östersjön.

När man använder riksdagens fantastiska retrieversöktjänst och söker på ”Isabella Lövin” och ”gifttunnor” är det precis som min kollega Jörgen Berglund från Sundsvall säger: Där finns ett klipp från när ministern lite föraktfullt kommenterar den presskonferens som Moderaterna hade i Sundsvall om gifttunnor. Jag tror att hon sade något i stil med ”välkommen in i matchen”.

Men det är faktiskt statsrådet och regeringen som har makten. Det är statsrådet som har suttit vid makten i fem år. Det är statsrådet som har möjlighet att skriva debattartiklar och opinionsbilda. Jag tror att det är

många som känner till flygskam, klädskam, plastpåsar, sugrör av plast och allt vad det är som Miljöpartiet tycker är viktigt.

Men var är engagemanget för att ta upp de 23 000 gifttunnorna? Var är engagemanget för att göra det som är viktigt? Jag är den första att hålla med om att för att ta upp tunnorna behövs det faktiskt pengar. Andra gånger ägnar ni er åt symbolpolitik, och det är också därför Moderaterna i vår skuggbudget har avsatt mer pengar än regeringen till att rena havet.

Det är naturligtvis fullständigt otillständigt att man inte ens vet var 20 000 gifttunnor är dumpade – fullt legalt, inför myndigheternas öppna ögon, för det var ju myndigheterna som hade gett tillstånd – mellan Sundsvall och Gotland. Och det är klart, är man ett miljöparti på riktigt som Moderaterna är prioriterar man naturligtvis att åtgärda de största problemen.

Jag kan villigt erkänna, fru talman, att jag är betydligt mer orolig för de 23 000 dumpade gifttunnorna än vad jag känner oro över att de som bor i storstäderna inte får subventionerade elcyklar. Jag är helt övertygad om att om vi går ut och frågar 1 000 människor på stan vad som är viktigast, att ta upp 23 000 gifttunnor ur Östersjön med tio ton kvicksilver eller andra åtgärder, tror jag att väldigt många skulle dela min oro.

Jag tror också att om de här gifttunnorna fanns i Stockholms skärgård skulle frågan tas på större allvar. Jag tror faktiskt att ministern då hade skrivit en debattartikel eller att någon representant för Miljöpartiet på fem år tagit något initiativ, för det är det som krävs. Det krävs en styrning från regeringen, det krävs initiativ från regeringen och det krävs att regeringen prioriterar det som är viktigt.

Jag har noterat att det finns otaliga debattartiklar om problemet med plastpåsar, varav majoriteten som hamnar i havet kommer från någon av floderna i Asien, men det här är en fråga som Sverige äger själv. Det här är en fråga som regeringen kan åtgärda, och jag tycker naturligtvis att vi ska uppmuntra Tove och andra som är engagerade i den här frågan i Sundsvall, Gävleborg och Hudiksvall. Det är många som är oroliga för det här oerhörda giftet som varje dag kommer närmare att bli en miljökatastrof. Varje minut som vi står här och pratar vittrar betongtunnorna sönder. Det är inte en fråga *om* utan *när*, och jag tycker att vi måste ta upp dem ur vattnet eller täcka över dem. Någonting måste göras.

Anf. 40 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! När jag har läst svaren från statsrådet på de frågor jag har ställt och lyssnat på statsrådet här i kammaren får jag lätt intrycket att det är ansvarsfrågan som är viktigast att utreda. Jag antar att det beror på att det är förorenaren som ska betala, för så ser lagen ut. Och det håller jag med om. Det är både viktigt och riktigt. Det finns inga meningsskiljaktigheter kring att ansvar ska utkrävas om det går.

Men vad är viktigast och hur ser fakta ut gällande detta? Vem har faktiskt betalat för de saneringar som hittills gjorts? Enligt en redovisning från Länsstyrelsen i Västernorrland har man i mitt hemlän Västernorrland sanerat mark och vatten för sammanlagt 682 miljoner kronor. Skattebetalarna har stått för 90 procent av kostnaden. Mindre än 10 procent av de totalt 682 miljoner som saneringen har kostat har alltså bekostats av ansvariga bolag.

Det här kan man tycka är både tråkigt och fel. Men det är fakta, och ingenting tyder på att det skulle ändras i framtiden. Det är komplicerade utredningar, och många gånger finns inte ansvariga bolag kvar. De kan ha styckats upp, de kan ha gått ihop, fusionerats, sålts vidare och en massa andra saker.

Fru talman! Miljöministern menar att Länsstyrelsen i Västernorrland utreder ansvarsfrågan. Det är korrekt. Utredningen har pågått väldigt länge, men tyvärr finns det ingenting som tyder på att den snart ska vara klar. Och medan statsrådet väntar på utredningen om vem som är ansvarig vittrar tunnorna sönder.

För att använda en passande liknelse verkar det bottna i att miljöministern hoppas på pengar – att utredningen ska resultera i att någon annan ska betala. Jag tycker att miljöministern ska agera i stället för att vänta på utredningar, framför allt när vi vet hur svårt det är att utreda ansvaret.

Fru talman! Mina frågor till statsrådet i den här omgången är: Varför kan inte kartläggningen och upptagandet av kvicksilvertunnorna börja innan ansvarsfrågan är utredd? Varför vänta när gifttunnorna ändå ska upp, för det är vi ändå överens om, hoppas jag? Tror inte statsrådet att det till och med skulle vara lättare att först ta upp tunnorna? Då får vi ju reda på kostnaden, en kostnad som sedan kan redovisas och presenteras för ansvarigt bolag – om vi lyckas fastställa ansvar. Det skulle enligt min uppfattning öka chansen att få in så mycket pengar som möjligt och skona skattebetalarna så mycket det bara går.

Ser inte miljöministern risken med att vänta ytterligare? Precis som vi har sagt flera gånger: Varje sekund och minut som vi står här vittrar tunnorna sönder. Jag skulle gärna vilja få svar på varför vi inte kan börja upptagandet innan utredningen är färdig.

Anf. 41 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Fru talman! Om jag får börja med den viktiga frågan kring att förorenaren betalar, som Jörgen Berglund också tog upp, pågår det alltså en utredning om ansvar för dumpningen av de här gifttunnorna. Det är en viktig princip för regeringen och, tycker jag, för Sverige att vi håller fast vid att det är förorenaren som ska betala.

Om vi frångår den principen och säger att det blir så svårt att fastställa vem som hade ansvar för det som hände för 50, 60 eller 70 år sedan, ja, då vet ju de som agerar i dag att de kommer att kunna gå fria i en framtid och behöver inte ens tänka efter två gånger innan de gör någonting som är farligt för miljön.

Principen är alltså viktig att utreda. Det är det första.

Det andra är att vi har en situation med ansvariga länsstyrelser som får prioritera mellan Sveriges minst 8 000 kraftigt förorenade områden. Lars Beckman verkar tycka att jag som miljöminister ska sitta här i Stockholm och peka ut – särskilt gällande Stockholms skärgård – vilka tunnor som ska tas upp. Nej, jag tycker inte att det är en bra ordning. En bra ordning är att vi från regeringens sida ser till att det finns pengar – medel – för länsstyrelserna att prioritera de viktigaste och farligaste riskområdena och börja arbeta där.

Ledamöterna är särskilt engagerade i vissa områden. Det finns naturligtvis andra ledamöter från Skåne, Dalarna, Värmland eller från alla håll och kanter i hela Sverige som tycker att deras högst förorenade områden

är prioriterade. Men låt oss titta på vilka områden Länsstyrelsen Gävleborg har prioriterat. Det är till exempel ett tidigare sågverk i Ovanåker där det finns enormt höga halter av dioxin i sedimenten i anslutning till sågverksbyggnaden. Det prioriteras högst på en lista av de tio mest förorenade områdena.

I Västernorrland är ett av områdena Essvik-Nyhamns gamla industriområde. Det är en före detta massafabrik och senare kemisk-teknisk industri som verkligen är direkt farlig för människor som vistas i området. Här har man gjort den prioriteringen.

Du kan prata hur mycket du vill, Lars Beckman, om sugrör och Miljöpartiets miljöpolitik, som ju handlar om att minska nedskräpningen i haven och utsläppen av växthusgaser, men när det kommer till kritan är det ni som skär ned på miljöbudgeten. Ni har skurit ned med mer än 2 miljarder, och ni försöker bluffa med bokföringen genom att ta 2 miljarder från biståndet och flytta över till Miljödepartementets ansvarsområde i budgeten. Det har ingenting att göra med att ni skulle kunna göra bättre politik genom att plocka upp gifttunnor i svenska vatten.

Ni dribblar hela tiden med miljöpolitiken och med budgeten. Ni tog bort 100 miljoner från miljöbudgeten när ni fick chansen med hjälp av M-KD-budgeten. Ni sänker skatten på bensin med 7 miljarder i er skuggbudget. Det är ett helt enastående beslut. Om man vill försöka vara effektiv med miljöpolitiken är det den minst effektiva åtgärden som kan vidtas. Det påverkar också våra hav enormt negativt med försurning på grund av koldioxidutsläpp. Det är något som drabbar inte bara enskilt och regionalt utan hela världen och hela Sverige.

Det här är helt enkelt en sorglig situation där vi behöver ta ansvar för framtiden. Det gäller de utsläpp vi orsakar i dag, inte bara de historiska skulder vi har från 50-talet.

Anf. 42 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag skulle vilja påminna om att vi talar genom talmannen och inte duar och niar någon annan. Vi talar genom talmannen.

Anf. 43 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Jag är helt övertygad om att borttagande av subventioner av elcyklar inte kommer att skada frågan om att bekämpa miljögifter i Östersjön.

Sanningen är den, fru talman, att regeringen inte har tagit några som helst initiativ på området, trots att till och med miljöministern poängterade att partiet bildades för att man var missnöjd med dåvarande socialdemokratiska regeringens politik. Trots att partiet bildades av den anledningen har man inte tagit några som helst initiativ när det gäller de 23 000 gifttunnorna i Östersjön.

Jag kan förstå Tove i Sundsvalls frustration när hon blir intervjuad i Fiskejournalen. Hon säger att hon försöker få politikerna att agera, men ingenting händer.

Den ansvarsutredning som har pågått på Länsstyrelsen Västernorrland i 14 år kan väl pågå 14 år till. Men varje sekund som vi står här och pratar är vi närmare, närmare och närmare att betongtunnorna vittrar sönder.

Det blir lite svårt när å ena sidan miljöministern raljerar över vår oro för att tio ton kvicksilver åker ut i Östersjön, samtidigt som länsstyrelsen

å andra sidan uppenbarligen har gjort andra prioriteringar. Jag har rapporten, och jag känner till mitt län och de exakta prioriteringarna mycket väl.

Men detta förklarar inte att det ligger 20 000 gifttunnor i Östersjön dumpade mellan Sundsvall och Gotland som ingen vet var de är. Det första steget för att kunna åtgärda dem är att inventera var de är. Statsrådet sa i sitt svar att det handlar om 10–50 miljoner för att identifiera dem. Ge då ett uppdrag till myndigheterna att identifiera var gifttunnorna är. Svaret sedan på frågan om när de kommer upp ur vattnet.

Anf. 44 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! Jag tycker att diskussionen och debatten inleddes faktabaserat. Sedan spårade miljöministern ur lite grann. Det visar på politikens sämsta sidor när man medvetet missförstår vad den andre säger.

Jag sa nämligen att principen att förorenaren ska betala är vi helt eniga om. Jag frågade statsrådet varför vi inte kan lokalisera och ta upp tunnorna när utredningen pågår. Ansvarsutredningen kan fortsätta, men det gör ingenting eftersom tunnorna ska upp. Då vet vi också kostnaden. Nu ligger de och väntar. Utredningen har pågått i många år och kan fortsätta i många år till. Jag förstår faktiskt inte varför.

Den andra beklagliga saken är att miljöministern tvivlar på mitt, Lars Beckmans och Moderaternas miljöengagemang. Det gynnar inte vare sig debattklimatet eller miljön att vi missförstår varandra.

Jag skulle gärna prata mer om dessa frågor med miljöministern. Som vi påpekade tidigare går det att dribbla med siffrorna för kostnaderna fram och tillbaka. Om jag har läst rätt på Naturvårdsverkets hemsida betalades 370 miljoner ut i fjol för elcyklar. Den summan skulle gott och väl täckt kostnaden för att undersöka och ta upp tunnorna. Jag menar, och Lars Beckman menar, att det är att prioritera verkliga miljöproblem. Riksrevisionens rapport var entydig, nämligen att elcykelpremien hade ingen eller ringa effekt på miljön. Det är skillnaden.

Jag önskar att miljöministern tar tag i ett miljöproblem som är verkligt inte bara för oss som bor i Norrland utan för alla som bor runt Östersjön.

Anf. 45 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Fru talman! Om vi ska prata om elcyklar i denna viktiga debatt om gifttunnor och gamla miljöskulder vill jag rätta de båda ledamöterna. Vi pratar om ett anslag på 300 miljoner kronor per år, inte några miljarder, som Lars Beckman sa. Anslaget har utvärderats och visat att det ger goda miljö- och hälsovinster.

Nu finns inte det anslaget längre. Däremot finns ett förslag från Moderaterna om att sänka skatten på bensin med 7 miljarder om året, vill jag också poängtera – inte någon sammanlagd klumpsomma.

Varför tar vi inte upp tunnorna nu? Jag har försökt förklara att det finns en ordning där länsstyrelserna gör en riskbedömning och prioriterar, och Naturvårdsverket tar fram en nationell plan för efterbehandling. Där prioriterar man de mest förorenade och farliga områdena, och det är den ordning som finns. Ledamoten Lars Beckman, fru talman, har visat på att han har listan över förorenade områden i Gävleborg och Västernorrland. För ett av områdena i Gävleborg är tunnorna med på listorna, men de är inte högst upp. Det är så i avvaktan på utredningen om ansvaret.

Vi måste hushålla med pengarna. Miljöpartiet och regeringen har verkligen prioriterat. Vi har lagt till extra pengar i vårändringsbudgeten efter den M-KD-budget som skar ned på pengar. Vi har också för första gången en satsning på att sanera förorenade områden i havet och för första gången också ett uppdrag att kartlägga vilka förorenade områden som finns. Vi vet att det på land finns 8 000 sådana områden, men vi vet inte hur mycket som finns till havs. Men vi måste också sluta att tro att vi kan dumpa i atmosfären eller i havet.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 8 Svar på interpellation 2019/20:35 om operativt cyberförsvar

Anf. 46 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Allan Widman har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att säkerställa den allmänna respektive den parlamentariska insynen när det gäller integritet och kostnadseffektivitet i utvecklingen av svenskt cyberförsvar.

Försvarsmakten har av regeringen fått i uppdrag att med stöd av Försvarets radioanstalt utveckla och förstärka svenskt cyberförsvar, inklusive förmågan att agera aktivt i cybermiljön. Det här är ett arbete som pågår inom berörda myndigheter. Det åligger myndigheterna att tillämpa gällande rätt i utförandet av samtliga uppdrag, så även på cyberområdet. Regeringen följer noga arbetet med att utveckla ett svenskt cyberförsvar, både ur ett verksamhetsperspektiv och för kostnadseffektivitet.

I budgetpropositionen för 2020 lämnar regeringen information om Försvarsmaktens arbete med ett utvecklat cyberförsvar. Av redovisningen framgår att Försvarsmakten har påbörjat etablering av en militär virtuell träningsanläggning, en så kallad cyber range, för att förstärka möjligheterna att bedriva utbildning, träning och övningar med bäring på Sveriges cyberförsvar. Försvarsmakten har kontinuerligt övervakat myndighetens ledningsstödssystem och avvisat försök till intrång ett antal gånger. Försvarsmakten har påbörjat planering av rekrytering av cybersoldater. Försvarsmakten har även deltagit i Locked Shields, världens största övning i cyberförsvar.

Budgetpropositionen är givetvis tillgänglig även för allmänheten. Utöver budgetpropositionen går det att finna mer information i Försvarsmaktens årsredovisning och budgetunderlag.

Anf. 47 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret på interpellationen!

Man kan enkelt uttryckt säga att vi har två olika myndigheter när det gäller framtagande av militär förmåga. Vi har Försvarets materielverk som är förmågeframtagande och expert på det området, och vi har Försvarsmakten som man brukar säga är expert på förmågenyttjande. Men, fru talman, det finns ingen regel utan undantag. Vid några tillfällen har Försvarsmakten själv varit ansvarig för det utvecklingsarbete som skett.

När fru talmannen och jag tog plats i försvarsutskottet 2002 var det en akronym som upprepades mer än någon annan, och det var NBF. Den då-

varande, mycket kloka, socialdemokratiska regeringen insåg att man borde ha en uppföljning av NBF-arbetet och satte Statskontoret att hålla ett vakande öga på detta. Var sjätte månad publicerades rapporter om hur utvecklingsarbetet fortskred, vilka kostnader som arbetades upp med mera. Det dröjde inte länge förrän alla varningsklockor plingade. Så småningom stängde också riksdagen ned utvecklingsarbetet med NBF.

Ett annat av Försvarsmaktens interna utvecklingsprojekt har varit Prio. Det är ett administrativt system som ska hjälpa myndighetens personal på olika sätt. Enligt Computer Sweden stannade notan för Prio i Försvarsmakten på 3,3 miljarder. Det, fru talman, motsvarar drygt 1 ½ miljon per anställd.

Nu är det dags igen. Nu ska Försvarsmakten utveckla cyberförsvar med både passiv och aktiv förmåga. Jag vet att det råder mycket sträng sekretess kring hela denna verksamhet. I stort sett de enda uppgifter som är offentliga är de som försvarsministern nämnde i sitt svar till mig, nämligen att man planerar och arbetar på att bygga upp en cyber range – en direktöversättning blir väl cyberskjutbana – och har deltagit i Locked Shields-övningen samt börjat rekrytera cybersoldater.

Det gör mig väldigt orolig, fru talman, att det är dessa uppgifter – de enda som återfinns i Försvarsmaktens årsredovisning – som försvarsministern hänvisar till. Att just de åtta träffar som man får på ordet ”cyberförsvar” i årsredovisningen är de som regeringen tar upp i sitt svar förstärker inte intrycket att regeringen, som försvarsministern nämnde, noga följer utvecklingen.

Fru talman! Jag är genuint orolig över att pengar som nu tillförs utgiftsområde 6 i stor omfattning inte hanteras på ett kostnadseffektivt sätt.

Jag kan konstatera att det snart är två år sedan Försvarsberedningen föreslog en inspektion för totalförsvaret som skulle vaka över kostnadseffektiviteten. Det har ännu inte kommit någon form av regeringsbeslut kring detta.

Jag konstaterar att andra känsliga områden i Försvarsmaktens verksamhet, till exempel försvarsunderrättelsetjänsten, följs av en särskild inspektion. Men för det här arbetet finns det för närvarande ingen som helst uppföljning som jag kan iaktta och inte heller någon kontroll över kostnaderna.

Anf. 48 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! När det gäller Försvarsmakten generellt har vi vidtagit den åtgärden att man via både Statskontoret och Riksrevisionen har gått igenom ekonomistyrning och hur detta bör utvecklas. Man genomför nu kontinuerligt inom hela Försvarsmakten en förstärkt ekonomistyrning, där man är fullt medveten om de problem som funnits och stegvis försöker åtgärda dem. Jag menar att vi har vidtagit en lång rad åtgärder för att åstadkomma ökad kostnadseffektivitet inom Försvarsmakten.

När det gäller denna verksamhet vet jag inte vad Widman har för uppgifter. Han uttrycker allvarlig oro, men jag kan inte se att det finns några särskilda informationer om bristande kostnadseffektivitet just här som skulle innebära ökad oro.

Jag bedömer också att ett svenskt cyberförsvar är ett kostnadseffektivt sätt att ytterligare höja tröskeln i förhållande till en eventuell antagonistisk aktör eller motståndare som överväger att angripa Sverige och svenska

intressen eller utöva påtryckningar med militära eller andra maktmedel. Det är någonting som vi har uttryckt både i inriktningspropositionen för 2015 och i den nationella säkerhetsstrategin.

Sedan har vi den problematik som Widman själv snuddar vid delar av: Det finns ju ett högt sekretessinslag när det gäller just cyber. Det finns också ett stort underrättelseintresse när det gäller cyber. Liksom andra som arbetar med svensk cyber har jag som ansvarig minister att förhålla mig till detta. Det finns helt enkelt gränser för hur mycket man kan säga och delge offentligt om vårt cyberförsvar. Den begränsningen finns, och det lär man ha i åtanke också när vi för denna diskussion i kammaren.

Detta är inte ett förhållande som bara gäller Sverige, utan det gäller generellt sett också i andra liknande länder. Det finns en hög sekretessnivå kring detta. Det har redovisats i offentliga handlingar från regering och myndigheter och i den årliga budgetpropositionen saker som går att redovisa offentligt. Ska det ske andra typer av redovisning måste de ske i ett annat sammanhang, under andra former och på annat sätt. I detta forum är begränsningen att diskussionen enbart kan föras i så att säga detta härad och på denna nivå.

Anf. 49 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Jag har full respekt för att sekretessen måste vara sträng kring denna utveckling. Men jag tror att sekretessen var lika sträng när det gällde utvecklingen av nätverksbaserat försvar för ungefär 15 år sedan. Det hindrade inte den då sittande regeringen från att tillsätta en statlig myndighet som kontrollant och uppföljare av utvecklingen. Också det kan naturligtvis ske helt under sekretess.

Försvarsministern undrar varför jag känner oro. Jag försökte uttrycka det tydligt i mitt första anförande. Jag känner oro därför att jag har sett utvecklingen av NBF och Prio inom Försvarsmakten, och den har inte varit framgångsrik; det tror jag inte ens att myndigheten själv bedömer. Möjligen har arbetet med Prio varit framgångsrikt, men det har också varit för- enat med mycket stora kostnader.

Låt mig ge ett exempel på detta med kostnadseffektivitet. Vi har nu konstaterat att Försvarsmakten bygger upp en egen cyber range. Om man googlar ser man snabbt att Försvarsmakten inte är den enda myndigheten i Sverige som gör detta, utan även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap gör det. Detta är ett mycket konkret exempel. Varför har regeringen inte sett till att man har ett samarbete kring *en* nationell cyber range utan tillåtit myndigheter att var för sig bygga upp dessa resurser?

Jag menar också, fru talman, att det när det gäller denna typ av utveckling, som får beskrivas som digital, är väldigt svårt för försvarsutskottets ledamöter att konstatera huruvida vi får pang för pengarna eller inte. Jag kan höra när en fälthaubits skjuter, men mina möjligheter att utvärdera den här verksamheten är nästan obefintliga.

Jag vill inte att försvarsministern ska ge information till allmänheten som den inte bör ha, och inte heller till oss parlamentariker. Men jag är av uppfattningen att det är väldigt viktigt att vi nogsamt, gärna genom att en myndighet får ett uppdrag av regeringen, följer denna utveckling. Då kanske vi kan undvika att fem år från nu tvingas konstatera att detta inte blev rationellt och att det kostade för mycket och gav för lite.

Anf. 50 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Jag har vid flera tillfällen besökt denna verksamhet och träffat den personal som arbetar med detta. Jag har också tagit del av metoder och teknisk uppbyggnad. Det är klart att jag inte kan bedöma varje detalj i dessa sammanhang, men jag måste ändå säga att detta är ett arbete som genomförs med hög ambition och stort engagemang.

När det gäller kostnadseffektivitet skulle jag vara lite försiktig med att, som Widman gör, bedöma och dra slutsatser utifrån andra exempel som egentligen inte har med detta område att göra. Jag menar att det i praktiken blir spekulationer som kanske till och med visar sig sakna grund. Jag tänker inte ge mig in och spekulera om det ena eller det andra i detta sammanhang.

Jag har förtroende för den ledning som driver denna verksamhet. Man försöker använda de pengar man har på ett effektivt sätt. Det är min bestämda uppfattning att denna verksamhet, sedan vi började bygga upp den, är ett sätt att höja tröskeln gentemot en antagonistisk aktör. Jag tycker att detta är till nytta för Sverige. Den kunskap vi har är också intressant för andra.

Detta är inte en verksamhet som utvecklas under haveristiska former, utan jag ser den tvärtom som en tillgång. På sikt kan den också visa sig vara inte det som Widman säger utan en av de verkliga pluseffekter vi har i svensk försvarsmakt.

Det är klart att man kan känna oro, spekulera och så vidare, men min bedömning är att detta än så länge handlar om spekulationer och allmän oro. Jag ser att man försöker jobba med detta på ett seriöst sätt inom Försvarsmakten.

Anf. 51 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Det är mycket glädjande att höra att försvarsministern har gjort studiebesök där denna verksamhet bedrivs. Det är dock inte riktigt detta jag hade sett framför mig. Jag hade gärna sett att någon form av oberoende instans helt enkelt granskade i första hand kostnadseffektiviteten.

Jag har inte, fru talman, sagt att det kommer att bli för dyrt eller inte kommer att bedrivas rationellt. Men jag ser risker. Försvarsmaktsverksamhet är en monopolverksamhet. Vi har inte fullt ut provat denna vår myndighet i skarpa sammanhang de senaste 200 åren. Det är också en myndighet som omges av mycket stor sekretess på många områden. Det är dessa tre egenskaper tillsammans som gör att jag känner en genuin oro. Men i likhet med försvarsministern vet jag inte hur det ska gå.

Min avslutande fråga till ministern blir därför: Känner sig försvarsministern helt trygg när det gäller kostnadseffektiviteten i den verksamhet som bedrivs i dag?

Anf. 52 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! För mig har Försvarsmakten aldrig varit någon form av marknad. Det har också visat sig att de marknadsinslag som har funnits i vissa delar har varit en synnerligen misslyckad historia. Det måste hela tiden finnas stabilitet, konsekvens och planeringsmässig tyngd i denna viktiga verksamhet.

När det gäller kostnadseffektivitet är det något man måste jobba med hela tiden i alla organisationer, inklusive Försvarsmakten. Det är inte sä-

kert att den slutliga lösningen på kostnadseffektivitetsproblem är att inrätta nya inspektioner. Det kan finnas andra metoder också. Jag har nämnt att vi fört in Statskontoret och Riksrevisionen i detta sammanhang. Det har bidragit till att man inom Försvarsmakten arbetar med just kostnadseffektivitet.

Enligt den information och den uppfattning jag har jobbar man på ett kostnadseffektivt sätt – jag har inga andra indikationer. Sedan kan man inte vara hundra procentig säker på någonting eller i någon verksamhet över huvud taget garantera något. Den typen av garantiresonemang tänker jag inte gå in i.

Men jag har heller ingen grund för att säga att det råder en orolig situation eller spekulera om att detta håller på att spåra ur eller att vi inom fem år kommer att stå inför väldigt krångliga situationer.

Jag kan däremot se och tycker mig veta att man stegvis bygger upp en kompetens som är väldigt nyttig för Sverige och även är attraktiv i internationella sammanhang. Detta har dock tyvärr ett stort underrättelsevärde, och därför har vi en omfattande sekretess. Om det ska informeras om detta i djupare mening bör det ske i andra sammanhang än detta, under sekretess och tystnadsplikt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2019/20:34 om handläggningstider för bygglov och fastighetsbildning

Anf. 53 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Lars Beckman har frågat mig vad jag avser att göra för att förbättra den löpande uppföljningen av handläggningstider och för att skapa kortare och mer likvärdiga handläggningstider i hela landet.

Fastighetsbildning är en vital del av samhällsbyggnadsprocessen, och en väl fungerande process är en förutsättning för ett effektivt bostadsbyggande. Jag ser därför mycket allvarligt på att handläggningstiderna varierar stort mellan olika delar av landet och att handläggningstiderna på flera ställen är för långa.

I syfte att minska, mäta och följa upp handläggningstiderna inom fastighetsbildningen fick Lantmäteriet i september 2018 i uppdrag att införa en ny uppföljningsmodell. Myndigheten ska årligen redovisa, analysera och utvärdera nyckeltal och vid behov föreslå ändringar av uppföljningsmodellen.

Den första fullständiga redovisningen enligt den nya modellen kommer att lämnas i nästa årsredovisning. Aktuella nyckeltal visar dock att Lantmäteriet har avslutat fler ärenden än vad som kommit in när det gäller samtliga kundbehov. Totalt har 7,2 procent fler ärenden avslutats under 2018 jämfört med 2017. Att fler ärenden avslutas innebär att ärendebalanserna sjunker, och det ger även förbättrade förutsättningar att snabbare påbörja nyinkomna ärenden.

Lantmäteriet har även infört nya arbetssätt för att hantera bristen på lantmätare. I mitten av 2018 hade det statliga Lantmäteriet 56 procent av landets alla handläggande lantmätare men 76 procent av alla ärenden, sam-

tidigt som myndighetens genomsnittliga handläggningstid endast var något högre än det totala medelvärdet.

Flera lantmäterimyndigheter, däribland den statliga, har fortfarande för långa handläggningstider. Den systematiska uppföljning av verksamheten som nu har inletts visar dock att tidigare genomförda åtgärder gett resultat. En fortsatt uppföljning kommer att göra det möjligt att vidta ytterligare åtgärder för att utveckla arbetet med att korta handläggningstider för fastighetsbildning.

För att nå målet med rimliga handläggningstider är ett bättre nyttjande av digitaliseringens möjligheter en nödvändighet. Digitaliseringen har potential att göra både fastighetsbildningen och hela samhällsbyggnadsprocessen snabbare och effektivare. Lantmäteriet har inom ramen för regeringens satsning Digitalt först lämnat flera förslag på hur digitaliseringens möjligheter kan användas bättre. Enligt en uppskattning gjord av Lantmäteriet skulle tidsbesparingar motsvarande 29–59 miljoner kronor per år vara möjliga inom fastighetsbildningen om grundläggande informationsmängder fanns lätt tillgängliga. Myndighetens förslag bereds nu inom Regeringskansliet. Min avsikt är att fortsätta utveckla både fastighetsbildningen och samhällsbyggnadsprocessen under denna mandatperiod.

Anf. 54 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Jag tog fram en rapport från riksdagens utredningstjänst som jämförde hur det ligger till med detta viktiga område i våra nordiska grannländer. I Finland går fastighetsbildning snabbare och är billigare. I Norge går det snabbare och är billigare. I Danmark går det snabbare och är mer kostnadseffektivt. Uppenbarligen finns det något att förbättra på det här området. Jag tror inte att vare sig jag eller statsrådet tror att fastighetsbildningen skulle vara sämre i våra grannländer trots att den där går betydligt fortare och är mer kostnadseffektiv.

Jag tog fram en ny RUT-rapport, och det var anledningen till att jag skrev den här interpellationen. Man tittade på olika län och kommuner och hur de skiljer sig åt när det gäller handläggningstider. Det är väl ingen hemlighet att till exempel Ö-vik står regeringen nära. Där tar fastighetsbildning i medeltal 81 veckor från ankomstdatum till avslutningsdatum. I Sandviken, i mitt hemlän, tar det 73 veckor. I Täby tar det 33 veckor.

På statsrådets svar verkar det som om vi är helt överens om att det är oacceptabla skillnader mellan kommunerna i Sverige. Det är bra att regeringen då ser allvarligt på läget.

Men det hjälper ju inte, fru talman. Det hjälper inte att statsrådet är bekymrad. Det hjälper inte att statsrådet tycker att det borde bli bättre. Det som kommer att göra skillnad är naturligtvis att man gör saker.

Det är klart att pengar inte är helt oävena i sammanhanget. Jag vill påminna om att vi moderater i vår höstbudget har satsat 20 miljoner mer än regeringen på Lantmäteriet för att just korta handläggningstiderna.

Fru talman! Det är klart att det är skadligt för hela Sverige när företag hindras i sin expansion eller när människor vill sälja en tomt till ett ungt par som behöver en bostad och det kan ta år att göra en så enkel sak – jag vet att statsrådet inte tycker om att jag säger det, men jag säger det i alla fall – som en fastighetsbildning. Det är ett direkt svek mot landsbygden. Det är ett svek mot storstäderna, där man behöver tomter. Och det är ett allvarligt misslyckande och ett brytande av samhällskontraktet att staten

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Svar på
interpellationer

inte kan leverera sin kärnverksamhet i tid. Detta är en statlig kärnverksamhet och ett statligt monopol som kräver att staten levererar.

Jag har mött kommunalråd, främst i Gävleborgs län, som varit om inte desperata så åtminstone upprörda. De säger att samhällsutvecklingen i deras kommun hindras av att staten inte levererar. De har företag som vill expandera, personer som vill bygga och till och med privata fastighetsbolag som vill investera i kommunen men som hindras i samhällsutvecklingen för att staten inte levererar fastighetsbildning i tid.

Jag kan förstå den som ser den här debatten och tycker att detta med fastighetsbildningar inte verkar vara världens intressantaste sak. Vi har ju tagit för givet att det fungerar. Det är en statlig kärnverksamhet som borde fungera bättre.

Jag tror att det är viktigt att leverera ett annat svar än att man i årsredovisningen för 2020 ska kunna mäta skillnader i hur Lantmäteriet agerar. Jag tror att det krävs mer åtgärder för att verkligen lösa frågan. Jag kan försäkra statsrådet om att vi kommer att ha många tillfällen här i kammaren att följa upp den här frågan och att det kommer att fungera bättre.

Anf. 55 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Jag vill börja med att föreslå Lars Beckman att om han inte vill ha svar på hur uppföljningen går till ska han inte heller i interpellationen ställa frågan hur uppföljningen går till. Det var ju den frågan som Lars Beckman ställde. Då borde han väl vara nöjd med att han får ett svar på den också? Det är lite märkligt att bli upprörd över att få svar på den fråga som man har ställt i interpellationen.

Vi visar på att vi har en mer systematisk uppföljning av det här området. Anledningen till att vi vill ha en mer systematisk uppföljning av hur arbetet går på lantmäterimyndigheterna och hur det ser ut med handläggningstiderna är just att vi är angelägna att göra något åt det problem som vi tycks vara ense om. Vi tycker att det är för stor variation mellan olika lantmäterimyndigheter – förutom den statliga finns det ju även 39 kommunala lantmäterimyndigheter – och generellt är handläggningstiderna för långa. Där är vi överens.

Regeringen har varit angelägen om att vidta åtgärder för att få till en ändrad styrning, till exempel genom en ny ledning för lantmäterimyndigheten, och också att börja jobba med de grundproblem som ligger till grund för mycket av utmaningarna. Ett grundproblem är att det har varit svårt att rekrytera lantmäterikunniga och lantmäterit utbildade. Där är jag glad över att vi nu har ett nytt lantmäteriprogram på Uppsala universitet, där det var väldigt stort söktryck, vilket är glädjande. Det var 302 sökande till de 26 studieplatser som finns. Det gör att vi framöver kan se fram emot att fler kommer ut och gör dessa viktiga arbetsuppgifter.

Men det finns också en fråga om sårbarhet. Det är ju ett uppdrag som är utspritt över 39 olika kommunala lantmäterimyndigheter. Jag noterar att 27 av lantmäterimyndigheterna har färre än tio anställda. Då är det klart att sådant som enstaka sjukdomsfall eller att någon är borta från jobbet kan påverka till exempel handläggningstiderna. Där finns det ett bekymmer som vi behöver reflektera över. Det handlar om hur vi kan skapa stabilitet och en bättre samordning, så att vi inte får de stora variationerna mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Något som ändå är glädjande, även om vi är överens om att handläggningstiderna är för långa, är att ärendebalanserna nu minskar. Man gör klart många fler ärenden än man får in. Det gör att vi kommer att få ned handläggningstiderna över tid. Dock är det viktigt att även där veta vad man mäter. När vi tittar på handläggningstider kan det paradoxalt nog vara så att när man nu betar av gamla ärenden i snabbare takt har de gamla ärendena långa handläggningstider eftersom de har fått vänta alldeles för länge. På kort sikt kan det alltså medföra att handläggningstiderna i de färdiga ärendena faktiskt ökar, trots att det är detta som är vägen att långsiktigt lösa utmaningen. Där hoppas jag att vi har fokus på det som verkligen betyder något, det vill säga hur fort det går för ärenden som kommer in att hanteras av lantmäterimyndigheterna.

Det är viktigt att också ha en fungerande uppföljning och att söka orsakerna till att det är stora variationer mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och att också försöka beta av den långa kö med ärenden som tyvärr har arbetats upp under lång tid. Det gör att vi successivt kommer att få bättre och bättre resultat när det gäller att få kortare handläggningstider för de nya ärenden som nu kommer in till lantmäterimyndigheterna.

Anf. 56 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Då förstår jag svaret på interpellationen. Statsrådet har uppenbarligen bara läst halva min fråga. Men jag ska gärna läsa upp den: Vad avser statsrådet att göra för att förbättra den löpande uppföljningen av handläggningstider och för att skapa kortare och mer likvärdiga handläggningstider i hela landet? Den sista frågeställningen är naturligtvis den relevanta.

Fru talman! Vad ska statsrådet och regeringen göra för att skapa kortare och mer likvärdiga handläggningstider i hela landet? Precis som jag sa i mitt förra inlägg är det ett bekymmer att man får vänta i 81 veckor i Ö-vik och 73 veckor i Sandviken medan man i Täby får vänta lite mer än ett halvår, 33 veckor. Jag kan tycka att 33 veckor är oacceptabelt långt. Jag önskar att många kunde åka till exempelvis Karlskoga, där det tar 13 veckor. Detta är ett jättebekymmer. Det är ett hot mot landsbygdsutvecklingen och mot storstädernas tillväxt att staten inte kan leverera en kärnverksamhet.

Naturligtvis kan man säga att utvecklingen går åt rätt håll och vara nöjd med 80 veckors handläggningstid. Men jag skulle önska att man tittade på de grannländer som uppenbarligen löser sin fastighetsbildning betydligt bättre.

I Finland går det väsentligt snabbare till lägre kostnad. I Norge går det väsentligt snabbare till lägre kostnad för den som bildar fastighet. I Danmark går det väsentligt snabbare till lägre kostnad.

Detta är en viktig del av bostadsministrernas och regeringens kärnuppdrag. Kärnuppdraget är att staten ska leverera en kärnfunktion. Det kan också finnas förslag från Lantmäteriet. Det kan till exempel gälla en sådan sak som att en enskild lantmätare inte ska behöva gå tillbaka till den första fastighetsbildning som skedde på platsen. Det kan ju teoretiskt vara 1312 eller 1578. Det finns säkert ett antal konkreta saker man kan göra.

Det finns något som jag är orolig över, fru talman. Jag tror till exempel inte att det finns någonting i januariöverenskommelsens 73 punkter om

Lantmäteriet och fastighetsbildning. Det kan ju vara så att de tar så mycket resurser från regeringen och så mycket av bostadsministerns engagemang att man kanske inte prioriterar frågan om fastighetsbildning. Jag hoppas inte att det är så, för en bostadsminister som vill att det ska byggas i hela Sverige och som vill bidra till landsbygdsutveckling och utveckling i storstäderna ska naturligtvis prioritera att statens kärnverksamhet fungerar.

Vi kan inte påverka högkonjunktur. Vi kan inte påverka lågkonjunktur. Amorteringskravet kunde ni införa, så det har ni naturligtvis påverkat. Jag läste en rapport i går om det. Men ni kan faktiskt se till att statens kärnverksamhet fungerar.

Gävle är en jättetrevlig stad. Det går utmärkt att åka tåg till Gävle även om det krånglade i dag. Bostadsministern får väl åka till Lantmäteriet en gång i månaden och verkligen sätta press på Lantmäteriet att ta fram konkreta förslag, precis som jag skrev i min frågeställning, som gör att det blir konkreta resultat och som gör att det på riktigt blir skillnad i statens kärnverksamhet.

Utöver det måste man naturligtvis se till att våra kommuner runt om i Sverige får mer likartade handläggningstider. Vad är det som gör att Karlskoga kan ha en tid på 13 veckor? Vad är det som gör att Ö-vik har 81 veckor. 81 veckor för en fastighetsbildning är för lång tid. Det är oacceptabla skillnader i Sverige i fråga om det som medborgare och företag anser är en statlig eller för den delen kommunal kärnverksamhet.

Anf. 57 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Vi kan väl börja med att inte lägga ord i varandras munnar. Jag har aldrig sagt att jag är nöjd med handläggningstiderna. Det var jag tydlig med i mitt inlägg. Jag tycker att handläggningstiderna generellt sett är för långa. Det är därför som vi har genomfört en serie av åtgärder för att få bukt med det grundproblemet.

Jag är glad över Lars Beckmans engagemang i frågan. Jag kan väl önska att den tidigare moderatledda regeringen hade gjort lite mer, för det var under den perioden som handläggningstiderna började dra iväg. När man väl har dragit på sig en skuld, så att säga, i form av många ärenden som har legat under lång tid tar det tid att komma i kapp och beta av den kö som har uppstått.

Men vi har, som sagt, arbetat intensivt med att se till att lantmäterimyndigheten prioriterar dessa frågor. Vi ser nu också hur det antligen börjar gå åt rätt håll i form av att ärendebalansen börjar peka i rätt riktning, det vill säga att lantmäterimyndigheten nu blir klar med fler ärenden än dem som kommer in.

Jag tycker däremot inte att det finns någon anledning att slå sig till ro, utan vi måste jobba vidare. Vi måste se till att ledningen fortsatt prioriterar dessa frågor och att man gör allt man kan för att rekrytera. En flaskhals är ju att det är svårt att få tag i personal som kan göra detta viktiga arbete.

Men jag tror också att vi måste söka efter nya vägar att arbeta. Jag tror att digitaliseringen kan vara ett viktigt verktyg för att få processen mer effektiv och för att det ska gå snabbare. Digitaliseringen, att samla data i digitala system, är ett sätt att få en snabb överblick över alla frågor som rör ett visst markområde eller en viss tomt. Då kan man gå tillbaka ända till 1300-talet. Man kan ha informationen på ett ställe, och därmed kan man ha en effektivare process och en effektivare handläggning.

Där pågår arbete. Vi ger nu uppdrag till våra myndigheter, inte minst Lantmäteriet, att jobba inom satsningen Digitalt först med att ta fram förslag på hur man kan använda digitaliseringens möjligheter bättre. Det finns, som sagt, tidsbesparingar att göra även inom myndigheternas verksamhet. Det finns också möjligheter att snabba på processerna så att det blir kortare handläggningstider.

Men även med en digitaliserad process behöver vi ha välutbildade lantmätare som kan göra detta arbete. Jag önskar att man hade satsat tidigare på utbildningssidan. Vi behöver se till att det kommer ut fler som kan göra dessa viktiga uppgifter. Det kunde jag tyvärr inte se att man prioriterade i den budget som Moderaterna tillsammans med Kristdemokraterna lade fram på riksdagens bord och som sedan antogs av riksdagen, vilket jag beklagar.

Men nu har vi åtminstone nya lantmåteriprogram på gång. Fler utbildade kan komma ut och göra dessa uppgifter. Jag tror att det är en väldigt viktig förutsättning för att vi ska nå i mål och komma fram till en situation där vi har betydligt kortare handläggningstider när det gäller dessa viktiga samhällsbyggande frågor. Jag är enig med Lars Beckman om att detta är en otroligt viktig fråga för det offentliga.

Anf. 58 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Ni har suttit vid regeringsmakten i fem år. De första månaderna eller det första året kunde ni kanske ha skylt på alliansregeringen. Men när man har haft ansvar i fem år får man också ta ansvar.

Det finns en enkel sak att göra för bostadsministern. Det är att uppmana de miljöpartistiska riksdagsledamöterna att rösta på Moderaternas skuggbudget, för där tillför vi 20 miljoner till Lantmäteriet utöver regeringens budget. Är denna fråga den viktigaste för bostadsministern får han naturligtvis uppmana sina riksdagsledamöter att rösta på moderatbudgeten.

Men vad kan då bostadsministern göra? Ja, det finns till exempel ett tillkännagivande från riksdagen om att förenkla när det gäller andelstal i vägföreningar. Riksdagen har gett ett tillkännagivande om det till regeringen. Det är bara att leverera. Då avlastar vi Lantmäteriet. Hur långt har man kommit i det arbetet? Kommer det skarpa förslag och någonting som gör skillnad på riktigt? Jag tror att det är väldigt viktigt.

Jag kan försäkra bostadsministern att han ofta kommer att få komma till kammaren. Vi kommer att följa frågan månadsvis för att se till att regeringen faktiskt gör någonting så att vi får ned handläggningstiderna.

Jag skulle gärna vilja att ministern åker till Finland. Vad har man gjort i Finland som har varit så lyckosamt? Där är det mycket kortare handläggningstider till en lägre kostnad. Vad är det man har gjort i Norge som gör att det är lägre kostnad och kortare handläggningstider? Vad gör man i Danmark? Uppenbarligen finns det saker våra nordiska grannländer gör bättre än Sverige.

Sedan handlar det naturligtvis om att hitta ett system för hur vi kan få bort de oacceptabla skillnaderna mellan till exempel Ö-vik och Sandviken. Det handlar om att alla kommuner kortar sina handläggningstider. Här är regelförenklingar, som regeringen äger, en oerhört viktig fråga.

Anf. 59 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Jag vill tacka Lars Beckman för att han lyfter frågan, och jag ser fram emot fortsatta diskussioner i ämnet. Detta är ett engagemang som vi uppenbarligen delar. Jag tycker att det är viktigt att vi för en kontinuerlig diskussion om hur vi kan se till att lantmäteriverksamheten fungerar allt bättre framöver.

Det är viktigt i en sådan här debatt att inte bara vara svartsynt utan att också se att det finns en rörelse i rätt riktning. Då kan man göra allt man kan för att skynda på den rörelsen så att det går ännu snabbare framöver. Det är det som vi ägnar oss åt från regeringens sida.

Jag vill dock varna för att det finns en fara i att jämföra äpplen och päron och att säga att olika lantmäterimyndigheter har exakt likadana uppgifter. Det är stor skillnad på hur lantmäterimyndigheterna arbetar och på vilka typer av ärenden som de handlägger. Jag tycker att det är imponerande att vår nationella lantmäterimyndighet har lyckats effektivisera sitt arbete. Man har faktiskt en väldigt stor del av ärendena trots att man har en betydligt mindre andel av de lantmäterianställda. Bara 56 procent av de handläggande lantmätarna finns på det statliga Lantmäteriet, men de handlägger 76 procent av alla ärenden. Det visar att det finns en effektiviseringspotential som kan uppnås även inom de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Det är ett viktigt arbete. Vi lägger nu stor kraft på att se till att vi får en bättre samordning och att vi kan handlägga dessa ärenden betydligt snabbare. Vi får en bättre och bättre balans, där vi nu avslutar fler ärenden än dem som kommer in. Det gör att vi successivt kan komma ned till kortare handläggningstider. Det sker inte av en slump, utan det sker på grund av att regeringen har prioriterat dessa frågor. Vi har också vidtagit åtgärder som nu börjar få positiv effekt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2019/20:38 om unga på bostadsmarknaden

Anf. 60 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! David Josefsson har frågat mig vad jag avser att göra för att underlätta för unga vuxna med fast inkomst att köpa sin egen bostad.

Inledningsvis vill jag säga att jag delar David Josefssons oro för ungas situation på bostadsmarknaden. Frågor om ungas inträde på bostadsmarknaden är centrala. Samtidigt behöver bilden nyanseras. Hushållens skuldsättning har gett anledning till oro, och för att stärka hushållens motståndskraft har flera makrotillsynsåtgärder genomförts. Det är viktigt, både för den finansiella stabiliteten och för bostadsmarknadens funktionssätt, att minska riskerna förknippade med hushållens skuldsättning. I ett scenario med en kraftig konjunkturnedgång och prisnedgång på bostadsmarknaden utgör hushållens motståndskraft en viktig del av förmågan till återhämtning både avseende ekonomin i stort och för bostadsmarknaden.

I enlighet med januariavtalet, som är en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, ska en omfattande skattereform genomföras, som bland annat syftar

till att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. En sådan översyn kan ge möjlighet att skapa långsiktighet och stabilitet på bostadsmarknaden. I samband med detta är det naturligt att beakta kreditmarknadens funktionssätt och dess påverkan på inträde för särskilda grupper.

För dem som är nya på bostadsmarknaden är det ofta aktuellt att hyra sin bostad. I enlighet med januariavtalet arbetar regeringen för närvarande med att effektivisera och koncentrera investeringsstödet för hyreslägenheter. Investeringsstödet har beviljats för ca 26 000 lägenheter och är ett viktigt verktyg för att skapa förutsättningar för byggande av lägenheter med rimliga krav på hyresgästernas betalningsförmåga.

Anf. 61 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om det enda konkreta i detta svar egentligen handlar om subventioner till hyreslägenheter. Men frågan rörde möjligheten för unga att köpa en bostad.

Jag kommer från Göteborg, en av de städer där det är svårast för unga att skaffa en bostad. Hemma har jag träffat unga vuxna som söker bostad, byggbolag som vill bygga bostäder för unga och arbetsgivare som söker personal – ofta just unga utexaminerade från universitet och högskola. De vittnar alla om samma problem, nämligen svårigheterna att hitta bostäder även för dem som har fast inkomst.

Precis som statsrådet är inne på handlar det bland annat om brist på hyresrätter. Kötiden för en lägenhet i Göteborgs allmännytta är minst fem år och i centrala staden upp till nio år. Kötiderna är liknande här i Stockholm. Men det handlar minst lika ofta om en barriär för att köpa en bostadsrätt.

Fru talman! Låt mig illustrera detta med ett exempel. SBAB har kartlagt hur mycket som krävs i lön för att man ska kunna köpa en 30 kvadratmeter stor bostadsrätt för snittpris och snittavgift med 15 procent i kontantinsats i 20 svenska kommuner och samtidigt klara krav på amortering, ränta och avgift samt ha pengar kvar för levnadsomkostnader. I Göteborg krävs det då en lön på 33 000 kronor och i Stockholm en lön på 36 500 kronor. Samtidigt är medellönen i åldern 25–29 år knappt 20 000 kronor för män och drygt 16 500 kronor för kvinnor i Göteborg. Medelinkomsten är alltså hälften av vad som krävs för att få lån till en etta på 30 kvadratmeter – en etta.

Fru talman! Detta skapar problem inte bara för den enskilde som vill ta sig in på bostadsmarknaden utan också för företag som får svårt att rekrytera och för samhället i stort, eftersom tillväxt och utveckling hämmas när vi inte släpper in unga vuxna i våra städer.

Göteborg har en arbetsmarknad som är extremt kunskapsintensiv och innovativ med arbetsgivare som med ljus och lykta söker efter personal.

Detta handlar alltså om unga ambitiösa vuxna, ofta akademiker, som inte kan köpa sig en bostad. För dessa personer är alternativet kanske inte att flytta till en mindre stad och sedan pendla in till storstaden med flera timmars restid varje vecka utan snarare att flytta ut i Europa eller världen till en stad med en fungerande bostadsmarknad.

Man kan också titta åt andra hållet. Många av de företag som jag har träffat berättar att det ofta är bostadsbristen som faller avgörandet när unga talanger från andra länder känner sig nöjgade att tacka nej till ett arbete i Göteborg och i Sverige.

Fru talman! Statsrådet anger i sitt svar att han delar min oro för unga på bostadsmarknaden. Han hänvisar sedan till 73-punktsprogrammet och att en omfattande skattereform ska genomföras och att det i samband med detta är naturligt att beakta kreditmarknadens funktionssätt och dess påverkan på inträdet på bostadsmarknaden för särskilda grupper.

Jag måste då fråga statsrådet: När bedömer han att en sådan skattereform skulle kunna vara på plats? Och kommer regeringen att vidta några andra konkreta åtgärder för att underlätta för unga människor med fast inkomst att kunna köpa en bostad innan dess?

Anf. 62 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Det är absolut bekymmersamt för en ung person att ta sig in på bostadsmarknaden i dag. Det är ett bekymmer som vi behöver jobba med och hantera. Det är dock knappast ett nytt bekymmer. Det är inte så att det har varit superenkelt för unga att komma in på bostadsmarknaden under alla tider fram till nu, utan detta är någonting som jag känner igen från när jag skulle göra mitt inträde på bostadsmarknaden och som jag känner igen från alla som har trätt in på bostadsmarknaden mellan då och nu. Detta är alltså ett bekymmer som vi har levt med länge och som vi såklart ska försöka se till blir så kortvarigt som möjligt. Vi ska se till att vi verkligen ger möjlighet för så många unga som möjligt att komma in på bostadsmarknaden, oavsett om det är genom hyresmarknaden eller genom köpemarknaden.

Jag tycker att det är viktigt att notera att vi alla är olika som individer och har olika preferenser. Därmed är det också bra att det finns olika marknader och att inte alla tvingas in på köpemarknaden om det inte är ens egen preferens. Man kanske inte vill gå in i sitt livs största affär utan ha en större flexibilitet. Då är det bra om det också finns en fungerande hyresmarknad. En väl fungerande hyresmarknad kan också avlasta marknaden för köpta bostäder. Dessa två hänger också väldigt mycket ihop.

Det är inte så att vi inte tycker att detta är ett problem, utan vi tycker verkligen att vi behöver göra insatser för att underlätta för unga att komma in på bostadsmarknaden.

Jag vänder mig lite grann mot de exempel som David Josefsson kommer med i sitt inlägg. När han talar om medellönen och att den skulle omöjliggöra för unga att köpa en egen bostad måste man också vara medveten om att i beräkningen av medellön ingår många i denna åldersgrupp som studerar och som deltidsarbetar. Det gör att det kanske inte blir en rimlig jämförelse. Fokuserar man på dem som har en fast och stabil inkomst skulle resultatet bli ett helt annat än det som David Josefsson redovisar.

Det är nog ganska självklart för många att det för en student med denna inkomst inte är särskilt lätt att köpa en bostad på dagens bostadsmarknad. Då kanske det är viktigare att man ser till att det finns tillgång till studentbostäder. Där har vi nu ett ambitiöst beting att till exempel genom Akademiska Hus bygga 11 000 nya studentbostäder fram till 2026. Det är alltså en betydligt högre takt i byggandet av studentbostäder än vad det har varit tidigare.

I enlighet med januariavtalet ser vi till att verkligen arbeta intensivt med bostadsmarknaden. Bland annat har vi en punkt om att reformera hyresmodellen både för nya fastigheter och för befintliga hyresrätter. Att

avskaffa räntebelägningen på uppskovsbeloppet finns med som en punkt i januariavtalet för att öka rörligheten på bostadsmarknaden. Det finns också en punkt om att genomföra omfattande regelförenklingar. Det är ett arbete som pågår i en stor statlig utredning som kommer att leverera sina förslag under de närmaste månaderna. Vi har också gjort konkreta insatser, till exempel när det gäller komplementsbostadshus – att man ska kunna bygga med en bättre boarea och att de därmed blir mer tillgängliga som just bostäder, inte minst för unga. Även investeringsstöden för hyresbostäder är en viktig punkt som gör att det nu tillkommer hyreslägenheter till en rimlig hyra som passar just unga människors inkomstnivåer. På det sättet finns även den vägen för att kunna få en bostad.

Detta är alltså ett högt prioriterat område inom januariavtalet för de partier som har kommit överens om januariavtalet. Det syns också mycket tydligt i detta avtal. Det tycker jag är viktigt, eftersom bostadsmarknaden är en viktig del i att ha ett fungerande samhälle och inte minst en fungerande ekonomi, så att man kan få en bostad där jobben finns eller söka sig till en utbildning som man vill ha. Då ska det också finnas möjlighet att få en bostad.

Anf. 63 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret och uppskattar verkligen att statsrådet delar min oro. Jag tror att många unga människor som inte kan köpa en bostad också uppskattar det.

Men, som statsrådet var inne på, problemen är omfattande. Jag tror att många kanske hade uppskattat politisk handlingskraft mer än att statsrådet bara känner oro.

När det gäller medelinkomst kom Skandiabanken med en motsvarande beräkning där man tittade endast på akademiker med fast anställning. Resultatet var att en 28-åring med akademisk examen och fast inkomst får lån i bara hälften av Sveriges 25 största städer för att köpa en genomsnittlig enrumslägenhet. Det är alltså ett problem också för dem som har fast inkomst och som har utbildning.

Man fick nej inte bara i Stockholm, Göteborg och Malmö utan också när man letade sig ut i regionerna Storstockholm och Storgöteborg. Detta är alltså ett stort problem, inte bara för studenter utan även för människor med lön.

Vi talar om att problemet har funnits länge, och det har det absolut. Men det har ju förvärrats – det är det som är min poäng – av amorteringskraven och kraven på höjd egeninsats. Kraven har kanske ett gott syfte, men de gör ju att unga människor faktiskt får problem att ta sig in på bostadsmarknaden.

Ministern talar om att man har olika preferenser, fru talman. Även det försökte jag lyfta i den här interpellationen: Många unga *vill* köpa en bostad, men regeringen pratar egentligen uteslutande om hur man vill förändra i hyresmodellen. Det är bra, men det finns som sagt många olika preferenser på bostadsmarknaden.

Ett annat problem i detta är att det blir en insider-outsider-problematik där vi riskerar att stänga ute egentligen en hel generation människor från bostadsmarknaden om vi gör det svårt för dem att ta sig in på marknaden trots att de har en egen, fast inkomst. Tittar vi till exempel på det andra amorteringskravet, som berör låntagare med skulder som överstiger

4,5 gånger inkomsten, slår det hårdare mot kvinnor än mot män just för att kvinnor tjänar mindre. Det finns alltså även en jämställdhetsaspekt här som jag tycker att man ska ta tag i.

Det är som sagt bra att man är orolig, men vad vill man egentligen konkret göra för att komma till rätta med problemen? Vi talar om hyresmodeller och om skatter, men vad kommer i närtid? Och hur ser ministern på just insider–outsider-problematiken och jämställdhetsproblematiken? Jag tycker som sagt att det är viktigt att vi ser med oro på problemen, men här håller vi faktiskt på att skapa en barriär så att unga människor som har fast inkomst tyvärr inte kan ta sig in på bostadsmarknaden.

Anf. 64 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Jag har också tagit del av Skandias rapport, och det är viktigt att poängtera att man i den inte har gjort en analys av de faktiska bolånekunderna – till exempel inom Skandiabankens egen verksamhet – utan en mer teoretisk beräkning och en teoretisk modell. Där finns det lite bekymmer med metod: Man har tittat på vad man kallar en genomsnittlig etta på orten. Det är ju lite farligt att titta på bostadsmarknaden som om det bara fanns en enda typ av lägenhet att välja på som bostadskund. Som vi vet är bostadsutbudet väldigt brett, från relativt billiga lägenheter till väldigt dyra lägenheter, även inom segmentet enrumslägenheter.

Jag tror att de flesta har förståelse för att den som är ung oftast har kommit in på arbetsmarknaden ganska nyligen – om man ens har gjort det; man kanske fortfarande studerar eller deltidsarbetar. I det läget har man inte hunnit få löneökningar och har därmed inte samma möjlighet till efterfrågan. Jag skulle vilja säga att det finns en gradient även när det gäller bostäder, från lite billigare till dyrare, och jag tror att det är naturligt att unga söker sig till den billigare delen av bostadssegmentet snarare än till den dyraste delen, som kanske människor som har fler år på arbetsmarknaden har större möjlighet att efterfråga. Det gör dock inte att man inte har tillgång till bostad över huvud taget, och det är det som är viktigt att notera.

Hade man från Skandias sida tittat på sina egna bolånekunder och sett hur utvecklingen ser ut bland dem hade man troligtvis kommit fram till samma resultat som Finansinspektionen gör när den gör just bolåneundersökningar, nämligen att andelen unga bland bolånetagarna faktiskt inte har sjunkit. Den ligger i stället stabilt på ungefär 20 procent av bolånetagarna. Däremot har andelen stigit med 10 procentenheter sedan 2012, då den låg på en betydligt lägre nivå. Det man däremot ser efter de åtgärder som har vidtagits är att människor lånar lite mindre och att köpeskillingen har blivit lite lägre. Människor efterfrågar alltså en lite billigare lägenhet, kanske med lite färre kvadratmeter eller ett läge längre ut från stadskärnan.

Detta har också lett till att vi totalt sett ser att priserna inte stiger så rasande snabbt som de har gjort under ganska många år – under mer än ett decennium har vi haft priser som stigit med mer än 10–15 procent på de heta bostadsmarknaderna. Jag skulle säga att något som verkligen stänger ute unga från bostadsmarknaden är snabbt stigande priser. Det gör att den med en ganska stabil inkomst hamnar längre och längre efter i budgivningarna och får svårare och svårare att ta steget in på bostadsmarknaden. Vi ser nu, bland annat tack vare de åtgärder som regeringen och Finansinspektionen har vidtagit, en helt annan prisutveckling – vi ser inte alls de snabbt stigande priserna utan en stabil utveckling över tid. Det tror jag kommer

att göra att steget in blir mindre och mindre för många unga, i stället för större och större, för varje år som går.

Vi jobbar nu med att göra en skatteöversyn, vilket finns med i januariavtalet. Ambitionen är att de punkter som finns i januariavtalet ska genomföras under den här mandatperioden. När man då gör en översyn av skattesystemet just med hänvisning till att bostadsmarknaden ska fungera effektivare finns det också möjlighet att se om vi i sammanhanget kan sänka trösklarna för unga att komma in på bostadsmarknaden. Det går också att göra en utvärdering av de befintliga verktyg vi har använt för att minska riskerna med hushållens skuldsättning, som ju är en relevant risk i svensk ekonomi. Kan detta uppnås med andra metoder, till exempel genom ändringar i skattesystemet?

Vi arbetar alltså intensivt såväl med att förbättra hyresmarknaden och se till att det kommer ut lägenheter till dem som har behov av det som med att se till att bostadsmarknaden – till exempel genom skattesystemet – fungerar bättre och mer effektivt.

Anf. 65 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet!

Inför kommunalvalet 1966 fick Tage Erlander frågan av de tre O:na vad han hade för råd att ge till ett ungt par som stod i begrepp att bilda familj och saknade bostad. Jag tror inte att vare sig journalister eller Tage Erlander trodde att frågan skulle vara lika obesvarad 53 år senare.

Det är intressant att statsrådet tar upp att Skandia tittade på hela marknaden och inte bara på sina egna bolånekunder, fru talman – ungefär som att det var ett metodfel. Hela poängen är ju just att ett antal människor inte kan ta lån, trots att de har utbildning och trots att de har fast inkomst, därför att de inte klarar reglerna. Det är det jag försöker lyfta i den här interpellationen.

Precis som ministern själv säger i ett av sina anföranden är detta ett problem som har funnits väldigt länge. Sedan hänvisar han till utvecklingen på marknaden och säger att det alltid har varit så här. Det blir lite av ett cirkelresonemang. Ja, detta problem har funnits länge – det var som sagt svårt att ta sig in på bostadsmarknaden redan 1966 – men situationen har blivit svårare. Det beror bland annat på prisutvecklingen men också på krav på amortering, höjda krav på egen insats och så vidare.

Det jag har försökt lyfta i den här debatten är frågan: Vad vill regeringen göra för att underlätta för att unga människor som inte vill hyra utan som faktiskt vill köpa – och som har fast inkomst – ska kunna göra det? Detta är ett komplext problem, och det är många saker som måste vägas mot varandra. Jag skulle dock säga att nuvarande situation är ohållbar, fru talman, och vi riskerar att skapa en situation där en hel generation som arbetar och gör rätt för sig ändå kommer att stängas ute från bostadsmarknaden.

Jag tackar statsrådet för en bra debatt. Jag hoppas att vi kan fortsätta att diskutera de här frågorna vidare.

Anf. 66 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Jag tycker att man ofta får en mer relevant bild när man utgår ifrån hur marknaden faktiskt ser ut genom faktiska exempel snarare än när man gör teoretiska beräkningar. Tittar vi på den faktiska utveck-

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Svar på

interpellationer

lingen ser vi att det inte är som David Josefsson säger, nämligen att en hel generation stängs ute från bolånemarknaden. Tvärtom är andelen unga bland bolånetagarna stabil över tid och ligger på ungefär 20 procent.

Det är också glädjande ur David Josefssons och min synvinkel gällande försöken att få en bättre balans på bostadsmarknaden att vi nu har historiskt höga nivåer på bostadsbyggandet. Förra året kom 55 000 bostäder ut på bostadsmarknaden, vilket kan jämföras med genomsnittet sedan 1990, som är 30 000. Takten är alltså nästan dubbelt så hög som den har varit under de senaste åren och årtiondena. När vi nu börjar få en bättre balans, där utbudet tydligt ökar, blir det också lättare att få en balans mellan utbud och efterfrågan.

Jag skulle säga att det är glädjande att vi har lyckats få upp byggtakten. Vi kommer att vara angelägna om att se till att vi kan fortsätta att ha en hög byggtakt, och därför har vi bland annat en högre växel inlagd i bostadspolitikerna. Vi avsätter resurser i budgeten för att se till att det byggs lägenheter som annars inte skulle ha kommit ut på marknaden, till exempel mindre hyreslägenheter med hyror som även människor med lägre inkomster faktiskt har råd att betala. Jag tror att det är en viktig del i att hitta lösningar på problemen med bostadsmarknaden.

Jag tror däremot inte att lösningen är som det ibland låter, nämligen att bara sänka kraven på bolånekunder och därmed flytta över risken på dem som sätter sig i skuld för att köpa bostäder på en marknad där priserna ligger på väldigt höga nivåer. Det medför risker för samhällsekonomin, men det medför också risker för den enskilde. Det bor fortfarande människor i Sverige som har skulder kvar från 90-talskrisen därför att de var tvungna att sälja med underskott men sitter kvar med lånen. Låt oss inte utsätta hushållen för den typen av risker! Låt oss i stället ha kontroll på kreditmarknaderna och därmed också på bostadsmarknaden.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2019/20:42 om det offentliga åtagandet inom geodata

Anf. 67 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Larry Söder har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra det offentliga åtagandet inom geodata och införa öppna geodata så att nödvändiga effektiviseringsvinster kan hämtas hem under denna mandatperiod.

Tillgången till data blir allt viktigare inom allt fler samhällsområden. En ordnad tillgång till data med känd kvalitet är en viktig del av lösningen på flera av våra stora samhällsutmaningar. Lantmäteriet har på regeringens uppdrag gjort uppskattningar av den ekonomiska nyttan av ett samlat nationellt tillgängliggörande av geodata i samhällsbyggnadsprocessen som visar på ett potentiellt ekonomiskt värde på 22–42 miljarder kronor.

Regeringen har även gett Lantmäteriet i uppdrag att redovisa lösningar, kostnader och en genomförandeplan för hur infrastrukturen för geodata bör utvecklas för att möjliggöra ett nationellt tillgängliggörande av alla geodata inom samhällsbyggnadsprocessen. Uppdraget slutredovisades i

april i år, och de förslag som myndigheten lämnade bereds nu inom Regeringskansliet.

Under 2019 har Lantmäteriet tillsammans med flera andra myndigheter även slutredovisat två regeringsuppdrag om en säker och effektiv tillgång till grunddata samt om ett säkert och effektivt elektroniskt informationsutbyte inom den offentliga sektorn. De förslag som myndigheterna lämnat bereds nu inom Regeringskansliet.

Det omarbetade PSI-direktivet, som Larry Söder nämnde i sin interpellation, reglerar bland annat värdefulla datamängder. Det handlar om att handlingar vars vidareutnyttjande är förknippat med stora samhällsekonomiska vinster ska tillgängliggöras avgiftsfritt och vara maskinläsbara, åtkomliga via gränssnitt för tillämpningsprogram samt förenliga med villkor för öppna licenser.

Vilka värdefulla datamängder som ska tillgängliggöras kommer att fastställas inom ramen för en genomförandeakt som beslutas av Europeiska kommissionen. Kommissionen avser att fatta beslut om en genomförandeakt under sommaren 2020.

Precis som Larry Söder framhåller har regeringen tillsatt en särskild utredare som fått i uppdrag att lämna de förslag som ett genomförande av det omarbetade direktivet ger anledning till. Regeringen har dock även gett Lantmäteriet i uppdrag att identifiera vilka datamängder som kan komma i fråga att tillgängliggöras som värdefulla datamängder enligt PSI-direktivet.

Myndigheten ska analysera och redovisa budgetära konsekvenser av att tillgängliggöra värdefulla datamängder avgiftsfritt. I uppdraget ingår också att lämna förslag på hur tillgängliggörandet av de värdefulla datamängderna ska kunna göras avgiftsfritt och att analysera och redovisa de samhällsekonomiska nyttorna som sådant tillgängliggörande kan ge. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen senast den 17 januari 2020.

Min avsikt är att fortsätta utveckla samhällsbyggnadsprocessen under denna mandatperiod, och myndigheternas rapporter är värdefulla underlag för mig och regeringen för att hitta lösningar framåt.

Anf. 68 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Jag tackar ministern så mycket för svaret.

Det här med digitalisering är något vi har försökt att hantera såväl på kommunal och regional nivå som på riksdagsnivå i ett antal år. Från början visste vi nog inte riktigt potentialen i detta, och vi famlade lite i mörkret i vår egen kommun eller region.

Allt tydligare och på allt fler områden inser man potentialen i digitala data och hur det kan underlätta för oss, både som människor och när det gäller våra myndigheter. Geodata är ett sådant område som är i början av potentialen, och det kommer med rätt hantering att både inbringa effektiviseringar och underlätta att såväl ge som ta information i olika skeden.

Datadriven transformation pågår nu inom flera viktiga samhällsområden som kräver bättre ordning på data och öppna data. Regeringen lovade vid flera tillfällen under mandatperioden 2014–2018 att lägga fram en proposition om öppna geodata.

I det statliga bolaget Metrias GIS-rapport 2019, som nyligen redovisats, anges att det finns många hinder för att skapa effekt av de investeringar som gjorts inom geografisk information. Brist på GIS-personal,

budgetbegränsningar och bristande GIS-kompetens är viktigast. Det anges att 71 procent av organisationerna inte litat på sin information. Därtill kommer de problem som finns genom att statliga och kommunala geodata är inlåsta genom ekonomiska och administrativa hinder av skilda slag samt problem med avgiftssättning. Precis som ministern sa är ju själva poängen att det ska vara avgiftsfritt på ett eller annat sätt.

Sverige ligger närmare tio år efter både Danmark och Finland då det gäller införandet av öppna geodata. Utvärderingar i dessa båda länder visar på väldigt stora ekonomiska nyttor av deras reformer för öppna geodata samt på väldigt stora kostnadsbesparingar och stora effektiviseringsvinster. Därtill har stora innovationer skapats i näringslivet, nya tjänster lanserats och många nya företag etablerats.

Ministern beskriver att Lantmäteriet gjort beräkningar om att den ekonomiska nyttan av öppna geodata i samhällsbyggnadsprocessen uppgår till 22–42 miljarder kronor. För mig är 22–42 miljarder kronor ganska stora pengar.

Erfarenheter från både Danmark och Finland visar att väldigt stora nyttor uppkommit också inom andra samhällssektorer. Det finns bedömare som antytt att nyttan i Sverige av ett samlat nationellt tillgodogörande av öppna geodata i alla samhällssektorer kanske har ett potentiellt ekonomiskt värde överstigande 100 miljarder kronor.

Som har framgått av den interpellationsdebatt om handläggningstider för bygglov och fastighetsbildning som Lars Beckman hade med ministern tidigare i dag finns det väldigt stora bekymmer i form av långa väntetider och höga avgifter till lantmäterimyndigheten. Med öppna geodata och en digital samhällsbyggnadsprocess bör en datadriven transformation ske så att handläggningstider och kostnader halveras.

Sverige behöver bygga fler bostäder, fler vägar och fler järnvägar. Sverige behöver effektivisera transporter, minska klimatutsläpp och skapa nya innovativa företag. För att nå detta behövs öppna geodata och fungerande offentliga åtaganden.

Jag uppfattar inte att ministern och jag har olika uppfattningar om själva potentialen i geodata. Vi är kanske lite olika när det gäller hur fort man ska gå fram.

Jag har uppfattat att ministern ser att det finns underlag för att ta fram konkreta alternativ för hur vi ska hantera detta, och ni ligger väl i linje.

Men jag ser ett behov av att detta görs under mandatperioden. Vi går in i en lågkonjunktur, vilket innebär att vi behöver effektivisera på olika områden. Det finns potential att klara av mycket av detta bara genom att vi inför öppna geodata på ett effektivt och bra sätt, för alla människors bästa.

Anf. 69 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Eftersom inte alla människor känner till geodata är det kanske bra att gå tillbaka till grunden för det vi talar om.

Man kan definiera geodata som information som är knuten till en viss plats, till exempel koordinater på det geografiska rutsystemet.

Det finns ett antal statliga producenter av information som är knuten till platser. Lantmäteriet – det som kallas kartmyndigheten – är en typisk sådan myndighet, men även Sjöfartsverket och Sveriges geologiska undersökning gör den typen av informationsframtagande.

I dag är den information som kommer fram till största delen avgiftsfinansierad. Många ser det ekonomiska värdet av att betala för denna information, och det är ett system som har fungerat. Men som Larry Söder är inne på, och som även många andra har noterat, skulle det finnas stora möjligheter att också få stora samhällsfördelar på olika sätt och inom olika områden om man skulle göra denna information tillgänglig för fler på ett enklare sätt.

Här har vi från regeringens sida arbetat med att förbereda för att kunna ta dessa viktiga steg. Vi har bland annat gett ett antal myndighetsuppdrag, bland annat till Riksarkivet och Tillväxtverket, gällande hur vi ska kunna ta viktiga steg framåt. Vi har också i budgeten för 2020 redovisat ett antal åtgärder, bland annat uppdraget till Myndigheten för digital förvaltning och uppdraget till Lantmäteriet, kopplat till det PSI-direktiv som Larry Söder nämnde i sin interpellation.

Detta är såklart en administrativ fråga; det handlar om hur vi organiserar våra myndigheter. Men det är i slutändan också en budgetfråga, och detta måste finansieras om det ska vara möjligt. Då är det värdefullt att ha fakta klara för sig innan man fattar denna typ av beslut.

Ett bekymmer är att Europeiska kommissionen ännu inte har beslutat om vilka datamängder som ska tillgängliggöras inom ramen för PSI-direktivet. Vi gör vårt bästa för att försöka analysera dessa frågor och för att komma till bästa möjliga slutsats, men det är i slutändan inte förrän vi har fått ett beslut från Europeiska kommissionen som vi har alla fakta på bordet när det gäller vilka krav som kommer att ställas från EU-håll.

Däremot kan vi redan i dag göra insatser på nationell nivå, och det gör vi också. Till exempel har vi ett regeringsuppdrag till Lantmäteriet att analysera de ekonomiska konsekvenserna av att tillgängliggöra värdefulla datamängder enligt PSI-direktivet. Detta är också ett uppdrag som kommer att förlängas så att man kan jobba vidare och få ett ännu bättre underlag.

En delredovisning kommer också att handla om de samhällsekonomiska nyttor som ett sådant tillgängliggörande av data kan ge. Vi får då ett bättre underlag även på plussidan och vet därmed bättre vilka stora fördelar det kan bli för samhället som helhet. Detta kommer att redovisas senast den 12 juni 2020 efter samråd med Ekonomistyrningsverket. Då kommer vi att ha ett bättre underlag.

Vi tittar också på den bredare frågan om en digital samhällsbyggnadsprocess, där ju geodata är en del och inte helheten. Vi har åtgärder i budgeten för 2020 som syftar till att skapa ett säkert, standardiserat och oavbrutet digitalt informationsflöde i samhällsbyggnadsprocessen. Där är tillgängliggörandet av geodata en viktig del. Men det är inte bara den delen, utan det är många andra delar, framför allt att skapa gemensamma plattformar så att vi har tillgång till information på ett enkelt och smidigt sätt, som kan både korta byggtider och minska kostnaderna i samhällsbyggnadsprocessen.

Det här är ett angeläget område som vi arbetar intensivt med. Våra myndigheter arbetar nu också med att ta fram ett bättre beslutsunderlag så att vi kan gå till handling och göra den här typen av data tillgängliga för fler aktörer.

Anf. 70 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Jag vill påpeka det som jag sa i mitt inledande anförande. Mycket av de intäkter som vi kan få från ett sådant här sätt att hantera geodata på kanske vi inte får i statsbudgeten. Det är andra som får tillgång till dem genom att skapa nya, innovativa företag eller andra samhällsdelar som får effektiviseringen utan att det kommer direkt in på statsbudgetens intäktssida. Problematiken är att kostnaderna för att starta detta på ett eller annat sätt kommer att hamna i statsbudgeten.

Jag vill påpeka att om man ska göra det här från statens sida måste man vara tydlig med att kommunerna inte har något alternativ, utan de måste inordna sig i systemet för att det ska bli så effektivt och bra som möjligt. De ska inte skapa egna system utan använda det system som staten tillhandahåller för att inte skapa kostnader på två ställen, vilket våra myndigheter och kommuner annars är väldigt bra på.

Jag vill ändå pusha för att det här är samhällsnyttigt. 100 miljarder är ett ganska stort belopp, och jag tror att man som vanlig medborgare har svårt att fatta hur mycket dessa pengar kan användas till. Men om vi går in i en lågkonjunktur, vilket vi nu gör, och ska effektivisera olika samhällsdelar skulle det vara väldigt välgörande om man kunde olja maskineriet med denna typ av åtgärder, som är en kostnad i början men som har en stor potential. Jag tror inte att vi ser potentialen nu, för det finns mycket som kan hända i framtiden.

Jag vet inte om ministern var tydlig med att det är hans uppfattning att detta inte ska vara avgiftsfinansierat utan gratis för alla. Det betyder att alla får tillgång till det, även företag, och inte bara genom myndigheter och kommuner. Jag tror att den stora vinsten är att man öppnar detta för alla.

Min fråga till ministern är också: Har man tittat på hur Finland och Danmark har arbetat med detta, så att vi kan dra lärdom av det? De ligger långt före oss i utvecklingen. Eftersom vi nu ligger tio år efter kan vi ju ta godbitarna och lärdomarna från dem, så att vi kan hantera det här på ett bättre sätt och utan några barnsjukdomar.

Sedan är min fråga om ministern har uppfattningen att vi ska kunna fatta beslut i riksdagen som innebär att vi kan hämta hem de 100 miljarderna, eller om det nu är 22 eller 44 miljarder, under denna mandatperiod, och i alla fall påbörja resan och se till att detta blir till gagn för medborgarna.

Anf. 71 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Jag tycker också att vi har skäl att olja maskineriet och försöka se till att vi använder gemensam information så effektivt som det över huvud taget är möjligt.

Sverige står bakom det PSI-direktiv som man nu arbetar med på europeisk nivå och som just handlar om att göra värdefulla datamängder tillgängliga. Man har kommit fram till att handlingar vars vidareutnyttjande är förknippat med stora samhällsekonomiska vinster – precis det som vi pratar om här – ska tillgängliggöras avgiftsfritt. De ska vara läsbara med maskinell utrustning och åtkomliga via gränssnitt för tillämpningsprogram. De ska också vara förenliga med villkor för öppna licenser så att man inte låses till specifika tekniker eller liknande.

Det här är målsättningar som är väldigt värdefulla, och det är därför Sverige har ställt sig bakom förslaget. Men vi måste fastställa tydligare

vad som gäller i den genomförandeakt som nu är på väg fram från Europeiska kommissionen och vilken typ av data som det här handlar om. Det är först då som vi helt kan följa direktivets riktlinjer.

Däremot har vi möjligheter att även jobba på nationell nivå. Regeringen har också tydligt visat genom de uppdrag som vi har gett till olika myndigheter att det här är ett område där vi har en hög ambitionsnivå och där vi vill nå fram. Men för att nå fram behöver vi ha ett gediget kunskapsunderlag, så att vi vet vad det är för beslut vi fattar och hur detta ska skötas på bästa sätt.

Detta är ett område där Sverige är framstående. Vi är internationellt sett väldigt bra på att ta fram den här typen av data och se till att de data vi tar fram också är tillförlitliga. Detta är värden som inte får förloras i den här processen. Vi måste därför se till att kvaliteten och tillförlitligheten är minst lika goda om vi går över till ett system som finansiellt ser annorlunda ut och som vi inte finansierar via avgifter utan snarare genom statsbudgeten.

Vi har samma målsättning. Processen är igång. Vi arbetar intensivt för att komma i mål. Vi har såklart ambitionen att göra det här så fort som det bara är möjligt. Jag skulle personligen också tycka att det vore väldigt välkommet om vi under den här mandatperioden kunde ta steget fram och se till att den information som vi har samlat in gemensamt tillgängliggörs för svenska folket och de företag som svenskar bildar och skapar. Det är ju i slutändan skattepengar som har gjort att vi har kunnat bygga upp de här myndigheterna och att informationen kommer in.

Här finns en stor möjlighet att effektivisera samhällsstrukturen och se till att vi kan bygga mer effektivt och få bättre information inför samhällsbyggandet. Det här är något som vi är angelägna om att kunna ta del av och se till att det verkligen kommer ut till samhället och samhällsekonomin. I det sammanhanget är det självklart så att vi studerar hur man har arbetat i andra länder och drar lärdomar av deras processer för att kunna genomföra processen på bästa möjliga sätt också i Sverige.

Anf. 72 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Det känns som att ministern och jag har ungefär samma mål med detta. Men jag kan tycka att vi ibland går lite långsamt fram och att vi behöver stressa oss lite grann för att komma framåt. Jag har flera gånger hört att utredningen ska vara färdig sommaren 2020. Är det ministerns uppfattning att vi rätt snart efter det kan se ett förslag från ministern om hur det här ska se ut? Eller kommer det att ta något år till? Något om tidsramen vore väldigt bra att få höra.

Sedan vill jag påpeka att det som man ser som ett hinder är bristen på GIS-personal, budgetbegränsningar och bristande GIS-kompetens. Det här måste vara med i paketet för att det ska bli så bra som möjligt.

När digitaliseringen började på många olika nivåer, både i skolan och på myndigheter, såg vi inte potentialen. Här ser vi lite grann potentialen. Det skulle vara väldigt bra om vi kunde lämna efter oss ett system som kan visa på att vi har gjort någonting som är bra för samhället och att vi kan använda hela dess potential, om det nu handlar om 20, 40 eller 100 miljarder.

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 73 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Fru talman! Låt mig tacka Larry Söder för en interpellation och debatt om ett viktigt område, där vi är överens om de stora möjliga vinsterna för samhället.

Det är givetvis svårt att känna till processerna innan vi har fått resultatet av utredningarna. Förhoppningen är att ett gediget material kommer fram genom utredningarna. Då finns det stora möjligheter att ta det vidare så snabbt det bara går.

Jag kan förstå att man ibland tycker att det går långsamt att fatta statliga beslut. Vi måste ju gå vägen via utredningar och ta fram ett underlag som skickas på remiss innan det i slutändan leder till en proposition. Det är en ganska lång ledtid. Fördelen med en sådan process är att det blir ett gediget underlag som vi kan lita på och som ger oss möjlighet att genomföra något på ett snabbt, effektivt och bra sätt, vilket också är min ambition.

Det pågår processer både i svenska myndigheter, som vi kommer att få underlag från, och på EU-nivå, och kommissionen kommer att tydliggöra hur PSI-direktivet ska uttolkas.

Vår föresats är givetvis att Sverige ska vara ledande i denna utveckling. Vi är ledande vad gäller digitalisering av vårt samhälle, och ambitionen är att vi också ska vara ledande vad gäller tillgängliggörande av data. Vi ska se till att data finns så att vi kan effektivisera samhällsstrukturer och ge möjlighet för nya innovationer och innovativa lösningar.

Vi kommer att ligga på i denna fråga och jobba i hög takt, för detta är ett angeläget område som också har stora potentiella samhällsfördelar.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.50 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 12 Svar på interpellation 2019/20:43 om kreditrestriktionerna

Anf. 74 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Herr ålderspresident! Larry Söder har frågat mig om jag är beredd att se över kreditrestriktionerna i syfte att öka rörligheten på bostadsmarknaden och öka bostadsbyggandet.

Jag vill inleda med att säga att frågor som rör hur bostadsmarknaden fungerar är viktiga för regeringen. För att förbättra rörligheten på bostadsmarknaden och öka bostadsbyggandet behövs ett helhetsgrepp och en långsiktighet, vilket gör att en bred politisk överenskommelse är önskvärd.

I enlighet med januariavtalet, som är en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, ska en omfattande skattereform genomföras som bland annat ska syfta till att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. En sådan översyn kan ge möjlighet att skapa bättre förutsättningar för bostadsmarknaden. I januariavtalet står det att räntebeläggningen på uppskovsbeloppet ska tas bort.

För att öka bostadsbyggandet arbetar regeringen, i enlighet med januariavtalet, för närvarande bland annat med att effektivisera och koncentrera investeringsstödet för hyreslägenheter. Investeringsstödet har beviljats för drygt 26 000 lägenheter och är ett viktigt verktyg för att skapa förutsättningar för byggande av lägenheter med rimliga krav på hyresgästernas betalningsförmåga. Det är viktigt att det finns en god tillgång på hyresrätter då det för många nya på bostadsmarknaden ofta är aktuellt att hyra sin bostad.

Jag vill återigen påminna om att hushållens skulder har stigit i förhållande till hushållens samlade inkomster under en längre period. Riskerna med den ökande skuldsättningen har poängterats av såväl regeringen som Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Riksbanken men även av internationella bedömare, till exempel Internationella valutafonden och EU. Flera av dessa, till exempel Riksbanken, har därför välkomnat de genomförda makrotillsynsåtgärderna. Även Internationella valutafonden konstaterade i sin senaste artikel IV-konsultation att åtgärderna som har genomförts har varit välriktade.

Syftet med makrotillsynsåtgärderna är att stärka hushållens motståndskraft och bidra till en sundare amorteringskultur för att därigenom minska riskerna som är förknippade med hushållens skuldsättning. Finansinspektionen har konstaterat att amorteringskraven bidragit till att etablera en sundare amorteringskultur.

Under lång tid har Sverige stuckit ut i ett internationellt perspektiv med små amorteringar och bolån utan bortre gräns i praktiken. Nya bolånetagare amorterar nu i större utsträckning än tidigare. Myndighetens analyser visar även att makrotillsynsåtgärderna har lett till att nya bolånetagare lånar mindre och köper billigare bostäder än om åtgärderna inte skulle ha genomförts. Det förstärkta amorteringskravet har även minskat antalet nya bolånetagare med stora lån i förhållande till sina inkomster och lett till färre sårbara hushåll.

Sammantaget visar detta att makrotillsynsåtgärderna har stärkt hushållens motståndskraft och bidragit till en sundare amorteringskultur.

Avslutningsvis vill jag säga att vi givetvis bör se över ytterligare möjligheter att öka rörligheten på bostadsmarknaden och stimulera byggande av bostäder som folk har råd med. Lösningen på bostadsmarknadens utmaningar kan dock inte vara att ensidigt underlätta ytterligare skuldsättning. Det är viktigt att säkra ett utbud av bostäder som möter efterfrågan utan att vältra över riskerna på hushållen.

Anf. 75 LARRY SÖDER (KD):

Herr ålderspresident! Jag tackar bostadsministern för svaret. Jag har all respekt för det svåra i att se till olika viljor, intressen och förutsättningar för att hitta en väg fram och att skapa en fungerande bostadsmarknad.

I min interpellation gav jag exempel på personer som numera anser att bostadsmarknaden är dysfunktionell och att politiken har ett ansvar att visa på åtgärder för att återupprätta bostadsmarknaden. Några av dem kommer från Riksbanken och från Sveriges Byggindustrier. På en direkt fråga till riksbankschefen svarar han att han anser att det är direkt uppenbart att politiken har gjort för lite för att rätta till den dysfunktionella bostadsmarknaden. I detta håller jag med honom.

Vi ser rapporter om att bostadsbyggandet minskar ganska kraftigt. Bara i Stockholm är det nästan en halvering, och i landet som helhet kommer vi i princip att se en kraftig nedgång. Det blir bara närmare hälften av antalet bostäder man skulle behöva bygga – detta som ett resultat av den förda politiken från regeringen. Det här är siffror i början av en konjunkturnedgång, och det borde mana regeringen till oro inför framtida bostadsförsörjning. Det är nu vi borde sätta in åtgärder för att stimulera marknaden att starta byggnationer och se till att människor har möjlighet att efterfråga de bostäder de har behov av.

Faktum är att kreditrestriktionerna har gjort det väldigt svårt, för att inte säga omöjligt, för en vanlig medborgare att köpa en egenägd bostad. Man begär att människor ska klara av en ränta på upp till 7–8 procent, en ränta vi har väldigt svårt att se kommer att bli verklighet inom överskådlig tid. Samtidigt begär man amorteringar och sätter ett tak för hur mycket människor över huvud taget får låna kopplat till sin årslön.

Dessa restriktioner inför man för en köpare som vill köpa en egenägd bostad, där köparen dessutom åtar sig att göra alla investeringar, att ta alla andra kostnader och att sköta det underhåll som är kopplat till en fastighet.

Detta tvingar allt fler att söka sig till hyresmarknaden efter en bostad. Men problematiken är att den hårda restriktionen när det gäller belåning slår även där. Den slår även mot de företag som vill låna till att bygga hyresrätter och alltså inte bara mot dem som vill bygga villor eller bostadsrätter.

Denna utveckling medför problem med att marknaden minskar sin rörlighet när det blir allt svårare att sälja sin bostad eller att bygga nytt. Alla som söker en ny bostad är alltmer hänvisade till hyresmarknaden. Den får ett allt större tryck på sig från alla håll. Det blir ett tryck från alla som inte kan låna eller köpa, samtidigt som vi har en allt större grupp som av sociala skäl behöver samhällets stöd för att kunna få en bostad som ger dem tak över huvudet.

Min uppmaning till bostadsministern är att fundera och reflektera över några förslag som jag nu redovisar. Tänk utanför boxen, det vill säga utanför JÖK:en! Det vore ett önskemål.

Se över kreditrestriktionerna! De är för tuffa, och de stänger ute många människor med goda inkomster från att kunna köpa en egen bostad. Ett bolånetak samtidigt som vi har amorteringskrav och krav på att klara en ränta på 7–8 procent är alldeles för tuffa krav. Det borde göras en utvärdering av kreditrestriktionerna i syfte att minska kraven men ändå ha ett system som ger en viss säkerhet. Det borde vara målet.

Skapa ett bosparande där unga mellan 18 och 34 år som har inkomst av tjänst kan spara till sin första bostad med stöd från staten! Detta skulle leda till att fler av våra ungdomar klarar av att betala en större del av kontantinsatsen. Skapa ett startlån så att ungdomar som klarar kreditprövningarna och har en del till insatsen får ett statligt lån! Detta skulle ge fler

ungdomar möjlighet att köpa sin första bostad, och vi skulle inte behöva utsätta dem för de dyra blankolånen.

Min fråga till bostadsministern är: Kan vi göra detta i morgon?

Anf. 76 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Herr ålderspresident! Tack, Larry Söder, för interpellationen i en viktig fråga! Vi behöver hela tiden göra vad vi kan för att få bostadsmarknaden att fungera ännu bättre och ännu mer effektivt.

Därför är jag glad över att detta är en tung del i januariöverenskommelsen – avtalet mellan Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna. Där har vi ett antal olika åtgärder som syftar just till att få en bättre fungerande bostadsmarknad.

Det handlar bland annat om en större skatteöversyn. Vi har sagt att den ska göras med inriktning just på att få bostadsmarknaden att fungera bättre. Men det handlar också om att ta hänsyn till riskerna med hushållens skuldsättning, som ju många har varnat för och som påverkar synen på svensk ekonomi. Om vi inte tar hand om riskerna i svensk ekonomi är risken också att förtroendet för svensk ekonomi minskar.

Åtgärder som exempelvis ett skattesubventionerat bosparande skulle kunna ingå där. Det är någonting som också Miljöpartiet har fört fram som ett förslag för att sänka trösklarna för unga. Det handlar eventuellt också om förslag om startlån.

Det är dock viktigt att komma ihåg det sammanhang i vilket interpellationen väcks. Vi har en högre nivå på byggandet än vi har haft under lång tid. Under 2019 påbörjas ungefär 49 000 bostäder, enligt prognoserna. Snittet för de 30 år som har gått sedan 1990 är ungefär 30 000, så det är en nivå som ligger en bra bit över det som tyvärr har varit det normala under lång tid. Antalet bostäder som kommer ut på marknaden är ännu större: 60 000 nybyggda bostäder beräknas komma ut på marknaden 2019 och 57 000 under 2020, så det är fortfarande en väldigt hög nivå.

Larry Söder lyfter också frågorna om rörligheten på bostadsmarknaden. Även där kan vi se att de farhågor som många förde fram i samband med att vi införde amorteringskraven, det vill säga att det skulle lägga en död hand på marknaden, långt ifrån har besannats. Tvärtom – på de nio första månaderna 2019 har det sålts 125 000 villor och bostadsrätter, och det är på rekordnivå. På det sättet kan man säga att rörligheten aldrig har varit större.

Det finns också överdrifter i den här debatten som jag märker lite för ofta, till exempel att man som Larry Söder säger att det är omöjligt för en vanlig medborgare att ta lån. Det är det faktiskt inte, vilket vi ser när vi tittar i statistiken. Tvärtom fortsätter hushållens skuldsättning att öka i Sverige, dock i en lägre takt än vad den har gjort under lång tid med en väldigt snabb ökningstakt.

Bolåneundersökningen visar också att unga människor i dag får lån i ungefär samma utsträckning som tidigare. 20 procent av bolånetagarna är unga, och så var det även före 2016. Däremot hade den andelen ökat sedan 2012, när andelen som fick lån bara var ungefär hälften. Tvärtom vad vissa hävdar får alltså unga lån även på dagens kreditmarknad.

Däremot har effekterna av amorteringskraven och bolånetaket blivit att man har sänkt sina lån. Man lånar inte lika mycket, och det gör också att man söker efter bostäder som har ett lite lägre pris. Detta har lett till att

bostadsprisutvecklingen är betydligt lugnare nu än vad den har varit under lång tid. När priserna stiger med 10–15 procent varje år är det lätt för en person som har en låg inkomst att se hur marknaden bara rör sig längre och längre ifrån de priser som man har möjlighet att betala.

Det är verkligen inte sättet att släppa in unga på marknaden, medan en lugnare bostadsprisutveckling gör att till exempel löneutvecklingen har större möjlighet att hänga med. Jag tycker att det är positivt att vi nu har en stabil prisutveckling på marknaden.

Anf. 77 LARRY SÖDER (KD):

Herr ålderspresident! Vi kan börja där jag och ministern är överens: Vi är överens om att det är bra att prisökningen inte sker i en sådan omfattning som förut. Det är jättebra.

Sveriges Byggindustrier hade en debattartikel den här veckan, där man säger att det blir 7 800 färre bostäder per år med amorteringskravet. Snart är det bara bostadsministern som hävdar att amorteringskravet inte påverkar bostadsbyggandet, så kanske borde man omvärdera sin tankebanan när det gäller det.

Amorteringskraven har påverkan. Efterfrågan på bostäder har en påverkan på vem som bygger och hur mycket man bygger. Siffrorna redovisas i statistiken. År 2019 byggdes det färre bostäder än 2018, och 2020 kommer det enligt prognoserna att byggas mindre än 2019. Med andra ord är det ett sluttande plan, och då borde man vidta åtgärder för att öka bostadsbyggandet. Bostadsbyggandet är en motor i svensk ekonomi. Tappar vi för mycket bostadsbyggande går svensk ekonomi klart nedåt, och det måste vi motverka på alla sätt.

Vidare har jag ganska många gånger hört ministern säga att vi ska ha en bred överenskommelse om skattepolitiken och då hänvisat till JÖK:en, det vill säga januariöverenskommelsen. Jag i min vilda värld har ju trott att detta gäller alla partier i Sveriges riksdag. Ministern räknar dock bara upp dem som är med i januariöverenskommelsen. Ska jag tolka det som att ministern anser att ni i och med januariöverenskommelsen har gjort en skatteöverläggning som riksdagen får ta ställning till? Eller kommer det att bli diskussioner med alla partier i riksdagen? Jag har förutsatt att det faktiskt är så det ska vara, det vill säga att alla partier i riksdagen får vara med på den diskussionen.

Jag hade också nöjet att lyssna på ministrerns tidigare interpellationsdebatt. Där noterade jag att ministern sa att det kan komma åtgärder i framtiden som riktar sig till unga som har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden. Jag skulle vilja fråga ministern vad det handlar om för åtgärder. Är det startlån och bospar som ministern tänker på då, eller är det några andra åtgärder ministern tänker på?

Jag har en uppfattning om att amorteringskravet är så pass hårt. Vi säger inte att vi ska ta bort amorteringskravet helt och hållet. Men vi måste på något sätt se över amorteringskravet så att det blir enklare att låna. Vi kan inte skyffla in alla människor i hyresbostäder, för vi kan inte klara av bostadsmarknaden genom att bygga så många hyresrätter. Vi måste bygga både ägda boenden och hyresrätter. Därför tror jag att man måste se över amorteringskravet i sin helhet. Men ta bort det helt och hållet har jag aldrig sagt.

Anf. 78 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Herr ålderspresident! När man utmålar de här åtgärderna som så långtgående tycker jag att det finns skäl att titta på hur det ser ut i verkligheten. Det andra amorteringskravet berör till exempel bara ungefär 11 procent av nya bolånetagare, som är de som över huvud taget påverkas av det andra amorteringskravet. Då ska man komma ihåg att nya bolånetagare är en betydligt mindre del av den totala bolånestocken, där ju väldigt många svenskar ingår. Att som Larry Söder försöka utmåla det som en drakonisk åtgärd är därför kanske lite överdrivet.

Det är också viktigt att peka på att ambitionerna kan vara goda. Man vill göra insatser för att hjälpa till exempel unga eller människor med låga inkomster. Men det är också viktigt att tänka längre kring att hitta träffsäkra metoder.

Ett exempel är Danmark, som gjorde lite grann det som Larry Söder nu efterfrågar. Man införde amorteringsfria lån, det vill säga man tog bort de restriktioner som fanns på den danska kreditmarknaden just med argumentet att man måste hjälpa unga att komma in på bostadsmarknaden.

När man nu utvärderat det ser man att effekten var att krediterna ökade. Folk tog mer lån generellt, och priserna steg på den danska bostadsmarknaden. Det ledde inte till att man fick bättre tillgång till bostäder. Det som hände var att det blev högre krediter och högre priser, och unga fick inte bättre tillgång. Fördelningen av dem som köpte förändrades alltså inte alls av den här reformen.

Jag tror att det är värt att ha den typen av erfarenheter i åtanke när man nu efterfrågar nya reformer. Man måste se till att reformerna är ganska träffsäkra och väl avpassade. Om det ska vidtas åtgärder tror jag därför snarare på åtgärder som riktar sig mot just den här gruppen. Till exempel ett skattegynnade bosparande skulle kunna vara en sådan reform som gör att tröskeln in på bostadsmarknaden blir lägre i och med att man får möjlighet att spara ihop till sin kontantinsats under en kortare tid.

Jag vill också poängtera att januariavtalet har en ganska bred plattform just när det gäller bostadsfrågorna, just för att bostadsmarknaden är bred och vi människor har en bred efterfrågan med olika preferenser. Där har vi till exempel att se över hyresmodellen när det gäller både nybyggnation och den befintliga stocken av hyreslägenheter. Det handlar också om att ta bort flyttskatten genom att avskaffa räntebeläggningen på uppskovsbeloppet, vilket också är ett sätt att minska trösklarna för att få igång fler flyttkedjor och anpassa den befintliga stocken så att den utnyttjas på ett effektivt sätt, och om att genomföra omfattande regelförenklingar, som ju är en punkt i januariavtalet och som är hett efterfrågat inte minst av dem som ska bygga. Vi kan både korta byggtiderna och sänka kostnaderna för att bygga.

Vi har även investeringsstöden, som är en viktig åtgärd. Hittills har 26 000 lägenheter som annars inte skulle ha byggts kommit ut på marknaden, med hyror som människor faktiskt har råd att betala och dessutom med höga miljöambitioner.

Det är alltså en bred agenda. Dessutom har vi även med åtgärder som styr mot minskad miljöbelastning från byggare, vilket långsiktigt är väldigt bra för att få en stabil bostadsmarknad.

Som Larry Söder pekar på har vi dessutom en översyn av skattesystemet. Vi ska göra ett större skattearbete. Om det finns intresse av att vara

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Svar på
interpellationer

med och ställa sig bakom reformer som gör att vi får en bättre fungerande bostadsmarknad utifrån skattesynpunkt är det självklart någonting som jag välkomnar, och jag uppskattar verkligen om Larry Söder vill delta i den typen av diskussioner.

Jag tycker samtidigt att det är viktigt att inte överdriva effekterna av de åtgärder som har vidtagits. Någonting som också är värt att hålla i minnet är att Sveriges Byggindustrier, som nu har varit ute och kritiserat de här åtgärderna, redan 2015 – före både det första och det andra amorteringskravet – kom med en prognos där man pekade på att byggtakten skulle minska. Kanske har man nu funnit något att peka på som ett argument för varför byggtakten minskar, men det var alltså någonting som fanns i prognoserna redan tidigare.

Anf. 79 LARRY SÖDER (KD):

Herr ålderspresident! Mitt bekymmer är ju inte amorteringskravet i sig, utan mitt bekymmer är att unga inte kan flytta hemifrån. Studenter kan inte flytta till sina studieorter därför att det inte finns lägenheter – eller bostäder över huvud taget. Du kan inte ta ett nytt jobb i ny stad eftersom det inte finns lägenheter eller bostäder. Du kan inte få ett lån till ett eget boende heller. Det är grunden till problemet.

Amorteringskraven är en stor bov, som jag menar att vi måste se över. Det är jättebra att ni ser över hyresmodellen, men det kommer inte att skapa några nya bostäder. Räntebeläggning är jättebra, men det kommer inte att skapa några nya bostäder. Vi kan diskutera om investeringsstödet är bra, men det skapar inga nya bostäder. Statistiken visar – och det kan ministern se själv – att antalet bostäder som byggdes 2018 minskade jämfört med antalet för 2019, även med investeringsstödet. Om ministerns statistik visat tvärtom hade jag hållit med ministern, men statistiken visar att bostadsbyggandet minskar när investeringsstödet finns. Det stöder min tes, det vill säga att bostäder byggs i vilket fall som helst, men man har valt att bygga hyresrätter i stället för bostadsrätter eller eget boende med samma pengar – bara för att det ges statligt stöd, tyvärr. Det hade varit bättre att lägga de pengarna i stöd från staten till vanliga medborgare så att de kan klara sitt boende.

Jag tror att ministern ändå måste ta emot handen och se till att alla partier i riksdagen är med och diskuterar frågan. Jag tror också att vi kan vara överens om att det inte är en åtgärd som gör att bostadsmarknaden fungerar utan att det är fråga om en hop av åtgärder, men jag har visat på en åtgärd som är den största och viktigaste delen.

Det är trevligt att vi är överens om bospar. Där kan vi komma framåt.

Anf. 80 Statsrådet PER BOLUND (MP):

Herr ålderspresident! När Larry Söder lyfter fram studenter måste jag ändå påpeka att ett slopat amorteringskrav inte skulle göra någon särskilt stor nytta för dem. Med enbart studiebidrag och studielån som inkomst har man inte så stor möjlighet att komma in på kreditmarknaden i alla fall. Där är det viktigare att göra vad vi gör, nämligen se till att det byggs betydligt fler studentlägenheter än vad det har gjorts på lång tid.

Genom vårt uppdrag till Akademiska Hus kommer sammanlagt 21 000 nya studentlägenheter att byggas fram till 2030. Det är en ökning med 20 procent jämfört med den befintliga stocken i dag. Det är genom den

typen av åtgärder som vi verkligen kan se till att vi hjälper studenter att få läsa sina drömutbildningar eller drömkurser.

Larry Söder ägnar sig åt kontrafaktisk historieskrivning. Jag tror att det är bättre att fråga dem som faktiskt bygger. SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, har gjort det. I en undersökning pekar man på att investeringsstöd har fått en stor påverkan i att bygga billigare än annars, så att bostäder blir tillgängligare för människor med lägre inkomster och att man faktiskt bygger där man inte skulle ha byggt utan investeringsstödet. Det är viktigt att ta till sig hur det ser ut på bostadsmarknaden och fråga dem som faktiskt är aktiva på bostadsmarknaden för att få en sann bild.

Det är viktigt att vi nu har fått till en sund amorteringskultur i Sverige. Vi var på väg åt ett riskabelt håll. Sverige stack ut internationellt genom att ha lån som i princip var eviga utan någon amortering över huvud taget. Det var en farlig inriktning för Sverige, inte minst för många unga som skuldsatte sig för livet. De har kanske inte de erfarenheter som vi har som har varit med längre av att konjunkturen inte bara går uppåt utan faktiskt också går nedåt. Då står hushållen med stora risker om de har en hög skuldsättning i förhållande till inkomsten.

Vi behöver fortsätta att vidta åtgärder för att få en ännu bättre fungerande bostadsmarknad. Men bostadsbyggandet är på rekordnivåer, och det ska vi vara glada över. Då blir det bättre balans mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2019/20:24 om BDS-rörelsen och regeringens arbete mot antisemitism

Anf. 81 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Lars Adaktusson har frågat statsministern om det är förenligt med regeringens arbete mot antisemitism att stödja eller finansiera BDS-rörelsen och liknande grupper som kräver bojkott av staten Israel och om den svenska regeringen stöder de nyligen fattade politiska besluten i Tyskland och USA, som innebär att BDS-rörelsen definieras som antisemitisk. Interpellationen har överlämnats till mig.

Låt mig börja med att säga att jag självfallet instämmer i vad Lars Adaktusson skriver om att antisemitism måste bekämpas i alla de sammanhang där den finns. Regeringen är på detta område mycket tydlig. Och precis som Lars Adaktusson har uppmärksammat står statsministern nästa år värd för ett internationellt högnivåforum om hågkomst av Förintelsen och kampen mot antisemitism som ett led i detta viktiga arbete. Statsministern träffade i samband med generalförsamlingens öppnande World Jewish Congress, och hans medarbetare träffade Conference of the Major Presidents of American Jewish Organizations. Själv diskuterade jag vid mitt besök i New York arbetet mot antisemitism med American Jewish Committee.

Låt mig vara tydlig: Regeringen stöder inte en bojkott av Israel. BDS är en civilsamhällelig rörelse, som har rätt att uttrycka och stå för sina egna åsikter. Regeringen sätter inget likhetstecken mellan antisemitism och BDS.

Prot. 2019/20:23
22 oktober

Svar på
interpellationer

Regeringen värnar goda relationer med Israel och arbetar för ökat utbyte, inte mindre, inom en rad områden såsom innovation, forskning och handel. Handel med både Israel och Palestina, enligt 1967 års internationellt erkända gränser, är något regeringen värdesätter och avser att främja och utveckla vidare.

Oavsett hur andra länder väljer att agera för att bekämpa antisemitism är regeringens engagemang mot antisemitism tydligt. Sverige är medgrundare till och en aktiv medlem av Internationella Alliansen för Hågkomst av Förintelsen (IHRA).

Anf. 82 LARS ADAKTUSSON (KD):

Herr ålderspresident! Jag vill börja med att tacka Ann Linde för svaret på min interpellation, även om den var ställd till statsminister Löfven.

Med all respekt för utrikesministern tror jag att det just i den här frågan ligger ett stort värde i att landets regeringschef tar till orda. Stefan Löfven har också sagt att han har ett personligt engagemang i just den frågan, så jag tror att många hade uppskattat om landets statsminister hade visat det engagemanget i kammaren i dag.

När detta är sagt vill jag understryka det väsentliga som vi är överens om. Antisemitismen hör inte hemma i något demokratiskt samhälle. Det är rakt av vedervärdigt att människor med judisk bakgrund möts av hat och hot – av skälet att de är judar. Enligt EU:s byrå för grundläggande rättigheter upplever nio av tio judar att antisemitismen ökar i Europa. Samtidigt är det allt fler som funderar över att emigrera. I Sverige har den siffran ökat från 18 procent 2012 till 35 procent 2018.

Vi vet att parallellt med utvecklingen växer vissa grupper som förmedlar starkt Israelfientliga och antisemitiska synsätt. En av de grupperna är just BDS-rörelsen, som verkar för att bestraffa Israel genom sanktioner och bojkottaktioner.

För att aktivt motverka detta har den tyska förbundsdagen i våras beslutat att klassa BDS-rörelsen som antisemitisk. I beslutet, som fattades med bred politisk enighet, uppmanas den tyska regeringen att inte stödja aktiviteter som organiseras av BDS-rörelsen. I en direkt parallell hänvisas till 1930-talets Tyskland och antisemitiska kampanjer med slagord som till exempel ”Köp inte från judar”.

I slutet av juli behandlades BDS-rörelsen även i representanthuset i den amerikanska kongressen. Med röstsiffrorna 398 mot 17 antogs en resolution som fördömer rörelsen och som klargör att BDS underminerar möjligheten till en förhandlingslösning i Israel–Palestina-konflikten. Ett liknande beslut har för övrigt också fattats av senaten.

Herr ålderspresident! Antisemitismen måste bekämpas i alla de sammanhang där den finns, säger utrikesministern. BDS-rörelsen ifrågasätter den judiska staten Israel och judarna som ett nationellt folk, vilket är antisemitism.

Därför vill jag fråga Ann Linde på vilket sätt regeringen avser att motverka den antisemitism som finns i BDS-rörelsen.

Anf. 83 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Regeringen sätter inget likhetstecken mellan antisemitism och BDS. Att med fredliga medel förespråka bojkott av Israel i syfte att få ett slut på ockupationen är inte antisemitism.

I vår senaste interpellationsdebatt nämnde Lars Adaktusson att det självklart är fullt legitimt att ifrågasätta den israeliska regeringens politik gällande ockupationen och bosättningarna. Jag delar självfallet den uppfattningen och välkomnar samsynen i dessa viktiga frågor.

FN:s specialrapportör om religions- och övertygelsefrihet Ahmed Shaheed avhandlar i år förekomsten av antisemitism globalt i sin rapport till FN. Även BDS-rörelsen berörs i rapporten. Rapportören påminner om att bojkott är ett legitimt politiskt uttryck under internationell rätt och att icke våldsamma uttryck till stöd för bojkotter är skyddade av yttrandefriheten. Däremot måste uttryck som använder nidsbilder eller antisemitiska stereotyper, förnekar Israels rätt till existens eller diskriminerar judiska personer på grund av deras religion tydligt fördömas närhelst sådant förekommer. Detta håller jag och regeringen givetvis med om.

Jag noterar att flera människorättsorganisationer, inklusive israeliska sådana som B'Tselem, har kritiserat den tyska icke bindande resolutionen och motsätter sig uppfattningen att BDS är att likställa med antisemitism.

Genom biståndet stöder Sverige, EU och andra givare ett antal civilsamhällesorganisationer som på olika sätt arbetar för att främja demokrati, mänskliga rättigheter och ansvarsutkrävande i och av både Israel och Palestina. Vi gör detta för att stärka MR-organisationernas bidrag till fria och pluralistiska samhällen, inte för att vi stöder BDS-rörelsen eller dess aktiviteter.

Svenskt stöd går bland annat till organisationer som också kritiserar den israeliska ockupationen med målet att ockupationen ska upphöra. Detta är också EU:s uttalade politik – en tvåstatslösning med ett slut på ockupationen. Både FN och EU kritiserar den israeliska ockupationen och konstaterar att bosättningsbyggandet utgör ett brott mot folkrätten.

Detta ställer sig regeringen fullt bakom. Regeringen kommer alltid att försvara folkrätten, oavsett kontext. Det är uteslutet att regeringen skulle driva en politik som innebär begränsningar av utövandet av de grundläggande mänskliga rättigheterna såsom yttrandefrihet. Att vidta olika former av restriktiva åtgärder gentemot personer eller organisationer med hänvisning till fredlig åsiktsyttring går emot svensk grundlag och internationell rätt. Att som Israel införa inreseförbud för organisationer som förespråkar BDS är inte rätt väg.

Anf. 84 LARS ADAKTUSSON (KD):

Herr ålderspresident! Regeringen sätter inget likhetstecken mellan antisemitism och BDS. Det är beskedet från utrikesministern. Två av de stora västländer som under hela efterkrigstiden gått i bräschen för kampen mot antisemitismen har just gjort en diametralt annorlunda bedömning. Förbundsdagen i Tyskland och kongressen i USA klassar BDS-rörelsen som antisemitisk.

Ett liknande besked från den svenska regeringen hade kunnat bidra till att försvaga de krafter som bekämpar den judiska statens existens. Det hade också kunnat stärka tilltron till regeringens eget arbete mot antisemitismen. Att tydligt fördöma allt vad antisemitism heter är viktigt, men än viktigare är det att i handling visa att orden har betydelse. Mot den bakgrunden är regeringens besked om BDS-rörelsen här och nu djupt problematiskt.

Problematiskt är det också att svenska skattepengar via biståndsinsatser i palestinska områden hamnar hos organisationer som sprider antisemitism.

Flera sådana exempel finns – som när organisationen IHL år 2017 förmedlade pengar till en kvinnoorganisation på Västbanken som uppkallat en ungdomsgård efter en ökad palestinsk antisemit och terrorist. Viktiga givarländer som Schweiz, Danmark och Nederländerna fick nog och beslutade att frysa sitt bistånd till IHL. Sverige gjorde det inte.

Den rödgröna regeringen har valt att hålla den palestinska ledningen och Mahmoud Abbas under armarna – den Mahmoud Abbas som vid upprepade tillfällen gjort antisemitiska uttalanden, som i sin doktorsavhandling skyller Förintelsen på judarna och som politiskt är högste ansvarig för att palestinska barn år efter år matas med antisemitiska stereotyper i skolböcker och undervisningsmaterial.

Herr ålderspresident! Antisemitismen måste bekämpas i alla de sammanhang där den finns. Vi är överens om det. Men det gäller också utanför vårt lands gränser. Att å ena sidan säga att antisemitism aldrig är acceptabel och å andra sidan tala om palestinska Fatah som socialdemokratiens ”kära systerparti” går inte ihop. Det gör det heller inte att å ena sidan hävda att regeringens engagemang i frågan är tydligt och å andra sidan inte fördöma antisemitismen i BDS-rörelsen.

När fiendlighet mot Israel och hat mot det judiska folket slår rot är det en allvarlig varningssignal – var än i världen det sker.

Min fråga är: Vad gör den svenska regeringen för att motverka antisemitismen i Mellanöstern och inte minst i palestinska områden, Ann Linde?

Anf. 85 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Att antisemitismen fortfarande existerar mer än sju decennier sedan Förintelsen är en skam.

Tydligheten hos regeringen går inte att ta miste på: Antisemitism måste bekämpas med samhällets alla krafter. Statsministern själv är tydlig med att han ska göra vad han som statsminister kan göra för att motverka antisemitism i vår tid och i vårt land.

Regeringen har bland annat vidtagit åtgärder för att stärka arbetet mot hatbrott, gjort det möjligt för fler elever att besöka Förintelsens minnesplatser i Europa och ökat stödet för säkerhetshöjande åtgärder till judiska församlingar och andra organisationer.

Nästa år välkomnas världsledare till ett högnivåforum i Malmö om hur vi gemensamt ska säkra hågkomsten av Förintelsen och motarbeta antisemitism. Alla goda krafter krävs för att markera mot antisemitism i alla dess former, oavsett var den kommer ifrån.

Antisemitismen är inte bara judarnas problem utan ett problem för alla och ett hot mot hela samhället. Judarna är en av Sveriges fem nationella minoritetsgrupper, och judar har varit en del av Sverige i många hundra år. Judisk kultur och judiskt liv är en omistlig del av vårt land i dag och ska så vara också i framtiden.

Därför har regeringen bland annat bidragit till upprättandet av Paideia, en folkhögskola för judiska studier i Stockholm. Jag och utbildningsminister Anna Ekström medverkade som talare på ett firande på Paideia alldeles nyligen. Att skydda minoriteter är en central uppgift för en demokrati.

Låt mig än en gång vara tydlig: Regeringen motsätter sig en bojkott av Israel och önskar mer av utbyte och samarbete med Israel, inte mindre. Regeringen är även tydlig i sitt stöd för Israels behov av säkerhet, och jag betonar: Israels existensrätt är inte förhandlingsbar.

De hot som staten Israel utsätts för tar regeringen på största allvar. Att Israel befinner sig i en region där dess existens ifrågasätts gör landet mer utsatt. Detta är en region där behovet av stärkt demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter är stort.

Som ett bidrag till en förbättrad situation har regeringen satsat 1,85 miljarder kronor för perioden 2016–2020 för att bidra till att motverka grundläggande konfliktorsaker och till att förbättra förutsättningarna för fred, stabilitet och frihet i regionen. Detta gagnar även Israel.

Sverige arbetar aktivt gentemot enskilda länder och i multilaterala sammanhang för att stärka respekten för religions- och övertygelsefrihet. Vår ambassadör för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer driver löpande denna fråga och leder den svenska delegationen till den internationella alliansen för hågkomst av Förintelsen, som ju Sverige har tagit initiativ till.

Regeringen har även ett särskilt sändebud för interkulturell och interreligiös dialog, i vars uppdrag kampen mot antisemitism ingår. Ett viktigt fokus är att nå ut i denna fråga i Mellanöstern.

Anf. 86 LARS ADAKTUSSON (KD):

Herr ålderspresident! Utrikesministern talar om Israels utsatthet, och det uppskattar jag; det är välkommet och viktigt. För Israel är antisemitismen ett både direkt och dödligt hot. Mellanöstern är i dag – låt oss inte glömma det – centrum för världens antisemitism, med massproduktion av antijudisk propaganda, mytbildning och direkta uppmaningar till våld mot judar.

Hamas stadgar kräver att Israel ska förintas, men också att judar ska dödas varhelst de befinner sig. Hizbullah välkomnar judisk migration till Israel för att det förenklar dödandet av världens judar. Iran proklamerar utplånande av den judiska staten som ett heligt uppdrag.

Herr ålderspresident! Antisemitismen startade inte med nazismen, och den upphörde inte med Förintelsen. I vårt land är antisemitismen i dag den gemensamma nämnaren för de destruktiva krafter som enligt Säkerhetspolisen utgör det allvarligaste hotet mot säkerheten. Islamismen, den autonoma vänstern och extremhögern – samtliga drivs de av antisemitiska villfarelser.

Därför har det som regeringen gör mot antisemitismen stor betydelse, och därför får det som regeringen *inte* gör stora konsekvenser, både för oss i Sverige och i omvärlden.

Anf. 87 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Avslutningsvis vill jag understryka att vi är överens. Antisemitism och hot mot Israel måste bekämpas och tas på största allvar.

Men detta gör regeringen. Det är beklagligt att göra den viktiga frågan om kampen mot antisemitism till en tvistefråga i stället för att lyfta fram den breda samsyn som råder. Att bidra till att belägga rörelser som

kritiserar Israels politik eller den israeliska ockupationen och förespråkar bojkott av Israel med censur hör inte hemma i en demokrati.

Sverige är ett land där respekten för de grundläggande mänskliga rättigheterna, såsom yttrandefriheten, är och under flera regeringar har varit en grundpelare i vår politik och en grundläggande värdering i det svenska samhället. Så kommer det att fortsätta att vara under denna regering. Även respekten för internationell rätt utgör en grundbult i svensk politik och kommer att fortsätta att så vara.

Därmed vill jag tacka Lars Adaktusson för att han tar upp dessa viktiga frågor i ytterligare en interpellation – det uppskattar jag.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellationerna 2019/20:30 och 51 om Turkiets invasion i norra Syrien

Anf. 88 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Amineh Kakabaveh har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att inom EU och FN ta initiativ till en resolution som förhindrar och fördömer Turkiets uppenbart hotfulla politik mot befolkningen i Rojava i Syrien.

Magnus Jacobsson har frågat mig vad jag och regeringen gör för att motverka det turkiska anfallet mot bland annat kurderna i norra Syrien och hur jag och regeringen agerar för att hantera de IS-anhängare och barn som är internerade i kurdiska fångläger.

Jag väljer att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Situationen i nordöstra Syrien har utvecklats i en mycket dramatisk och oroande riktning. I strid med folkrätten och trots starka internationella reaktioner gick Turkiet vidare med sitt militära angrepp. Instabiliteten i hela regionen har fördjupats, och det finns en tilltagande oro över reaktivering av Daish. Konsekvenserna är ännu oöverblickbara, och förutsättningarna för en politisk lösning tycks i nuläget avlägsna.

Den redan svåra humanitära situationen har förvärrats ytterligare. Minst 165 000 civila befinner sig nu på flykt. Det är svårt för FN och hjälporganisationer att leverera humanitärt stöd. Vi står i nära kontakt med kurdiska företrädare i området, med hjälporganisationer och med andra länder som har medborgare eller anknutna i lägren.

Regeringen fördömer den militära offensiven och har upprepade gånger uppmanat Turkiet att avbryta den och de attacker som sker mot de kurderna och de minoriteter som syrianer, assyrier och yazidier som lever i regionen. Efter åtta år av konflikt är det nu hållbar fred vi behöver, inte en fördjupad konflikt. Militärt agerande kan aldrig leda till en hållbar fred i Syrien.

UD har en löpande dialog med företrädare för Turkiets ambassad. Departementet har vid möten med Turkiets ambassadör framfört Sveriges oro över den militära operationen i nordöstra Syrien. Vi har understrukit att vi ser ytterst allvarligt på utvecklingen och att Turkiets säkerhet inte stärks genom militärt agerande i strid med folkrätten utan genom politiska medel, diplomati och dialog. Turkiet bör därför omedelbart dra tillbaka sina militära styrkor från syriskt territorium.

Vid EU:s utrikesministermöte den 14 oktober enades medlemsstaterna om att både fördöma Turkiets militära offensiv och vidta kraftfulla åtgärder mot vapenexport till Turkiet – något som Sverige var pådrivande för. Det kan inte uteslutas att ytterligare restriktiva åtgärder kan komma.

Sverige har inte levererat vapen för militärt bruk till Turkiet sedan åtminstone 1960-talet. De senaste åren har ISP meddelat ett antal avslag rörande export till Turkiet. Den 15 oktober 2019 återkallade ISP samtliga utförelsetillstånd rörande försäljning av svensk krigsmateriel till Turkiet. Det innebär att ingen krigsmaterielexport kan ske.

Vi står i nära kontakt med kurdiska myndigheter i området, med hjälporganisationer och med andra länder som har medborgare eller anknutna i lägren. Det är dock ett mycket komplicerat arbete, inte minst att identifiera barn med koppling till Sverige.

Mot bakgrund av den senaste utvecklingen i Syrien har osäkerheten ökat. Situationen på marken förändras mycket snabbt, och arbetet med föräldralösa och andra barn med koppling till Sverige riskerar att ytterligare försvåras.

Hela det internationella samfundet måste fortsätta sträva efter att skapa förutsättningar för en fredlig politisk lösning på konflikten i Syrien i linje med FN:s säkerhetsrådsresolution 2254. Turkiets unilaterala agerande utgör ett allvarligt hinder för dessa strävanden.

Sverige fortsätter att verka, oförtröttligt och målmedvetet, inom ramen för FN, EU och bilateralt, för en politisk lösning av den politiska och humanitära krisen i Syrien.

Anf. 89 AMINEH KAKABAVEH (-):

Herr ålderspresident! Tack, utrikesministern, för ett ambitiöst svar!

Det är naturligtvis glädjande att Sverige drivit på för att medlemsländerna i EU skulle enas om både att fördöma Turkiets militära offensiv mot Rojava och kurderna och att stoppa vapenexporten. Det borde man ha gjort redan när Turkiet anföll Afrin för ett år sedan.

Men det räcker tyvärr inte för att stoppa Erdoğan's aggression och ockupation av ett annat land. Det är ett folkrättsbrott, och man borde faktiskt i FN se till att stoppa det, även om Ryssland och USA håller på att samverka för att ge mer makt åt Turkiet och Iran, liksom till Putin. Det är en geopolitiskt komplicerad situation som de internationella makterna har skapat där. Och vem betalar priset? Jo, det är kurderna och andra människogrupper, inte minst barn och kvinnor. Därför menar jag att vi i Sverige kan och måste göra allt i vår makt för att stoppa detta.

Erdoğan bryr sig inte om vapenexport från Sverige eller andra länder, även om vapen är viktiga. Turkiet är ett Natoland, och de har en vapenarsenal som är mycket stark. Det enda sättet att påverka Erdoğan – han har en väldigt svår ekonomisk situation inrikes – är ekonomiska sanktioner. Jag vet att det inte alltid är bra, men i dag måste man göra det. Jag hoppas, och jag vill också få svar om detta, att Sverige också vill vidta nästa åtgärd och införa ekonomiska sanktioner och också kalla hem sin ambassadör.

Man har haft dialog, och omvärlden har agerat. Men Erdoğan sa i dag att han vill krossa fler skallar. Det har han sagt i The Guardian, och jag har läst det i svenska medier. Erdoğan är aggressiv, och han är emot alla människor som är demokratiskt sinnade. I hans land finns hundratusentals människor – kurder, journalister, advokater – som kan utveckla

demokratin. Men demokratin är Erdoğan's fiende, och han ser kurderna som ett hot. Erdoğan har alltid ansett att Daish och IS är hans vänner, inte kurderna, för kurderna har tillsammans med andra minoriteter skapat en unik samhällsstruktur under brinnande krig. Erdoğan har känt sig hotad av detta. Där är kvinnor med, och minoriteter som i hans land mördas och förföljs, till exempel aleviter, armenier och många andra.

Därför måste vi i Sverige göra vad vi brukar vara väldigt duktiga på, nämligen mäkla fred. Det går inte an att Turkiet invaderar ett annat land. Kan man inte fråga varför man ger Erdoğan rätten att kräva att kurderna ska dra sig tillbaka 32 kilometer eller mer? 300 000 människor är på flykt, och ändå ger vi pengar till Erdoğan för att stoppa flyktingar. Det går inte ihop!

Vi måste stoppa dessa pengar, som faktiskt bygger på ett avtal mellan Sverige, EU och Erdoğan. Jag hoppas nu att vi får svar på detta.

Anf. 90 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr ålderspresident! Fru utrikesminister! Jag vill börja med att konstatera att det som nu på kort tid har skett är att USA:s president via sin Twitterdiplomati sviker allierade i form av turkmener, yazidier, olika kristna grupper och kurder. Detta har inte bara skapat en kritisk och fruktansvärd situation i norra Syrien utan också en större osäkerhet.

Vad är det som gör att en annan part i Mellanöstern över huvud taget ska kunna lita på USA? Vad är det som gör att de parter som finns i Asien ska kunna lita på USA? Hur ska de europeiska parterna som har säkerhetsavtal med USA kunna lita på det? Man vet ju inte vad det är för Twitter som kommer nästa vecka. Detta har skapat en osäkerhet som är fruktansvärd på marken, och osäkerheten är minst lika stor i hela det internationella världssystemet.

Jag skrev min interpellation i ett rätt tidigt skede. Jag kan konstatera att jag egentligen har fått svar på mycket av mina frågor. Jag är tacksam över att vi i Sverige reagerar så kraftigt som regering, riksdag, enskilda partier, enskilda ledamöter, journalister och så vidare. Det sker en stor folklig reaktion i Sverige där man säger: Detta är inte okej! Jag är oerhört tacksam och känner glädje i det.

Jag är också tacksam och glad över att man säger nej till vapenexport. Det borde ha gjorts tidigare. Jag håller med föregående talare om detta.

Jag uppfattar också att regeringen signalerar att man borde kunna titta på att göra mer saker. För egen del är jag lite tveksam till att röra i det avtal som handlar om resurser till flyktingläger i Turkiet, men man skulle mycket väl kunna titta på en turistbojkott. Är det något som skulle kännas i den turkiska ekonomin är det om människor slutar att flyga dit. För egen del kommer jag inte att semestra i Turkiet innan det finns en fred och innan man slutar både att förtrycka det egna folket och att angripa grannländer.

Den andra delen av min interpellation är föranledd av att kurderna och YPG i ett tidigt skede sa att Sverige borde ta hem barn och anhöriga som sitter i läger. De konstaterade själva att de över tid inte skulle kunna hantera detta. Personligen – jag vill vara tydlig med att det är min personliga mening – anser jag att man borde ha agerat hårdare och mycket tidigare för att få hem dessa barn.

Barn kan aldrig hållas ansvariga för vad föräldrarna har gjort. Det är en rättstradition. Barn är alltid oskyldiga. Barn kan aldrig bära vuxna män-

niskors ansvar. Men genom att vi inte har hanterat detta har vi nu en situation där lägren blir ännu osäkrare.

Vidare har vi en annan säkerhetsrisk. Där är min bestämda uppfattning att det är en del av den turkiska militära strategin. Genom att bomba i närheten av lägren tvingar man nämligen YPG att backa undan, så att människor kan fly. Det innebär att vi får Daishkrigare som kommer tillbaka. Det är ett hot mot i första hand Mellanöstern, då de kan återta områden och börja strida där. Men det är också ett hot mot Europa, då dessa trupper på olika sätt kan försöka ta sig in i Europa som låtsatsflyktingar.

Vi måste ännu tydligare och tillsammans stå upp och fördöma det turkiska anfallet. Jag hoppas att regeringen även kan tänka sig ytterligare åtgärder.

Anf. 91 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Jag konstaterar att båda interpellanterna, jag själv och regeringen är oerhört upprörda över den situation som finns. Regeringen har också offentligt fördömt Turkiets militära offensiv och betecknat den som brott mot folkrätten. Vi har också i direkta samtal med företrädare för Turkiets regering krävt ett omedelbart tillbakadragande av alla turkiska och turkstödda militära enheter från nordöstra Syrien.

Inom FN verkar vi för att FN:s säkerhetsråd ska ta ansvar för att förhindra en upptrappning av konflikten.

Inom EU drev vi kravet på sanktioner genom ett stopp för vapenexport, och vi har fått starkt gehör för en mer samordnad EU-insats i frågor som rör vapenexport till Turkiet. Jag måste understryka att på vårt möte med utrikesministrarna var det också många Natoländer som ställde sig bakom detta, om än icke alla.

Det kan inte uteslutas att det blir aktuellt att tillämpa andra restriktiva åtgärder. EU använder sanktionsinstrumentet som en del av en integrerad och allomfattande politik mot det land som vi vill påverka. Sanktionerna ses som en sista utväg. I det restriktiva förhållningssättet ligger att i första hand använda sig av de åtgärder som anses ha störst effekt, i detta fall vapenembargo eller stopp för vapenexport. EU kan därefter överväga ytterligare steg och utvidga sanktionerna till att inkludera även andra restriktiva åtgärder. Det är någonting som vi också har framfört.

När det gäller att kalla hem ambassadör, som Amineh Kakabaveh sa, eller att ta hem vår ambassadör, anser regeringen inte att det är rätt väg att gå. Vi vill nämligen ha möjligheten att direkt, öga mot öga, säga till ambassadören exakt vad vi tycker om detta och därmed få det direkt hem till den turkiska regeringen. Vi vill också låta våra diplomater på plats säga det.

Slutligen gäller det barnen. Vi fortsätter att arbeta för att få hem barnen, men det är väldigt komplicerat. Det gäller att säkerställa att dessa barn har koppling till Sverige. Och man kan inte bara ta barnen från deras mödrar. Ibland har de en mamma från Sverige och en pappa från något annat land. Pappan kan till exempel sitta i fängelse eller man kanske inte vet vem det är. Då gäller olika lagar: svenska lagar, lagar i det land som pappan är ifrån och folkrättsliga lagar. Vi vet också att många av mödrarna stöder Daish och kanske har begått brott i Daish namn. Det är alltså väldigt mycket mer komplicerat än att bara ta hem barnen.

Vi har tagit hem sju föräldralösa barn. Det finns inga andra länder i den europeiska kretsen, som vi samarbetar väldigt mycket med, som har gjort något betydligt annorlunda än Sverige. Vi samarbetar för att se om vi kan hitta bättre sätt att så småningom få hem barnen på ett säkert sätt för alla.

Anf. 92 AMINEH KAKABAVEH (-):

Herr ålderspresident och utrikesministern! Det är naturligtvis inte bra att inte ha dialog. Men problemet är att Erdoğan fullständigt struntar i hela omvärlden – det vet vi. Det är en uppgörelse mellan honom, Putin, Trump och Iran i den här regionen – det vet vi alla. Detta kommer han att köra precis som han vill. Då är frågan: Hur länge till ska vi vänta på att han ska sönderbomba och starta ytterligare ett multireligiöst och etniskt krig i regionen? Det är en region som redan är sönderbombad och väldigt svårt drabbad av krig efter krig. Vi måste stoppa detta nu, innan ytterligare hundratusentals människor drivs på flykt.

Det är det han vill. Han vill att kurderna och andra minoriteter ska lämna sina territorier, för han vill ha en arabisering av de områden där kurderna och andra minoriteter finns. Det har vi vetat sedan länge. Och han har kunnat behålla de här flyktingarna genom att ge pengar. Sverige och EU skickar ned pengar till honom. Många säger: Nej, men det är inte till Erdoğan. Jo, eftersom det är ett avtal mellan flera länder. Det är inte direkt till hjälporganisationer. Naturligtvis strider många av dessa människor eller Daishgrupper tillsammans med Turkiet.

Enligt Amnestys senaste rapport avrättades den unga kvinnliga politiker Havrin Khalaf kallblodigt när hon var i en bil från Qamishli till en annan region. Hjälparbetarna blev bakbundna och avrättades av Daish och turkiskstödda Daish.

Vi träffade representanter från Rojava, både med kurdisk bakgrund och med andra religiösa och etniska bakgrunder. De sa att Turkiet särskilt beväpnar de här Daishkvinnorna, som blev frisläppta. Det var i kampen i al-Ayn – jag tror att det heter så.

Jag håller med om att vi inte kan ta hem människor som är beredda att självmordsbomba och kriga mot demokratin. Men det är det som Erdoğan vill. Därför vill han att kurderna ska dras tillbaka. Det är väldigt viktigt att poängtera att så länge PKK finns på terrorlistan kommer Erdoğan att hävda att alla kurder som kämpar för frihet är terrorister.

Vi i riksdagen och i andra demokratiska församlingar i Europa är med i hans rapporter, varje år. Det enda jag själv och andra vill är att få en fredlig lösning på kurdernas och andra minoriteters situation. Jag vill inte ha krig. Jag tror i själva verket inte att någon vill ha krig. Därför måste vi se till att stoppa det. Jag tänker på det här med misstankar om kemiska vapen och på när vi får spår där. Många barn har blivit brända, och internationella experter håller på att utreda detta. Man måste se att det här är krigsbrott. Man måste kunna prata om att Erdoğan måste ställas inför rätta i Internationella domstolen i Haag. Han har så många gånger begått brott mot sitt eget folk, sina egna kurder och i ett annat land. Det är andra krig, och många gånger har han bombat sönder byar i Kurdistan i Iran. Det är ett internationellt krig han startar.

Herr ålderspresident och utrikesminister Ann Linde! Jag är den första att hålla med om att detta är en otroligt svår konflikt. Det är en konflikt som har många bottnar. Det är tyvärr en konflikt där olika internationella intressen är med och drar i olika trådar. Det finns helt olika mot varandra stående intressen, och kvar på marken står kvinnor, barn, gamla, kristna, kurder, yazidier, turkmener och armenier som drabbas av denna våldsutövning.

Jag delar till fullo uppfattningen att detta är brott mot krigets lagar. Det är ett folkrättsbrott. Det är ett angrepp som är helt oproportionerligt i relation till det hot som Turkiet anser sig ha. Det är med andra ord ett övergrepp.

Jag anser också att det är djupt stötande när jag nu ser hur det rullar ut en reklamkampanj på nätet och i andra sammanhang för att man ska åka till Turkiet och ha semester. Det är uppenbart att man samtidigt som detta anfall sker gör det man kan för att säkra sin ekonomi. Det är bland annat därför som jag lyfter upp den frågan. Näst efter den militära delen med stopp för vapenexport är kanske turistnäringen det som är känsligast för Turkiet. Om det inte vore så känsligt skulle de inte just nu dra igång hela denna reklamkampanj för att man ska turista i Turkiet, vilket jag hoppas att så många som möjligt inte gör. Man kan ju frivilligt välja att inte göra det.

Jag delar uppfattningen om barnen. Jag var noga i mitt anförande med att prata om barnen, för vi har lite olika lagar i Sverige. Jag tänker på när föräldrar tar med sig barn in i en krigszon och när föräldrarna uppenbarligen fostrar barnen på ett sådant sätt att man kraftfullt kan ifrågasätta föräldrarnas lämplighet. Jag har i andra sammanhang kritiserat exempelvis den palestinska myndigheten för att man på dagis, finansierat med svenska pengar, lär barn att kriga mot Israel. Den typen av beteende, oavsett organisation, gör egentligen att man utifrån vår socialtjänstlag mycket väl skulle kunna ställa sig frågan om dessa föräldrar är lämpliga eller om man skulle agera enligt LVU.

Nu är de inte här, så det är mycket svårt att agera enligt LVU. Men jag vill vara noggrann med att det som jag talade om var att barn är barn och att barn är oskyldiga. Det var framför allt dem som jag fokuserade på i den delen av min interpellation. Jag menar helt enkelt att det tydligt måste märkas för föräldrar. Om man tar sina egna barn in i en krigszon och tar in dem i en terrororganisation, då måste samhället reagera. Då kan inte samhället bara sitta vid sidan av och säga att det var okej att resa i väg och göra på detta sätt. Det är inte okej. Det är inte okej att använda barn på detta sätt och göra dem till kombattanter genom uppfostran.

En tydlighet i föräldraansvaret, en tydlighet i att barnen har rätt till en trygghet och en tydlighet i vårt fördömande av Turkiet är det som jag fortsatt önskar. Jag uppfattar att regeringen har en öppenhet för att kunna ta nästa steg.

Jag vill avsluta med att jag upplever det som djupt stötande med reklamen för turism just när Turkiet bedriver ett illegalt krig med klart mer våld än som över huvud taget motsvarar den hotbild som de beskriver sig ha. Jag delar till fullo uppfattningen att det är ett brott mot folkrätten.

Anf. 94 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Som medmänniskor är vi givetvis oerhört upprörda över det som pågår. Det finns många svenskar med kurdisk bakgrund eller som tillhör andra minoriteter som har familj eller släkt i området.

Jag måste också säga att jag verkligen delar upprördheten över att man kan ta barn till sådana områden. Därför försöker vi få hem barnen. Men precis som Magnus Jacobsson säger kan vi inte använda oss av LVU där nere. Då måste mammorna först tas hem, och det är också ett problem. Hur gör man då när de kan ha begått denna typ av brott och erkänner sig till Daish? Det finns så många komplicerade faktorer. Men det är klart att vi vill ha hem barnen. De har precis, som ledamoten säger, ingen skuld i detta.

Vi hyser stor respekt för de uppoffringar som kurderna har gjort i kampen mot Daish. Både den kurdiska gruppen och minoriteter som assyrier/syrianer, yazidier och så vidare måste skyddas. Det är viktigt att dessa parter i konflikten respekterar den humanitära rättens regler. Det gäller också hjälporganisationernas verksamhet och skyddet av civila. Det som Amineh Kakabaveh tog upp när det gäller att ge sig på hjälporganisationers verksamhet, och politiker för den delen, är helt mot alla rättigheter som finns och måste fördömas.

Sverige är en av de största givarna av humanitärt bistånd till Syrienkrisen. Vi kommer att fortsätta engagemanget för att lindra nöden och rädda liv, inte minst för att barnen ska få det bättre. Sedan 2011 när Syrienkrisen började har vi bidragit med mer än 3,2 miljarder till humanitära insatser. Nu har vi regionala strategier för Syrien på 1,8 miljarder 2016–2020. I torsdags fattade vi beslut om ytterligare 100 miljoner till nordöstra Syrien, och kanske särskilt för att underlätta för barnen.

Denna situation har komplicerats ytterligare av den överenskommelse som den kurdiska administrationen har gjort med Damaskus som har öppnat upp området för den syriska armén. Det finns en överhängande risk att det blir en militär eskalering med oöverblickbara konsekvenser för hela den regionala balansen. När det blir en sådan instabilitet i området gynnar det bara Daish. Även om Daish har besegrats territoriellt utgör Daish fortfarande ett stort hot. De kan komma att växa sig starkare ju mer möjligheter de ser, till exempel nu när vi har fått uppgifter om att Daishkrigare har rymt från fångelser och från läger.

Nu hoppas jag att överenskommelsen mellan Turkiet och USA om eldupphör kommer att upprätthållas. Den går formellt ut i kväll. Men risken för konfrontation kvarstår. Vi måste få en internationell dialog för att Turkiet ska dra tillbaka sina trupper och för att kurder och andra minoriteter ska få rättigheter och kunna leva sina liv i detta område.

Anf. 95 AMINEH KAKABAVEH (-):

Herr ålderspresident! Jag tackar utrikesministern för detta. Vi är helt eniga om att detta krig måste stoppas. Vi tillhör med stolthet ett humanitärt land, men vi måste först stoppa kriget. Erdoğan tycker att EU och Sverige ger pengar till de drabbade. Men han skapar offren. Offren har skapats av stormakternas krig, av regionala stormakter och internationella.

Vi vet att dessa galna män – Erdoğan, Putin och Bashar al-Asad – och Iran har gått ihop på ett eller annat sätt när det gäller maktbalansen i olika konflikter mellan EU och till exempel Putin. De använder vanliga människor och krig för att besegra demokratin. Det går inte. Det måste vi stoppa.

Vi i Sverige ska ge hjälpen till människor direkt till organisationer och inte till Turkiet.

Jag vill veta om Sverige kommer att lyfta fram denna fråga i FN för en resolution och i väntan på en resolution skicka sändebud och reportrar. Hur är det med kemiska attacker? Hur är det med dessa människor? Varför ska Turkiet vara i dessa områden? Kurderna måste få möjlighet till sitt territorium. De ska inte tvångsplaceras. Det ska inte bli ett sekteristiskt och etniskt krig igen i området.

Jag hoppas att Sverige kommer att kräva att dessa pengar till Turkiet stoppas, att åtgärder vidtas i FN och också att Erdoğan ska ställas inför rätta eftersom han har begått krigsbrott.

Anf. 96 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr ålderspresident! Jag vill börja med att säga att jag är tacksam över det jag i den här debatten och diskussionen upplever som en stor enighet. Jag tror att det är viktigt.

Jag vill faktiskt också passa på att från denna talarstol framföra ett stort tack till de yazidier, kristna och kurder som bekämpade Daish. De har bekämpat en fiende som inte bara var en fiende i Mellanöstern utan som hotade även andra delar av världen, och det ska de ha respekt för – även om ett tack kanske inte betyder så mycket just i dag.

Jag vill även säga tack till alla dem som har jobbat i Sverige, bland annat Amineh Kakabaveh. Jag tycker att det är fantastiskt att det finns människor som verkligen står upp i det här läget, som reser sig upp och säger: Detta är inte okej. Jag är tacksam för alla dem som har demonstrerat och på olika sätt verkligen visat att vi inte tänker vara tysta när vi ser det som sker, även om vi kanske inte kan göra så mycket mer än att arbeta med de diplomatiska krafter vi har.

Eftersom jag är historiker skulle jag vilja skicka med oss alla en tanke om situationen i Tyskland 1918 och situationen i Tyskland 1945. Att man gick in i Afghanistan, att man gick i Irak två gånger, att man har gått in i Libyen och det som nu sker i Syrien har väldiga likheter med 1918. Man kan besegra någon militärt, men om man inte har en strategi för freden är det livsfarligt. Det som hände 1945, efter kriget, var att man gick in med Marshallplanen. Man gick in och byggde upp. Man hjälpte till att bygga institutioner, och man byggde upp rättsväsen.

Alla krig tenderar att ta slut, och när det här gör det hoppas jag att vi tillsammans med många andra är med och gör en Marshallplan för Mellanöstern. Vi måste vara med och ge de människor som i dag lider möjligheten till hopp och en framtid.

Anf. 97 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr ålderspresident! Det är självklart att vi alla är djupt berörda av vad som nu sker i nordöstra Syrien; det visar även den här interpellationsdebatten. Vi är djupt berörda och vill att det ska ske en förändring.

Från Utrikesdepartementet följer vi noga utvecklingen. Vi kommunicerar med aktörer på plats, och vi håller nära kontakt med EU och likasin-

Prot. 2019/20:23
22 oktober

Svar på
interpellationer

nade. Vi utnyttjar vartenda tillfälle att agera på olika arenor, och vi för raka samtal med representanter för den turkiska regeringen. I förra veckan hade jag ett möte med Ilham Ahmed, som är president för SDC, den multi-etniska civila administrationen i nordöstra Syrien. Jag framförde då mitt och regeringens tack för deras arbete i kampen mot Daish, och vi diskuterade läget.

Den militära aktionen måste avbrytas. Turkiska styrkor måste dras tillbaka från syriskt territorium, och internationell humanitär rätt måste respekteras. Syrien och hela regionen behöver en hållbar fred, och Sverige verkar oförtröttligt och målmedvetet såväl inom ramen för FN och EU som bilateralt för en politisk lösning och en lösning på den humanitära krisen i Syrien. Vi värnar också de etniska minoriteter och den etniska mångfald som finns i nordöstra Syrien. Denna mosaik hotas nu oundvikligen av Turkiets militära offensiv, och det är en av anledningarna till att vi fördömer offensiven och kräver att den får ett slut.

FN:s säkerhetsråd måste ta ansvar för att förhindra att situationen förvärras. Vi förutsätter att säkerhetsrådet fortsätter att följa frågan och agerar tillsammans med EU och likasinnade.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2019/20:24 Sänkt skatt på drivmedel

2019/20:33 Anstånd med kupongskatt i vissa fall

Motioner

med anledning av prop. 2019/20:23 Skyldigheter för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster

2019/20:3390 av Ulla Andersson m.fl. (V)

med anledning av skr. 2019/20:3 Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet

2019/20:3392 av Johan Forssell m.fl. (M)

2019/20:3404 av Adam Marttinen m.fl. (SD)

2019/20:3405 av Andreas Carlson m.fl. (KD)

§ 16 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 18 oktober

2019/20:61 Arbetsmiljö och psykisk ohälsa

av Elisabeth Björnsdotter Rahm (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2019/20:62 Svensk vapenexport till Jemen

av *Allan Widman* (L)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:63 Kinastrategin och stödet till demokratisk utveckling i Hongkong

av *Joar Forssell* (L)

till statsrådet Hans Dahlgren (S)

2019/20:64 Åtgärder mot den ökande psykiska ohälsan

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2019/20:65 Vårdnadsutredningen

av *Maria Stockhaus* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

den 21 oktober

2019/20:66 Terrorpropaganda, antisemitism och korruption hos Unrwa

av *Ludvig Aspling* (SD)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2019/20:67 Nationens ansvar för läkemedelsförsörjningen

av *Anders W Jonsson* (C)

till socialminister Lena Hallengren (S)

§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 18 oktober

2019/20:208 Skydd för ytterligare grupper vid blåjussabotage

av *Katja Nyberg* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:209 Åtgärder mot skjutvapenvåld

av *Katja Nyberg* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:210 Söktrycket till lärarutbildningar

av *Roger Haddad* (L)

till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2019/20:211 Handläggningstiderna för bostadstillägg

av *Boriana Åberg* (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

den 21 oktober

2019/20:212 Sanering av byggbranschen

av *Patrik Engström* (S)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

Prot. 2019/20:23

22 oktober

Prot. 2019/20:23
22 oktober

2019/20:213 Brottslighet riktad mot handeln

av *Tobias Andersson* (SD)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2019/20:214 Stigande ungdomsarbetslöshet

av *Tobias Andersson* (SD)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:215 Försäkring för studenter vid enskild utbildningssamordnare

av *Gudrun Brunegård* (KD)
till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2019/20:216 Hushållsnära insamling av tidningspapper

av *Lars Mejern Larsson* (S)
till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

2019/20:217 Jordbruks- och bostadsarrendeutredningen

av *Ingela Nylund Watz* (S)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 19.23.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 7 anf. 35 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.50 och
av tjänstgörande ålderspresidenten Tuve Skånberg därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte.....	1
Anf. 1 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	1
Anf. 2 PÅL JONSON (M).....	3
Anf. 3 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	3
Anf. 4 PÅL JONSON (M).....	4
Anf. 5 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	4
Anf. 6 LUDVIG ASPLING (SD).....	4
Anf. 7 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	5
Anf. 8 LUDVIG ASPLING (SD).....	5
Anf. 9 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	6
Anf. 10 ANNIKA QARLSSON (C).....	6
Anf. 11 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	6
Anf. 12 ANNIKA QARLSSON (C).....	7
Anf. 13 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	7
Anf. 14 ILONA SZATMARI WALDAU (V).....	8
Anf. 15 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	8
Anf. 16 ILONA SZATMARI WALDAU (V).....	8
Anf. 17 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	9
Anf. 18 DÉSIRÉE PETHRUS (KD).....	9
Anf. 19 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	9
Anf. 20 DÉSIRÉE PETHRUS (KD).....	10
Anf. 21 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	10
Anf. 22 ALLAN WIDMAN (L).....	10
Anf. 23 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	11
Anf. 24 ALLAN WIDMAN (L).....	11
Anf. 25 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	11
Anf. 26 ÅSA WESTLUND (S).....	11
Anf. 27 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	12
Anf. 28 ÅSA WESTLUND (S).....	12
Anf. 29 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	13
Anf. 30 TALMANNEN.....	13
Anf. 31 JESSIKA ROSWALL (M).....	13
Anf. 32 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	14
Anf. 33 JESSIKA ROSWALL (M).....	14
Anf. 34 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	15
§ 2 Justering av protokoll.....	15
§ 3 Meddelande om statsministerns frågestund.....	15
§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	15
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott.....	16
§ 6 Ärenden för bordläggning.....	16
§ 7 Svar på interpellationerna 2019/20:32 och 40 om dumpade gifttunnor.....	17
Anf. 35 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP).....	17
Anf. 36 LARS BECKMAN (M).....	18
Anf. 37 JÖRGEN BERGLUND (M).....	19

Anf. 38 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP).....	20
Anf. 39 LARS BECKMAN (M)	21
Anf. 40 JÖRGEN BERGLUND (M)	22
Anf. 41 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP).....	23
Anf. 42 FÖRSTE VICE TALMANNEN	24
Anf. 43 LARS BECKMAN (M)	24
Anf. 44 JÖRGEN BERGLUND (M)	25
Anf. 45 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP).....	25
§ 8 Svar på interpellation 2019/20:35 om operativt cyberförsvar	26
Anf. 46 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	26
Anf. 47 ALLAN WIDMAN (L).....	26
Anf. 48 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	27
Anf. 49 ALLAN WIDMAN (L).....	28
Anf. 50 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	29
Anf. 51 ALLAN WIDMAN (L).....	29
Anf. 52 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	29
§ 9 Svar på interpellation 2019/20:34 om handläggningstider för bygglov och fastighetsbildning.....	30
Anf. 53 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	30
Anf. 54 LARS BECKMAN (M)	31
Anf. 55 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	32
Anf. 56 LARS BECKMAN (M)	33
Anf. 57 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	34
Anf. 58 LARS BECKMAN (M)	35
Anf. 59 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	36
§ 10 Svar på interpellation 2019/20:38 om unga på bostadsmarknaden.....	36
Anf. 60 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	36
Anf. 61 DAVID JOSEFSSON (M)	37
Anf. 62 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	38
Anf. 63 DAVID JOSEFSSON (M)	39
Anf. 64 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	40
Anf. 65 DAVID JOSEFSSON (M)	41
Anf. 66 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	41
§ 11 Svar på interpellation 2019/20:42 om det offentliga åtagandet inom geodata	42
Anf. 67 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	42
Anf. 68 LARRY SÖDER (KD).....	43
Anf. 69 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	44
Anf. 70 LARRY SÖDER (KD).....	46
Anf. 71 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	46
Anf. 72 LARRY SÖDER (KD).....	47
Anf. 73 Statsrådet PER BOLUND (MP).....	48
Ajournering.....	48
Återupptaget sammanträde.....	48

§ 12 Svar på interpellation 2019/20:43 om	Prot. 2019/20:23
kreditrestriktionerna 48	22 oktober
Anf. 74 Statsrådet PER BOLUND (MP)..... 48	-----
Anf. 75 LARRY SÖDER (KD)..... 49	
Anf. 76 Statsrådet PER BOLUND (MP)..... 51	
Anf. 77 LARRY SÖDER (KD)..... 52	
Anf. 78 Statsrådet PER BOLUND (MP)..... 53	
Anf. 79 LARRY SÖDER (KD)..... 54	
Anf. 80 Statsrådet PER BOLUND (MP)..... 54	
§ 13 Svar på interpellation 2019/20:24 om BDS-rörelsen och	
regeringens arbete mot antisemitism 55	
Anf. 81 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 55	
Anf. 82 LARS ADAKTUSSON (KD) 56	
Anf. 83 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 56	
Anf. 84 LARS ADAKTUSSON (KD) 57	
Anf. 85 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 58	
Anf. 86 LARS ADAKTUSSON (KD) 59	
Anf. 87 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 59	
§ 14 Svar på interpellationerna 2019/20:30 och 51 om	
Turkiets invasion i norra Syrien..... 60	
Anf. 88 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 60	
Anf. 89 AMINEH KAKABAVEH (-)..... 61	
Anf. 90 MAGNUS JACOBSSON (KD) 62	
Anf. 91 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 63	
Anf. 92 AMINEH KAKABAVEH (-)..... 64	
Anf. 93 MAGNUS JACOBSSON (KD) 65	
Anf. 94 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 66	
Anf. 95 AMINEH KAKABAVEH (-)..... 66	
Anf. 96 MAGNUS JACOBSSON (KD) 67	
Anf. 97 Utrikesminister ANN LINDE (S)..... 67	
§ 15 Bordläggning..... 68	
§ 16 Anmälan om interpellationer..... 68	
§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar..... 69	
§ 18 Kammaren åtskildes kl. 19.23..... 70	